

"Vi har god kontakt her egentlig, vi driver og hilser på hverandre"

– nabokontakt og relasjoner i et fleretnisk bomiljø

Masteroppgave i sosiologi

Marit Bjørsnøs

november 2006

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Universitetet i Oslo

Sammendrag

Innvandring og integrering har lenge vært et sentralt tema i den norske samfunnsdebatten. I den sammenheng blir det ofte fokusert på arenaer som skole, arbeidsliv og barnehager. Men integreringsprosessen foregår også utenfor slike arenaer: i alle de små og store ansikt-til-ansikt-møtene man opplever i løpet av en dag. Én av mange arenaer hvor slike møter finner sted er i de fleretniske bomiljøene. Her er det i stor grad opp til personene fra den etniske majoriteten og minoritetene hvor mye kontakt de vil ha med hverandre, og ikke minst hva denne kontakten skal innebære.

Denne masteroppgaven er en studie av nabokontakt og naborelasjoner i et fleretnisk bomiljø i Oslo. På bakgrunn av tidligere studier på feltet og med utgangspunkt i Mark Granovetters (1973) skille mellom sterke og svake bånd og Vibeke Bjarnøs (1996) modell over samværsformer relatert til svake og sterke naborelasjoner, har jeg sett på den overfladiske nabokontakten og de nære naborelasjonene informantene mine har med andre beboere.

Datagrunnlaget for studien består av samtaleintervjuer med åtte beboere i Østbakken borettslag. Dette er et relativt stort borettslag med nesten 600 beboere fra til sammen 30 land. Fire av informantene tilhører den etniske majoriteten, og fire er fra de etniske minoritetene. Slik har jeg fått et grunnlag for å se på naboskapet til både noen av majoritetsbeboerne og noen av minoritetsbeboerne.

Informantenes sosiale omgang med andre beboere i borettslaget er i stor grad basert på det jeg kaller hverdagens tilfeldige nabomøter: det å hilse på og småsnakke med naboer når man treffer på dem i borettslaget. Informantene har hovedsakelig slik kontakt med naboer som bor like i nærheten; i samme oppgang eller i samme husrekke. I tillegg har informantene med minoritetsbakgrunn slik kontakt med beboere med samme lansbakgrunn som dem selv. Dette er nabokontakt av en overfladisk og uforpliktende art, men den har like fullt en viktig rolle i naboskapet til informantene mine. Gjennom hverdagens tilfeldige nabomøter kommuniserer beboerne aktelse (jf. Goffman 1967) overfor hverandre. Denne omgangsformen involverer den enkelte i nabofelleskapet, og spiller slik en viktig rolle for opplevelse av tilhørighet og trivsel. I tillegg skaper den et grunnlag for at informantene kan be andre beboere om hjelp hvis de får behov for det. Omfanget av slik hjelp er riktignok nokså lite i mitt materiale. Det viktigste er uansett ikke kvantiteten av nabohjelp, men at informantene har *tilgang* til hjelp fra andre beboere om det skulle bli nødvendig.

Når det gjelder de nære naborelasjonene, har jeg fokusert like mye på hvorfor informantene velger å *ikke* ha slik kontakt med naboer, som hva som kjennetegner disse relasjonene. Én årsak til dette er at flere av informantene ikke ønsker eller har behov for nære relasjoner til naboer. En forklaring på dette er at de ønsker å beskytte privatlivet sitt fra invadering av naboer. Dette innebærer at de ikke vil bli *for* godt kjent med andre beboere, fordi de slik kan risikere at naboer overskrider grensen til privatlivet deres. Denne grensen går i stor grad ved dørstokken inn til boligen. Likevel finner jeg flere nære naborelasjoner hos informantene mine. De er kjennetegnet ved ulike grader av nærhet. Det er ikke slik at informantene enten har et nært eller et distansert forhold til naboer. Tvert imot finner jeg et stort spekter at disse dimensjonene i naborelasjonene.

På bakgrunn av analysen av den overfladiske nabokontakten og de nærere naborelasjonene finner jeg at den interetniske kontakten for det meste er kjennetegnet ved hverdagens tilfeldige møter. Slik sett er det hovedsakelig i de tilsynelatende banale, men likevel betydningsfulle, omgangsformene at jeg finner interetnisk nabokontakt i mitt materiale.

Forord

Sydveggen i biblioteket for humaniora og samfunnsfag på Blindern er dekket av en massiv innstallasjon laget av Kjell Torriset. Den består av hundrevis av små kvadratiske, sorte tavler – alle med et øye i midten. De fleste øynene stirrer rett fremover, noen skuer ut til siden, andre fokuserer opp mot taket og noen har blikket rettet ned i gulvet. Enkelte av øynene er lukket. Jeg har ofte gått forbi denne veggen på vei ned til tidsskriftsamlingen i kjelleren og tenkt; hva sier dette meg? Svaret på dette spørsmålet har endret seg underveis i arbeidet med oppgaven min.

Først symboliserte disse øynene alle de kloke kvinner og menn som sto parat til å dele sine innsikter, tanker og spørsmål med meg langs tusenvis av hyllemeter på biblioteket. Senere ble de et bilde på den uangripelige mengden av måter jeg kunne se min egen empiri på; hvor skulle jeg rette fokuset? Hadde jeg sett meg blind på materialet mitt? Etter hvert representerte de alle som med kritisk blick skulle lese, vurdere og synse om oppgaven min. Nå – når jeg endelig er i mål og skal levere denne svenneprøven min i sosiologifaget, symboliserer disse øynene alle som på ulikt vis har hjulpet meg underveis i prosessen – og som jeg nå ønsker å takke.

Først vil jeg takke informantene mine for den innsikten dere ga. Jeg er veldig takknemmelig for at dere så åpent delte historiene og tankene deres om naboskapet i Østbakken med meg.

Videre vil jeg takke hovedveileder Katrine Fangen for kyndig og grundig veiledning gjennom hele prosessen. Biveileder Anders Vassenden skal også ha takk for at han – på tross av stort tidspress – satte av tid til å lese og kommentere analysedelen i innspurten.

Takk også til Osloforsk for at dere hadde tro på prosjektet mitt og ga det økonomisk støtte.

Takk til alle dere som har slitt ned stolene på pauserommet i 4. etasje i Harriet Holters Hus for mange hyggelige kaffepauser, gode tips og ikke minst givende faglige diskusjoner. Takk også til dere i kollokviegruppa for god hjelp i startfasen av prosjektet.

Den siste takken går til Jarle. Både for faglige råd underveis og for korrekturlesing i sluttfasen. Men først og fremst for at du gjennom hele prosessen har støttet meg og oppmuntret meg til å rette blikket fremover.

Oslo, 10. november 2006

Marit Bjørnsnøs

Innhold

KAPITTEL 1

Innledning	3
Tema for oppgaven	3
Forskningsspørsmål	4
Hvorfor et borettslag?	5
Oppgavens oppbygning	6

KAPITTEL 2

Analytisk og teoretisk rammeverk.....	8
Analytisk rammeverk.....	8
Overfladisk nabokontakt.....	11
Forpliktende nabokontakt	13

KAPITTEL 3

Metode	15
Valg av metode	15
Forberedelser	16
Intervjuguiden – utarbeide, teste, revidere	18
Hvem ville jeg intervjuer?	19
Kontaktetablering med feltet.....	20
Rekruttering og utvalg	21
Gjennomføring av intervjuene	24
Intervjusituasjonen	24
Relasjonen mellom meg og informantene.....	26
Opptak og transkribering	27
Analyse og tolkning	28
Ethiske betraktninger	29

KAPITTEL 4

Informantene og borettslaget	
– og om å studere et bomiljø i kontekst	32
Presentasjon av informantene	32
Et borettslag som studieobjekt.....	34
Østbakken borettslag.....	37
Uteområdene	38
Bydelen	39
Beboersammensetning	39
Samfunnet rundt; et bakteppe	40

KAPITTEL 5

Hverdagens tilfeldige nabomøter	
– etablering og vedlikehold av svake sosiale bånd mellom beboere	42
Svake bånd mellom naboer og sosiale nettverk i et borettslag.....	43
Hilsing og småprat etablerer og opprettholder svake sosiale bånd.....	47
Nabofellesskapet.....	52
Hilsningsritualer og unnvikelsesritualer	54

Å hilse eller ikke hilse – ulike tolkninger	56
Å føle seg stemplet.....	56
Å utvise respekt.....	57
Et uttrykk for inkludering og anerkjennelse.....	58
Utnytting av styrken i svake bånd	60
Formell nabokontakt – dugnaden	64
Boligkultur	68
Foreløpig oppsummering	70
KAPITTEL 6	
Nære naboer?	
– intimitet og distanse mellom beboere	73
Privatliv.....	74
Dørstokken som intimitetsmarkør	76
Markering av utilgjengelighet.....	83
Nabokontakt – ikke enten/eller, men både/og?.....	84
Betre føre var enn etter snar?.....	86
Venninner, men.....	88
Møteplasser i borettslaget.....	94
Alternative arenaer for kontakt.....	98
Fire hovedtyper nabokontakt	100
Oppsummering	104
KAPITTEL 7	
Interetnisk naboskap.....	106
Nabokontakt og naborelasjoner på tvers av etnisitet.....	106
KAPITTEL 8	
Avslutning og utsyn.....	109
Overfladisk nabokontakt.....	109
Nære naborelasjoner	110
Interetnisk nabokontakt	111
Utsyn.....	112
Litteratur.....	114
VEDLEGG 1	
Intervjuguide	118
VEDLEGG 2	
Informasjonsskriv	121

Innledning

Tema for oppgaven

Integrering av innvandrerbefolkningen har lenge vært en sentral politisk målsetting i Norge. I media går debatten om hvorvidt vi har lyktes med dette, og ikke minst hva konsekvensene kan bli i fremtiden om integreringen slår feil. Når temaet integrering diskuteres, er det gjerne i tilknytning til arenaer som arbeidsliv, skoler, barnehager, organisasjoner og media. Men integrering skjer også utenfor slike arenaer. Det foregår i hverdagen; i alle de små og store ansikt-til-ansikt-møtene man opplever i løpet av en dag; for eksempel på bussen, i butikken og i nabolaget. Slike møter har gjerne få formelle regler som styrer samhandlingen. Det blir opp til aktørene å definere og håndtere hver enkelt situasjon. Jeg er nysgjerrig på hvordan disse hverdagens møter kan arte seg på arenaer hvor det i stor grad er opp til den enkelte aktør å bestemme innholdet i samhandlingen. Denne oppgaven skal handle om én slik arena; et fleretnisk bomiljø i Oslo.

Møtet mellom de ulike etniske minoritetene, og ikke minst møtet mellom majoriteten og minoritetene, kan bli særlig tydelig i bomiljøet. Her kommer mennesker tett innpå hverandre, samtidig som dette er en arena hvor mange dyrker sitt eget privatliv. Gjennom denne oppgaven ønsker jeg å studere naboskap i et etnisk sammensatt bomiljø, hvor mennesker med ulik bakgrunn møtes og forholder seg til hverandre daglig og over tid. Man kan velge å ikke forholde seg til naboene i særlig grad, men på en slik arena har man i hvert fall *mulighet* til å etablere både interetniske og intraetniske relasjoner. Et av hovedfokusene innen sosiologifaget er nettopp å studere relasjoner mellom mennesker; både enkeltindivider og grupper. Sosiologien som disiplin er opptatt av å forstå samspillet mellom de enkelte individene og storsamfunnet. Kontakt mellom minoritetene og majoriteten i bomiljøene vil kunne skape positive ringvirkninger for samfunnet som helhet.

Forskningsspørsmål

Gjennom denne oppgaven ønsker jeg altså å sette søkelys på naboskap i et fleretnisk bomiljø. Begrepet *naboskap* kan ha et noe uklart innhold. I denne studien omfatter det samhandling, kontakt og fellesskap naboer imellom (jf. Langsether 1986:64). *Naboer* viser her ikke bare til de som bor vegg i vegg, men til alle som hører til i samme bomiljø. Med *fleretnisk bomiljø* mener jeg et geografisk begrenset område hvor mennesker med ulik etnisk bakgrunn bor og lever i umiddelbar nærhet av hverandre. Samtidig viser det til det de fysiske omgivelsene og den sosiale organiseringen som til enhver tid er i området (jf. Ås 1977). Bomiljøbegrepet vil bli nærmere definert i kapittel fire.

Jeg ønsker å se på hvilken kontakt beboerne har, og hvilke relasjoner de utvikler til hverandre. Ikke minst ønsker jeg å bringe frem kunnskap om hva nabokontakten betyr for den enkelte. For noen er det kanskje ikke så viktig å kjenne naboene sine, for andre kan naboskapet være en sentral kilde til trivsel. Den overordnede problemstillingen jeg vil belyse er *hvordan beboere i et fleretnisk bomiljø forholder seg til hverandre*. Jeg mener det må være interessant å se på naboskapet både gjennom personer fra den etniske majoriteten og fra minoritetene. Slik vil jeg kunne si noe om hvordan nabokontakten oppleves hos begge ”sider”. Den overordnede problemstillingen skal jeg behandle ut fra tre underspørsmål. De to første tar i hovedsak for seg naboskap som sådan, mens det tredje trekker inn den fleretniske dimensjonen.

Først vil jeg ta for meg ulike former for nabokontakt og naborelasjoner. Mye av forskningen rundt samhandling i fleretniske bomiljø i Norge konkluderer med at beboerne stort sett har overfladisk og uforpliktende kontakt med de fleste naboene, og at de eventuelt har nære relasjoner til relativt få naboer (Søholt 1994; Gulbjørnrud 1995; Bjarnø 1996; Nordahl 1996b og 1996c; Unstad 2001; Sandlie 2006). Med dette som utgangspunkt ønsker jeg å studere både den overfladiske og den mer forpliktende nabokontakten mellom beboerne. Selv om det meste av nabokontakten kanskje er overfladisk, trenger ikke det bety at den er uten betydning for den enkelte. Tvert imot viser flere studier at slik nabokontakt kan ha stor betydning for sosial og psykisk tilpasning (Schiefløe 1992b:67). Mitt første hovedspørsmål er derfor dette:

1. Hvordan forholder informantene seg til den overfladiske nabokontakten, og hva betyr denne kontakten for dem? Her ønsker jeg å se på hva denne kontakten innebærer og hvilken rolle den spiller i naboskapet til informantene.

Jeg vil deretter undersøke hva som kjennetegner de nære relasjonene informantene mine har til andre beboere. Siden nabokontakt hovedsaklig er av en overfladisk art, hva er det som gjør at noen beboere har nærere kontakt med hverandre? Hvilke behov og motiver har de for å innlede og opprettholde – eventuelt ikke innlede – slike relasjoner til sine naboer? Det andre hovedspørsmålet blir dermed:

2. Hvordan forholder informantene seg til naboer de har nærere relasjoner til, og hvorfor har de slike relasjoner med naboer? Jeg vil se på hva som kjennetegner disse relasjonene og hvorfor man ønsker å etablere dem med andre beboere. I den sammenheng vil det også bli interessant å se på hvorfor noen velger å ikke innlede slik kontakt med naboer.

Med bakgrunn i svarene på de to første forskningsspørsmålene ønsker jeg å si noe om den interetniske nabokontakten og de interetniske naborelasjonene til informantene mine. Jeg lurer på:

3. Hvordan forholder den etniske majoriteten og minoritetene seg til hverandre på denne arenaen? Hvilken kontakt har de, hvilken kontakt ønsker de å ha, og hva betyr den kontakten de har med hverandre for den enkelte? Her vil jeg trekke inn både den overfladiske og den mer forpliktende nabokontakten.

Hvorfor et borettslag?

I et borettslag er det altså i stor grad opp til aktørene om – og i hvilken grad – de vil ha kontakt med hverandre. Husordensreglementet tar seg av praktiske og formelle sider ved det å være naboer, men det regulerer ikke den sosiale kontakten mellom beboerne. De må dermed utvikle og forvalte sitt naboskap i samspill med hverandre.

Når vi vet at mer enn 80 prosent av oslobefolkningen med ikke-vestlig bakgrunn bor i blokk eller leiegård (SSB 2005), blir det mest nærliggende her å studere et bomiljø av denne typen. Det er i stor grad opp til hver enkelt beboer

hvorvidt man ønsker å delta i nabofellesskapet. Mange tilbringer mye tid i og rundt boligen sin, og for de fleste er det viktig å ha et hjem hvor man kan trives. For noen innebærer dette blant annet å ha mye kontakt med naboer, for andre er det viktig å avskjerme seg fra kontakt med andre beboere. De fleste ønsker nok en mellomting av disse ytterpunktene i naboskapet sitt. Det å bo i et fleretnisk bomiljø kan være en mulighet til å bli kjent med noe som oppleves annerledes og spennende. Dette møtet kan være inkluderende og lærerikt for begge parter. Samtidig kan det innebære misforståelser og konflikter, sårende avvisninger og daglige frustrasjoner.

I forhold til for eksempel eneboliger bor man ofte nokså tett i et borettslag. Denne nærheten tvinger beboerne til å forholde seg til hverandre – på en eller annen måte. Jeg ser for meg at når man bor såpass tett som i et borettslag med blokker og rekkehus, kan det på mange måter være lettere å komme i kontakt med naboen enn om man bor i en enebolig eller i mer rurale områder. Naboene kommer tettere innpå deg, i hvert fall fysisk. Man møter stadig på andre beboere i hverdagen. Samtidig er det mulig å avstå fra sosial kontakt med naboen selv om man bor slik. På samme måte kan man selvfølgelig ha mye sosial omgang med naboer selv om man bor i spredtbygde strøk. Et borettslag utgjør en formelt organisert enhet, noe som medfører at beboerne har enkelte forpliktelser overfor hverandre. Disse er gjerne formulert i husordensreglene, og omfatter regler for eksempel knyttet til dugnad. Videre utgjør naboer i et borettslag en klart avgrenset gruppe mennesker, noe som gjør det lettere å studere dem. Blant annet fordi de samme lokale forholdene legger føringer for deres daglige samhandling med hverandre; de ferdes på de samme uteområdene, i de samme oppgangene og de har gjerne tilgang til de samme institusjonene og tilbudene i nærmiljøet. I tillegg er det mulig for beboerne å utarbeide felles normer og strategier for samhandling i bomiljøet.

Oppgavens oppbygning

Her har jeg presentert formålet med denne studien og formulert de forskningsspørsmålene jeg ønsker å finne svar på. I neste kapittel legger jeg frem det analytiske og teoretiske rammeverket for oppgaven. Jeg forklarer også hvorfor jeg har valgt å anvende de enkelte teoretiske bidragene. I metodekapitlet redegjør

jeg for forskningsprosessen, med fokus på de valgene jeg har tatt og hvilke følger de har hatt for studien. Kapittel fire er en presentasjon av informantene og borettslaget. Der argumenterer jeg for at man bør studere et borettslag som et åpent system. Selve analysen består av to deler. Kapittel fem omhandler den overfladiske nabokontakten informantene har med andre beboere. Her vil jeg se på hva denne kontakten innebærer og hva den betyr for den enkelte. Tema for kapittel seks er de nære naborelasjoner. Her skal vi gå inn på hvorfor informantene har – eventuelt ikke har – slik kontakt med andre beboere. I kapittel sju trekker jeg på de to analysekapitlene og fokuserer på hva jeg har funnet ut om den interetniske dimensjonen i naboskapet til informantene. I avslutningskapitlet gir jeg kort oppsummering av hva jeg har funnet, og trekker til slutt noe tråder videre.

Analytisk og teoretisk rammeverk

I første del av dette kapitlet vil jeg gjøre rede for det analytiske rammeverket jeg bruker når jeg betegner ulike typer relasjoner og kontaktformer i informantenes naboskap. Andre del omfatter de viktigste teoretiske bidragene jeg bruker i analysen av materialet mitt. Dette vil være nokså kortfattede presentasjoner; de enkelte begrepene og perspektivene vil bli videre forklart underveis i analysekapitlene. Fokuset her er først og fremst å forklare hvorfor nettopp disse bidragene kan benyttes for å kaste lys over materialet mitt.

Analytisk rammeverk

Mark Granovetter (1973) presenterer i sin klassiske artikkel "The Strength of Weak Ties" skillet mellom mellom sterke og svake/løse bånd i mellommenneskelige relasjoner. Han forklarer dette slik:

Most intuitive notions of the "strength" on an interpersonal tie should be satisfied by the following definition: the strength of a tie is a (probably linear) combination of the amount of time, the emotional intensity, the intimacy (mutual confiding), and the reciprocal services which characterize the tie. Each of these is somewhat independent of the other, though the set is obviously highly intracorrelated (Granovetter 1973:1361).

Han påpeker videre at båndene han sikter til antas å være positive og i tillegg symmetriske (Granovetter 1973:1361; fotnote 2); altså samsvarende for hver av personene som inngår i den aktuelle relasjonen. Et viktig poeng er at det vil være glidende overganger mellom sterke og svake bånd, både innad i én og samme relasjon og over tid. Derfor er det ikke alltid lett å holde dem adskilt – empirisk sett. Granovetters artikkel er først og fremst et bidrag til nettverksteori. Han ønsker å vise hvordan analyser av prosessene i små, mellommenneskelige nettverk kan binde mikro- og makronivåene i samfunnet sammen på grunnlag av ulike diffusjonsprosesser. Jeg vil først og fremst bruke dette skillet mellom sterke og svake bånd som et analytisk grep i analysen min; for slik å kunne si noe om styrken i de båndene informantene mine har til sine naboer.

Gjennom et konkret eksempel betegner Granovetter det å se hverandre *sjeldnere enn én gang i året* (rarely) samt det å se hverandre *mellom én gang årlig og to ganger i uken* (occasionally) som tegn på at man har en relasjon i den svake enden av skalaen (Granovetter 1973:1371). Slik jeg forstår ham, innebærer det å *se hverandre* at partene har *avtalt* å møtes. Her bruker Granovetter riktignok bare den første av de fire dimensjonene i definisjonen sin; tidsbruk, som mål. Han mener selv at i det konkrete tilfellet – som handler om hva som kjennetegner båndene man har til personer man får informasjon om ledige stillinger av – er dette et tilfredsstillende mål (Granovetter 1973:1371; fotnote 15). Når det gjelder de relasjonene informantene mine har til sine naboer, vil også kontakthypptigheten være aktuell. Men minst like viktig vil de andre dimensjonene i Granovetters definisjon være; det følelsesmessige engasjementet, intimiteten og gjensidigheten i de enkelte relasjonene. Jeg må i tillegg bemerke at jeg her ikke opererer med de samme tidsintervallene som Granovetter gjør. Mine informanter oppholder seg daglig svært nært naboene sine, og man må kunne forvente at de ser de andre beboerne oftere enn én gang årlig. Men selv om de ser hverandre ofte, trenger de ikke nødvendigvis ha så mye med hverandre å gjøre. Det viktige her er først og fremst *hvordan de forholder seg til hverandre* når de møtes, og da blir graden av følelsesmessig engasjement og intimitet de mest sentrale delene av Granovetters definisjon.

I tilknytning til disse analytiske verktøyene vil Vibeke Bjarnøs (1996) hovedfagsoppgave i sosiologi bli aktuell. Her presenterer hun en modell hvor hun sammenfatter ulike samværsformer mellom naboer (Bjarnø 1996:76). Hun knytter ulike *samværsformer* til den relasjonsstyrken de representerer. *Svake relasjoner* omfatter nabokontaktformene å hilse og å snakke. *Sterke relasjoner* omfatter i denne modellen det å besøke naboer, dra på aktiviteter sammen og vennskap med andre beboere. Jeg gjengir Bjarnøs (1996) modell i starten av kapittel fem. Måten hun presenterer relasjonsstyrken i tilknytning til de ulike kontaktypene, er i samsvar med i hvert fall de tre siste dimensjonene i Granovetters (1973:1361) definisjon av styrken i mellommenneskelige bånd. Naboer man *bare* hilser på og/eller småsnakker med, har man en nokså lav grad av følelsesmessig engasjement eller intimitet til. Naboer man blir invitert på middag til – i hvert fall hvis det skjer mer enn én gang – har man gjerne en sterkere relasjon til. Bjarnø nevner

ikke om hyppigheten av de ulike kontakttypene påvirker styrken i relasjonene. Jeg støtter meg derfor til Granovetters første aspekt i den nevnte definisjonen; jo mer tid informantene tilbringer med de enkelte naboene, jo sterkere relasjon vil de sannsynligvis ha til dem.

Granovetters (1973) artikkel vil også være aktuell når jeg tar for meg hvordan informantene forholder seg til det å be om hjelp eller få hjelp av naboer. Her er jeg i større grad inne på det som er Granovetters hovedpoeng i artikkelen hans: I de svake relasjonene ligger et potensiale til noe mer. Den enkelte kan bruke styrken i sine svake bånd gjennom å hente ut ressurser; for eksempel informasjon eller hjelp – enten direkte fra den aktuelle personen eller gjennom vedkommendes bånd til andre.

Med basis i Granovetters (1973) og Bjarnøs (1996) bidrag har jeg valgt å strukturere analysen – og dermed empirien min – etter henholdsvis *overfladisk* og *forpliktende* nabokontakt. Disse kategoriene samsvarer i stor grad med skillet svake/sterke bånd og svake/sterke relasjoner slik jeg har presentert dem ovenfor. Jeg mener ikke å hevde at dette er et originalt analysegrep ved studier som denne; det er tvert om mange som bruker disse begrepene for å betegne naborelasjoner. Her må jeg nevne at det ikke er til å komme utenom at jeg i begge analysekapitlene også vil behandle bånd eller relasjoner mellom naboer som er noe sterkere/svakere enn hva temaet for de konkrete kapitlene egentlig tilsier. Jeg mener det ligger i mellommenneskelige relasjoners natur at det må bli slik i et analytisk rammeverk som tar utgangspunkt i to motpoler. For ikke å legge opp til *for* stringente inndelinger – og dermed risikere å ikke være tro mot variasjonene i materialet mitt, har jeg valgt å åpne for å fokusere også på disse overgangene. Det er jo dessuten et av Granovetters poeng; det vil alltid være glidende overganger mellom hva man kan betegne som sterke og svake bånd. Særlig det andre analysekapitlet vil bære preg av ulike grader av sterke bånd mellom beboerne. I starten av kapittel seks vil jeg forklare dette nærmere. Kort sagt mener jeg at det er viktig å vise *kompleksiteten* ved relasjonene og nabokontakten i materialet mitt – ikke bare de tilfellene som passer hånd i hanske med de analytiske kategoriene jeg har valgt å bruke.

Overfladisk nabokontakt

Den overfladiske nabokontakten hører inn under Granovetters (1973) svake bånd og Bjarnøs (1996) samværsformer ved svake relasjoner. Mange studier viser at denne typen nabokontakt i stor grad går ut på å *hilse på* og *småprate med* naboer, og at dette er nokså vanlige omgangsformer naboer imellom (Søholt 1994; Gulbjørnrud 1995; Nordahl 1996b, 1996c og 1999; Bjarnø 1996; Unstad 2001:69-70; Lee, Campbell & Miller 2001; Sandlie 2006). Hilsing og småprat vil være hovedtema i analysekapitlet som tar for seg hvordan informantene opplever den overfladiske nabokontakten.

Men hvorfor har man egentlig slik overfladisk kontakt med naboer? For å forklare dette vil jeg bruke Erving Goffmans (1967¹) artikkel ”The Nature of Deference and Demeanor”. *Deference* kan oversettes med kommunikasjon av aktelse overfor andre. Dette begrepet viser til handlinger som styres av normer for hva man *bør* og *ikke bør* gjøre i sosial interaksjon med andre mennesker; presentational rituals/hilsningsritualer (Goffman 1967:71-73) og avoidance rituals/unnvikelsesritualer (Goffman 1967:62-70). Eksempler på førstnevnte er å hilse, smile, gi komplimenter, holde opp døren for noen eller rett og slett bare å ha øyekontakt med dem man er i nærheten av (Goffman 1967:71-72). Gjennom slike handlinger viser man til den man samhandler med:

(...) that he is not an island unto himself and that others are, or seek to be, involved with him and with his personal private concerns. Taken together, these rituals provide a continuous symbolic tracing of the extent to which the recipient's ego has not been bounded and barricaded in regard to others (Goffman 1967:73).

Videre er unnvikelsesritualer handlinger som styres av normer for hva vi bør unngå å gjøre i samhandling med andre, hovedsaklig for å vise respektfull avstand til deres private sfære (Goffman 1967:63). Bruken av disse ritualene varierer gjerne etter hvor godt man kjenner vedkommende man samhandler med:

Where an actor need show no concern about penetrating the recipient's usual personal reserve, and need have no fear of contaminating him by any penetration into his privacy, we say that the actor is on terms of familiarity with the recipient. (...) Where the actor must show circumspection in his approach to the recipient, we speak of nonfamiliarity or respect (Goffman 1967:63).

¹ Først utgitt i tidsskriftet *American Anthropologist* i 1956 (Vol. 58; side 473-502).

Det vanligste er nok at man ikke kjenner naboene godt nok til at man er ”on terms of familiarity” med dem. Derfor blir Goffmans begrep om unnvikelsesritualer aktuelle her.

Deference og *demeanor* er analytiske termer som overlapper hverandre empirisk (Goffman 1967:81). Goffman peker på nettopp dette: Det meste av sosial samhandling – i hvert fall med mennesker man ikke kjenner *veldig* godt – innebærer en konstant avveining mellom hilsningsritualer og unnvikelsesritualer; man skal være høflig, men samtidig holde en respektfull avstand (Goffman 1967:76). Jeg vil bruke disse begrepene for å se hvordan informantene mine forvalter denne avveiningen overfor naboer.

Goffman har blitt kritisert for å fokusere for entydig på selve interaksjonssituasjonen, uten å ta nok hensyn til den konteksten samhandlingen foregår i. I et borettsalg vil det ikke bare være normer for kommunikasjon av aktelse som regulerer samhandlingen. Det er mange faktorer både i og utenfor et bomiljø som på ulike vis vil kunne legge føringer for nabokontaken. I kapittel fire vil jeg derfor argumentere for at et bomiljø må studeres som et åpent system; hvor både omverdenen og egenskaper ved selve borettslaget påvirker nabokontakten mellom beboerne (jf. Schiefloe 1985; Mehlbye 1988; Sæther 1999). Mehlbyes (1988) begrep *boligkultur* vil i den sammenheng bli aktuelt i begge analysekapitlene. Dette begrepet viser til den lokale utviklingen av blant annet normer, myter, tradisjoner, verdier og samværsformer i et bomiljø (Mehlbye 1988:15). Bakgrunnen for disse varierer i forhold til for eksempel fysiske kjennetegn ved bygningene, bomiljøets plassering i bystrukturen, beboersammensetningen og utemiljøet. Et borettslag kan ha en sterk eller svak boligkultur, avhengig av hvor mange av beboerne som er enige i de samme norm- og verdsettene knyttet til for eksempel nabokontakt (Mehlbye 1988:89-90). Et bomiljø kan også ha flere subkulturer som i større eller mindre grad avviker fra hovedkulturen (Mehlbye 1988:30). Jeg vil bruke begrepet boligkultur for å se om det finnes bestemte fellestrekk ved den kontakten som informantene mine har med andre beboere. Men først og fremst skal jeg bruke det for å gå inn i hvorvidt informantene selv opplever at det er en sterk eller svak boligkultur – eventuelt flere subkulturer – i borettslaget, samt hvordan de forholder seg til den/disse.

Forpliktende nabokontakt

Som sagt viser flere studier at naborelasjoner i hovedsak er preget av svake bånd mellom naboer. Men mange finner også grader av sterke bånd i et bomiljø (Gullestad 1984; Unstad 2001; Gulbjørnrud 1995; Bjarnø 1996; Nordahl 1996b, 1996c og 1999; Sandlie 2006). Selv om det er vanligst å ha svake, eller kanskje ingen, bånd til de *fleste* naboene, kan man ha nære relasjoner til *noen*. Jeg ønsker å finne ut hvordan informantene mine forvalter sitt naboskap i forhold til ulike grader av nære naborelasjoner. Hvilke motiver og behov har de for slik nabokontakt; og hva er det som gjør at de har – eventuelt ikke har – sterke bånd til andre beboere?

Også i forhold til mer forpliktende naborelasjoner må man gjøre avveininger mellom nærhet og distanse (jf. Goffman 1967:76). Også her vil Goffmans (1967) begrep *deference* være aktuelt, særlig i form av unnvikelsesritualer; det å vise respektfull avstand til andre menneskers private sfære. I et borettslag vil denne sfæren i stor grad være representert ved boligen. Marianne Gullestad poengterer at nettopp hjemmet er en særlig viktig sone for privatlivet i den norske kulturen. Som hun sier: ”Vi har ikke bare hus, vi har *hjem*, og hjemmene betyr adskillig mer her enn i mange andre land” (Gullestad 1989:51). Dette vil jeg kunne bruke for å forklare eventuelle ønsker om avstand til andre beboere. I denne sammenhengen vil jeg også bruke Goffmans (1992) begrepspar *backstage* og *frontstage*. Gjennom disse metaforene forklarer han hvordan mennesker handler forskjellig på ulike arenaer; avhengig av kjennetegn ved de enkelte arenaene. De felles uteområdene i et borettslag vil være eksempel på en frontstage/et fasadeområde hvor beboernes handlinger reguleres av mer eller mindre klart definerte normer. Disse normene er ikke nødvendigvis gjeldende i hjemmet, som i denne sammenhengen betegnes som backstage/baksideområdet.

Det er likevel ikke sikkert at hjemmet har denne rollen som en ”privatlivets oase” for alle informantene mine. Halvparten av dem har vokst opp med naboskap i et annet land enn Norge. Gullestad påpeker jo nettopp at dette forholdet til hjemmet er viktig i den norske kulturen. Jeg vil derfor bruke studier av naboskap i henholdsvis Somalia og Tyrkia – hvor to av informantene mine kommer fra – for å se på eventuelle forskjeller og likheter. Carol Lowery Delaney (1990) har studert naboskapsformer i Tyrkia, og gir oss et ganske annet bilde av naborelasjoner enn

hva Gullestad (1985) legger opp til. I Tyrkia står dørene åpne for alle, og naboer stikker stadig innom. Det å få besøk av blant annet naboer er en vanlig og forventet del av hverdagen. Vi finner eksempler på lignende naboforhold i en studie av Celia McMichael og Lenore Manderson (2004). De har intervjuet somaliske kvinner som har flyttet til Australia. Disse kvinnene forteller blant annet om det naboskapet de har flyttet fra. Det generelle bildet denne undersøkelsen gir av av naboskapet i Somalia er at nabolaget er “a place where dominant norms and values provided an environment of trust and social support that suffused everyday life and social relations” (McMichael & Manderson 2004:91). Jeg vil bruke disse studiene når jeg ser på hvordan informantene som har immigrert til Norge forholder seg til minner og erfaringer fra naboskap i hjemlandet i sin forvaltning av forholdet til naboene her. Har de relasjoner til andre beboere som ligner mest på det typisk ”norske”, eller har de bevart mange elementer av naboskapet fra hjemlandet sitt? Eller har de kanskje skapt en kombinasjon av disse naboskapsformene?

Metode

I dette kapitlet skal jeg diskutere metodevalgene jeg har gjort gjennom arbeidet med studien. Det innebærer å beskrive sentrale punkter i forskningsprosessen, samt begrunne de valgene jeg har tatt underveis. Ved noen tilfeller har kanskje tilfeldigheter spilt inn mer enn veloverveide valg. Enkelte ganger har også disse fått mer eller mindre direkte følger for studien. Her skal jeg reflektere rundt konsekvenser av både de bevisste valgene mine og noen slike tilfeldigheter, med fokus på hvilke implikasjoner de kan ha hatt for empirien jeg fikk samlet inn og tolkninger av denne. Avslutningsvis vil jeg diskutere noen etiske dilemmaer knyttet til studien.

Valg av metode

Begrepet *metode* betyr opprinnelig *veien til målet* (Kvale 1997:114). Målet for denne studien har vært å bidra med kunnskap om nabokontakt og relasjoner i et fleretnisk bomiljø. Mer spesifikt har jeg ønsket å komme frem til en forståelse av informantenes praksiser, erfaringer, motiver og forventninger knyttet til ulike former for kontakt med andre beboere. Jeg valgte å bruke kvalitative intervju for å samle inn empiri til studien. Intervju er en metode som gir et særlig godt grunnlag for innsikt i menneskers erfaringer, tanker og følelser (Thagaard 1998:79). Det innebærer at forskeren gjennom samtaler får tilgang til andres opplysninger, fortellinger og forståelser knyttet til et gitt tema (Widerberg 2001:16). Jeg var interessert i beboernes subjektive meninger, deres erfaringer og forventninger knyttet til naboskap. Hadde jeg ønsket å finne ut hvor mange naboer de hilser på daglig eller hvem de besøker, kunne jeg gjennomført en spørreundersøkelse og analysert dataene ved hjelp av kvantitative verktøy. Det ville resultert i et materiale med frekvenser, men ikke det meningsinnholdet jeg har vært ute etter. Jeg ville da ikke fått tilgang til beboernes refleksjoner rundt temaet. Jeg var først og fremst interessert i informantenes *forståelser*, ikke *fakta* (jf. Widerberg 2001: 58) rundt naboskap.

Informasjonen man får gjennom en intervjusamtale er ikke et direkte avtrykk av virkeligheten. Det er fortolket virkelighet formidlet i en bestemt situasjon hvor relasjonen mellom forsker og informant påvirker resultatet. Intervjudataene ser jeg på som beskrivelser av hendelser og tanker knyttet til informantenes naboskap. Samtidig er jeg bevisst på at dataene gjenspeiler deres forståelse av egne erfaringer, deres verdier knyttet til naboskap og deres vurderinger av intervjusituasjonen og av meg som forsker (jf. Thagaard 1998:79).

Alle metodiske tilnærminger medfører fordeler og ulemper. Valg av metode påvirker blant annet formen på materialet, relasjonene til de man studerer og hvordan man kan fremstille resultatene i ettertid. Det kvalitative intervjuet er en god måte å få tak i menneskers erfaringer, verdier, tanker og meninger, hvordan de ser på og oppfatter verden rundt seg. Samtidig må forskeren som sagt være bevisst på at hun tolker en allerede fortolket virkelighet. Jeg har ikke vært ute etter å teste sannhetsgehalten i det informantene har fortalt meg. Deres oppfatninger av hva som skjer, regner jeg på mange måter som like interessant som hva som ”faktisk” skjer når de samhandler med sine naboer (jf. Gullestad 1985:17).

Det kvalitative intervju åpner for fleksibilitet i innhenting av data. Forskeren er ikke låst til et fastlagt batteri av spørsmål og svar, men kan endre intervjuguiden underveis. Jeg la til og fjernet noen spørsmål etter hvert som jeg skjønnte hva jeg ville gå nærmere inn på og hva som ikke fungerte. Denne fleksibiliteten gir i tillegg informantene selv en mulighet til å introdusere interessante tema og vinklinger som forskeren selv ikke har reflektert over på forhånd. Jeg avsluttet intervjuene med å spørre blant annet om det var noe informantene ville legge til eller noe de mente var spesielt viktig, og slik fikk jeg tak i flere interessante poenger. Noen av disse la jeg inn i intervjuguiden senere. Videre har jeg dratt mye lærdom ut av å høre igjennom intervjuopptakene og lese utskriftene underveis i intervjuprosessen (Widerberg 2001:90). Både fordi jeg slik lettere så hvordan intervjuguiden fungerte, men også i forhold til min rolle i situasjonen. Disse mulighetene har bidratt til å berike materialet mitt.

Forberedelser

For å bli kjent med det feltet jeg ville studere, startet jeg med å lese relevant litteratur. Dette omfattet både tidligere undersøkelser og aktuelle teorier. Gjennom

lesningen fant jeg ut hvilke sider ved det fleretniske naboskapet jeg ville se nærmere på. Dette fungerte også som et godt grunnlag for å utarbeide intervju-guiden. I tillegg brakte jeg temaet for oppgaven på banen under samtaler med venner og studiekamerater. Slik kunne jeg lære av deres erfaringer og tanker rundt naboskap. Dessuten deltok jeg på noen konferanser og seminarer knyttet til temaene bolig og minoriteter. En av disse var en konferanse om bosetting av flyktninger i regi av Helse- og velferdsetaten i Oslo kommune i samarbeid med UDI og Husbanken. Her deltok jeg også på en gruppediskusjon om bomiljø, noe som var veldig lærerikt. Først og fremst fordi det ga meg et ”virkelighetssjokk”. Jeg innså at det kan være langt fra den nokså naive og kanskje politisk korrekte innstillingen jeg hadde overfor temaet, til realitetene som daglig møter personer som jobber med boligsosiale spørsmål i praksis. Jeg opplevde blant annet å bli provosert over uttalelser om ”primitive folk som dyrker poteter på stua”, etterfulgt av rå latter fra diskusjonsdeltakerne. I ettertid ser jeg at dette kanskje var galgenhumor over de til tider håpløse situasjonene mange av dem møter gjennom arbeidet.

En annen viktig forberedelse var å bli mer bevisst mitt eget forhold til temaet for studien (jf. Widerberg 2001). Selv om jeg har etterstrebet å være så nøytral som mulig gjennom hele prosessen, er det ikke til å komme utenom at jeg ser feltet i lys av egne verdier og erfaringer. Det finnes ingen nøytral forskerposisjon. For å bli bevisst på ”øynene som ser” (jf. Unstad 2001:21) skrev jeg ned min forforståelse og mine antagelser i forhold til studien. Denne teksten har jeg tatt med meg videre gjennom hele forskningsprosessen. Det betyr ikke at jeg har lagt mine personlige verdier og erfaringer til side under arbeidet med oppgaven, men at jeg har vært bevisst på hvilke briller jeg har sett feltet gjennom og at disse kan ha hatt konsekvenser for studien. Blant annet har jeg brukt forhåndsantagelsene mine til å lete etter tilfeller av det motsatte at hva jeg forventet å finne. Dette kalles analytisk induksjon: ”(...) a research strategy that directs investigators to pay close attention to evidence that challenges or disconfirms whatever image they are developing” (Ragin:1994:93). I ettertid ser jeg at særlig to forhåndsantakelser viste seg å være ”feil”: Jeg regnet med at det ville være større forskjeller mellom naboskapet til de etnisk norske kontra informantene med etnisk minoritetsbakgrunn. Dessuten var jeg ikke forberedt på det store spekteret og de

ulike gradene av nabokontakt jeg fant, både i materialet mitt som helhet, og ikke minst hos enkelte av informantene.

Intervjuguiden – utarbeide, teste, revidere

Den kanskje viktigste forberedelsen før intervjuene var å lage intervjuguiden². Hva skulle jeg spørre informantene om, og hvordan skulle jeg formulere meg? Guiden ble utarbeidet på grunnlag av en foreløpig problemstilling. Jeg visste på det aktuelle tidspunktet ikke nøyaktig hvilke spørsmål jeg kom til å fokusere på i analysen, men jeg var klar over hvilke *tema* jeg var interessert i.

Jeg ville at intervjuene skulle ha en semistrukturert form. Det vil si at jeg bestemte temaene og hovedspørsmålene for intervjusamtalene på forhånd, men uten å fastlegge spørsmålsformuleringer og rekkefølgen av spørsmålene i detalj (jf. Repstad 1998:64-66; Ryen 2002:99). Likevel hadde intervjuene altså en viss struktur. I henhold til Thagaards (1998:86) og Ryens (2002:100,116) tips om oppbygning av en intervjuguide, begynte jeg med noen enkle spørsmål for å få samtalen til å gli og for at informantene kunne bli komfortabel med situasjonen og opparbeide tillit til meg. Etterhvert kunne vi gå over til mer ”alvorlige” tema, før intervjuene ble avrundet med noen enkle spørsmål.

I guiden hadde hvert tema flere underspørsmål, men jeg stilte ikke alle spørsmålene i alle intervjuene. Det var *samtalen rundt temaene* som skulle være det sentrale. Dette forklarte jeg også for informantene forut for intervjuene. Jeg møtte opp med tre A4-sider med spørsmål, og var redd for at dette synet kunne føre til at de svarte kort og lite utfyllende for å bli ferdig innenfor det tidsrommet de hadde satt av. Derfor forklarte jeg at guiden ikke var en mal, men en sjekklister for meg så jeg kunne være sikker på at jeg hadde fått med meg det viktigste. Dette gjorde intervjusituasjonen fleksibel for begge parter. Informanten kunne snakke fritt rundt de ulike temaene, og jeg kunne bidra med både planlagte og improviserte oppfølgingsspørsmål. Det sentrale var å la informanten få fortelle meg om sitt naboskap på sin egen måte (jf. Ryen 2002:102). Guidens rolle under intervjuene endret seg etterhvert. I begynnelsen brukte jeg den nokså aktivt og sa

² Intervjuguiden ligger vedlagt som vedlegg 1. Guiden har som sagt blitt noe endret underveis i intervjuprosessen. Den vedlagte utgaven er den siste versjonen.

spørsmålsformuleringene mer eller mindre ordrett. Etter et par intervju ble jeg mer avslappet i intervjusituasjonen og samtidig bedre kjent med guiden, slik at den fungerte slik jeg ønsket – som en sjekklister.

Hovedtemaene i guiden var: ulike typer kontakt med andre beboere, hvem man har kontakt med, trivsel i borettslaget, hva skjer når nye beboere flytter inn, inkludering av beboere med etnisk minoritetsbakgrunn, hva kjennetegner en god nabo, vennskap med andre beboere, barnas rolle i nabokontakten og tanker rundt et borettslag som arena for integrasjon³. I ettertid ser jeg at noen av spørsmålsformuleringene kanskje er av en litt analytisk art. Jeg kunne nok i større grad stilt mer konkrete spørsmål rundt informantenes hverdag i borettslaget og deres forståelse av hendelsene de snakket om. På tross av dette mener jeg at jeg har fått et rikt materiale om de temaene jeg var interessert i.

For å sjekke hvordan intervjuguiden fungerte i praksis, gjorde jeg et prøveintervju med en venninne (jf. Widerberg 2001:90, Dalen 2004:34). Slik fikk jeg mulighet til å gjøre nyttige endringer i guiden. Samtidig lærte jeg mye om min rolle som intervjuer. Blant annet opplevde jeg hvor effektivt det kan være å lage små pauser underveis. Det ga intervjupersonen tid til å reflektere mer over spørsmålet (jf. Dalen 2004:37). Jeg ble også mer bevisst på øyekontakt, kroppsspråk og ordvalg. Jeg transkriberte ikke dette intervjuet, men hørte gjennom det flere ganger for å lære av det. I tillegg kom intervjupersonen med gode innspill på hva som fungerte godt og hva som kunne forbedres.

Hvem ville jeg intervjuer?

I kvalitative intervjuer er det hensiktsmessig å benytte seg av strategiske utvalg, det vil si at informantene velges på en måte som står i forhold til problemstillingen (Thagaard 1998:51). Siden jeg var interessert i erfaringer og tanker knyttet til naboskap i et fleretnisk bomiljø, var det et selvsagt kriterium for utvalget at det måtte bestå av personer som har erfaringer med dette. Jeg ønsket i tillegg å få med stemmene til både etnisk norske beboere og beboere med etnisk

³ På det tidspunktet intervjuguiden ble utformet – og intervjuene ble gjort – var tanken at denne studien først og fremst skulle handle om borettslaget som en arena for integrasjon av beboere med etnisk minoritetsbakgrunn. Senere har fokuset blitt flyttet mer direkte over på ulike former for nabokontakt og -relasjoner.

minoritetsbakgrunn. Slik kunne jeg få tilgang til tanker og erfaringer fra både majoriteten og minoritetene. Dessuten ville jeg snakke med voksne beboere. Utover dette ønsket jeg at utvalget skulle representere et så vidt spekter som mulig med tanke på faktorer som alder, kjønn, yrkestilknytning, landbakgrunn og botid i borettslaget. Det springer ikke ut av et mål om å kunne generalisere funnene mine, men et ønske om å få et så bredt anlagt materiale som mulig.

Hvor mange skulle jeg så intervju? Jeg ville som sagt snakke med beboere fra to kategorier: den etniske majoriteten og de etniske minoritetene; helst like mange fra hver ”gruppe”. Et ideal i forhold til utvalg ved kvalitative intervjuer er at det bør være stort nok til å kunne gi et *metningspunkt* i materialet (jf. Thagaard 1998: 51). Dette henger igjen sammen med om man studerer én kategori eller om man – som i mitt tilfelle – ser på to eller flere. Mitt utvalg er uansett langt fra stort nok til å kunne gi et metningspunkt. Men det er stort nok til at det gir et komplekst og mangefasettert bilde av naboskapet til noen beboere i et borettslag. Det viktigste er ikke alltid *antall* intervju, men den informasjonen – innholdet – de gir (Ryen 2002:85). Samtidig er det viktig å begrense materialet slik at det er mulig for forskeren å gjennomføre dyptpløyende analyser av empirien (Thagaard 1998:52). Dette henger også sammen med praktiske rammer (jf. Repstad 1998:69): både masteroppgavens omfang og det at jeg var alene om å gjøre denne studien. Min oppgave som forsker har vært å gjøre avveininger i forhold til slike hensyn. I denne studien ble utvalget altså på åtte personer.

Kontaktetablering med feltet

Jeg brukte en del tid på å finne et egnet borettslag hvor jeg kunne gjøre intervjuene. Jeg sendte e-post til styrene i flere borettslag for å høre om jeg kunne gjøre intervjuer der og om de eventuelt kunne hjelpe meg å finne aktuelle informanter. Håpet var at medlemmene i styret kunne fungere som portvakter (jf. Thagaard 1998:54) og slik lette tilgangen til informanter. Etter flere avslag fikk jeg endelig positivt svar fra styret i Østbakken. De ønsket meg velkommen til å gjøre studien i borettslaget. De kunne imidlertid ikke oppgi beboeres etnisitet, da det regnes som sensitiv informasjon. Styret hadde derfor ikke mulighet til å hjelpe meg med å rekruttere informanter på grunnlag av et av de kriteriene jeg stilte til utvalgssammensetningen.

Jeg tror styrets avslag i forhold til rekruttering fikk både positive og negative virkninger for prosjektet mitt. På den ene siden bidro det til at jeg brukte mye tid på å rekruttere informanter. På den andre siden kan det være at informantene følte at de kunne snakke friere til meg om sitt naboskap når styret ikke var delaktig i rekrutteringsprosessen. Kanskje ble det lettere for dem å snakke for eksempel om negative sider ved borettslaget enn om styret hadde vært mer involvert. Videre påvirket styrets avslag selvfølgelig hvem jeg endte opp med å intervjuer. Om dette virket positivt eller negativt for studien, er ikke godt å si. Det er mulig at styret kunne ha plukket ut beboere de visste kom til å snakke positivt om borettslaget, men samtidig vet jeg ikke hvor sannsynlig det er. Borettslaget er uansett anonymisert i denne studien, så utplukkede dedikerte informanter ville ikke kunne gitt borettslaget gratisreklame, i så fall bare overfor meg.

Rekruttering og utvalg

Informantene vil bli nærmere presentert i neste kapittel. I dette avsnittet vil jeg reflektere rundt sider ved rekrutteringsprosessen og utvalgssammensetningen som på ulike måter kan ha påvirket materialet mitt.

Det var ingen enkel oppgave å rekruttere informanter. I tillegg var det tidkrevende. En årsak til dette var nok at jeg mer eller mindre bevisst grudde meg til rekrutteringen. Det var tryggere å sitte på Blindern og lese seg opp på feltet og finspicke på intervjuguiden enn å oppsøke fremmede personer i et relativt ukjent miljø. Dessuten risikerte jeg jo å få bryske avslag eller kritiske kommentarer. Jeg var ikke komfortabel med den sårbarheten rekrutteringen medførte, og brukte mye tid og energi på å grue meg.

Jeg måtte benytte flere strategier for å oppnå kontakt med informantene. Først sendte jeg ut e-post til ti beboere – adressene fant jeg på telefonkatalogens nettsider. Jeg fikk bare ett svar, men det var til gjengjeld positivt. Min første informant! Etter dette intervjuet spurte jeg om han kjente andre beboere jeg kunne snakke med. Det gjorde han ikke. Jeg prøvde denne snøballmetoden (jf. Thagaard 1998:54) på alle informantene for å rekruttere videre, men det fungerte bare ved ett tilfelle. Det at de fleste informantene ikke kan rulle snøballen videre, ser jeg i seg selv på som et funn. At syv beboere mener at de ikke kjenner naboene godt nok til at de kan sende meg videre, kan tolkes som et tegn på at de ikke har mye

kontakt med dem. De fleste forklarte også at de ikke kjente andre beboere godt nok. I enkelte tilfeller kjente de noen, men mente at disse ikke snakket godt nok norsk til å bli intervjuet. Samtidig er det mulig at de jeg snakket med ikke var komfortable med intervjusituasjonen, og at de ikke ville "utsette" andre for det samme. Jeg tror og håper at det ikke var årsaken. Videre kan det være at de ikke ønsket å bli gjenkjent av naboer gjennom oppgaveteksten. Ved å involvere beboere de kjenner i denne studien, ville de kunne øke sjansene for det.

Om snøballmetoden hadde fungert på flere enn én, ville jeg nok brukt mindre tid på å rekruttere. Samtidig er informantenes anonymitet i større grad sikret ved at de aller fleste ikke vet hvilke andre beboere jeg har snakket med. Når det gjelder det ene tilfellet hvor snøballmetoden fungerte – med det resultat at to informanter kjenner til hverandre – har jeg måttet gjøre noen avveininger i forhold til hvordan jeg kan presentere dem og det de har sagt. Jeg har riktignok gitt dem fiktive navn i teksten, men presenterer dem også med noen kjennetegn som gjør at de vil kunne skjønne hvem den andre er. Ingen av dem fortalte noe jeg tror de ønsker å holde skjult for hverandre. Dessuten var de begge innforståtte med at hva de sa eventuelt ville kunne føres tilbake til dem selv av den andre. Ved kun å bruke snøballmetoden kunne jeg videre risikere å bare få snakke med beboere i samme bekjentskapskrets (Thagaard 1998:54). Da ville jeg sannsynligvis ikke fått det spekteret av informanter som jeg ønsket, og som jeg mener at jeg til slutt endte opp med.

Under rekrutteringen opplevde jeg flere ganger at beboere jeg tok kontakt med ikke skjønnte hva jeg sa – selv om jeg prøvde både på norsk og engelsk. I slike tilfeller ble det gjerne litt forvirring, men det ble løst gjennom bruk av kroppsspråk. Disse språkproblemene hadde imidlertid en viktig konsekvens for studien; utvalget mitt inneholder kun personer som snakker norsk. Beboernes språkbeherskelse kan henge sammen med botid, om de har relasjoner til etniske nordmenn og deres generelle grad av integrasjon i samfunnet. Jeg valgte å ikke bruke tolk under rekrutteringen og intervjuene, vel vitende om at jeg dermed utelot stemmene til en gruppe beboere som muligens kunne bidratt med andre forståelser og erfaringer knyttet til naboskap i Østbakken. Bruk av tolk vil kunne fjerne forskeren fra informanten og hemme intimiteten i situasjonen (Dalen 2004:32-34). Jeg mener ikke dermed å si at det er *feil* å bruke tolk. Tvert om

hadde det vært spennende å snakke også med beboere som ikke behersker norsk for å høre hvordan de samhandler med de andre beboerne. Men for meg som førstegangsreisende forsker var det viktigst å skape en tryggest mulig situasjon både for meg selv og informanten. Dessuten har dette også en økonomisk side; det koster å leie inn tolker. Jeg ser uansett ikke dette som et direkte problem for studien som sådan. Jeg hadde uansett ikke en ambisjon om å få et representativt utvalg som kunne gjenspeile beboersammensetningen i borettslaget – selv om jeg som sagt var interessert i å få et bredt spekter av informanter i forhold til faktorer som for eksempel botid, etnisitet og yrkestilknytning.

Alt i alt rekrutterte jeg én informant via mail, én ved å ringe på døra, én gjennom snøballmetoden og de resterende ved å ta kontakt med dem på borettslagets uteområder. Jeg la fort merke til at tidspunkt for rekruttering var nokså avgjørende for hvem jeg kom i kontakt med. De gangene jeg rekrutterte på formiddagen, var det stort sett hjemmевærende kvinner og småbarn utendørs. Hvis jeg kom i firetiden, møtte jeg beboere på vei hjem fra jobb. Selv om det følgelig var mange ute på dette tidspunktet, var det ikke en ideell tid å rekruttere på. Ofte hadde de det travelt med å komme seg hjem, eller de var slitne. Jeg rekrutterte også på kveldstid og i helger. Da var det en del beboere ute og de hadde gjerne bedre tid til å snakke med meg. Også tidspunkt på året fikk konsekvenser for rekrutteringen. Da jeg hadde snakket med fire etnisk norske og ville rekruttere de siste; to mannlige minoritetsbeboere, kom ramadan – muslimenes fastemåned. Ingen av de jeg spurte hadde tid til å la seg intervju; de var opptatt med ulike arrangementer hele måneden. Alle mannlige beboere med minoritetsbakgrunn i Østbakken er selvfølgelig ikke muslimer, men alle de jeg spurte var tilfeldigvis det. Etter mange forsøk ga jeg opp, og ventet til ramadan var over.

En styrke ved utvalget mitt er at det inneholder både nykommere og veteraner i borettslaget. Nykommere kan stille seg undrende til måter saker blir taklet på, samt praksiser og omgangsformer de ikke er vant til fra før. Veteraner kan på sin side forklare borettslagets historiske utvikling og sammenligne samværsformer og verdier som var rådende før og nå (Unstad 2001:21). På samme måte kan minoritetsinformantene sammenligne sitt naboskap i Østbakken med naboskap de har erfaringer med fra hjemlandet. Jeg mener at denne sammensetningen i utvalget har bidratt til å øke bredden i materialet mitt.

Gjennomføring av intervjuene

Alle intervjuene ble gjennomført i 2005, hovedsaklig på våren og høsten. Ett intervju ble gjort på senvinteren, og ett like før sommerferien. En indirekte effekt av denne spredningen i intervjutidspunkter er at jeg fikk oppleve borettslaget på alle fire årstider. Jeg så hvordan det grønne gresset og barnelek preget uteområdene på våren og på sommerstid, og hvordan snøen dominerte på vinteren. Dessuten fikk jeg sett litt av hvordan beboerne samhandlet med hverandre. Jeg tok ingen systematiske observasjonsnotater av det jeg så og hørte, men jeg fikk likevel noen *inntrykk* av nabokontakten i borettslaget. Dette bruker jeg innimellom i analysen for å diskutere litt rundt det informantene fortalte meg; for slik å la intervjuene konfrontere observasjonene og omvendt (jf. Fangen 2004:141).

Intervjusituasjonen

Ett intervju foregikk over telefon og ett utendørs, mens de resterende ble gjort inne i leilighetene til informantene. Her var de i en trygg setting som bidro til å skape en avslappet stemning (jf. Repstad 1998:72). Samtidig hadde jeg mindre kontroll over situasjonen enn jeg ville hatt om intervjuene ble gjort hjemme hos meg eller på et kontor. Noen ganger ble vi avbrutt av at det ringte på døra, av at informanten måtte se til mat som sto på komfyren eller av familiemedlemmer. Disse avbrytelsene utgjorde ikke i seg selv et problem for kvaliteten på materialet mitt.

Ved tre anledninger var barn til stede i rommet under intervjuene. To av disse var så små at de ikke skjønnte hva som ble sagt, men én gang satt informantens tenåringsdatter og hørte på under intervjuet. Ideelt sett skulle det nok bare vært informanten og meg til stede, men jeg kunne ikke sende datteren ut av rommet. Hun sa ingenting, men jeg kan ikke utelukke at intervjuet til en viss grad ble farget av at hun satt og hørte på. Ved alle intervju må forskeren være oppmerksom på at informanten, bevisst eller ubevisst, kan ønske å fremstille seg selv i et godt lys (Thagaard 1998:92). Når andre personer er til stede, blir nok ikke denne risikoen mindre. Men hennes tilstedeværelse kan samtidig ha ført til det motsatte. Det at noen sitter og hører på kan føre til at informanten ikke fremstiller seg selv så positivt som vedkommende ellers kunne gjort.

Ett intervju foregikk altså utendørs, på informantens oppfordring. Vi satt inntil en yttervegg i borettslaget. Over oss var det flere åpne vinduer inn til leiligheter. Mange beboere gikk forbi, og det var en lekeplass i nærheten. Vi hadde med andre ord mange potensielle tilhørere. Jeg var redd for at denne settingen kunne føre til at informanten holdt litt igjen og vegret seg for å snakke om for eksempel negative erfaringer eller konflikter med andre beboere. Det viste seg imidlertid at han på mange måter var den mest frittalende av dem alle. Jeg tror med andre ord ikke at settingen affiserte ham nevneverdig, selv om jeg selvfølgelig ikke kan vite det sikkert.

Det siste intervjuet ble gjort over telefon. Det var ikke en ideell intervjusituasjon, men det var det eneste som passet for informanten. Alternativet ville bli å utsette intervjuet lenge. Jeg kunne valgt å spørre noen andre – men ønsket om å bli ferdig med intervjuene når jeg hadde muligheten, ble avgjørende. Det er uansett mulig å gjøre gode intervju også over telefon. Dessuten lærte jeg mye ved å gjennomføre et intervju på denne måten. Den største utfordringen ble å gjøre grundige notater. Denne informanten var den eneste som ikke ønsket at samtalen skulle tas opp på bånd. I tillegg til å holde styr på telefonen, måtte jeg derfor notere mye. Jeg brukte høytalerfunksjon så jeg kunne ha begge hender fri til skrivingen. Jeg noterte litt også under de andre intervjuene, og da opplevde jeg ofte de pausene notatskrivingen medførte som noe positivt. De ga informantene tid til å reflektere rundt temaene og til å komme med nye innspill. Over telefonen fungerte ikke skrivepausene på samme måte. Informanten var klar over at jeg tok notater, men det virket som om han ble litt stresset og utålmodig på grunn av pausene. Dette smittet over på meg, og førte til at jeg ikke tok så grundige notater som jeg ideelt sett burde. For å rette opp på dette var jeg ekstra nøye med å skrive ned hva som ble sagt like etter intervjuet. Kvaliteten på slike nedtegnelser vil imidlertid alltid være dårligere enn de man får med informantens egne uttalelser (Dalen 2004:35). Forskere med en tilnærmet normal hukommelse vil ikke få registrert alle opplysningene med de ordene og uttrykkene informanten selv bruker (Dalen 2004:39). Det viktigste hensynet ble likevel å respektere informantens krav om at jeg ikke skulle bruke båndopptaker.

Relasjonen mellom meg og informantene

Kunnskapen som innhentes i et intervju produseres gjennom et samarbeid mellom intervjuer og informant (Kvale 1997:39). Relasjonen mellom disse to er derfor avgjørende for kvaliteten på materialet (Thagaard 1998:99). Det er mange faktorer som kan påvirke denne relasjonen. I dette avsnittet vil jeg diskutere noen jeg mener har vært viktige for min studie.

En viktig side ved kvalitative intervju er balansen mellom nærhet og distanse. Det gjelder særlig ved relasjonen mellom forsker og informant. Forskeren må etterstrebe å oppnå såpass tillit hos informanten at vedkommende føler det er greit å åpne seg. Samtidig skal forskeren opprettholde en profesjonell distanse (Thagaard 1998:99-100). Jeg var ikke der for å bli venn med informantene mine. Den nærheten som oppstår mellom partene i en intervjusituasjon hører i de fleste tilfeller til konteksten, og fortsetter som regel ikke når intervjuet er over. Jeg opplevde det som at informantene – selvfølgelig i noe varierende grad – åpnet seg for meg. Hva jeg gjorde for å oppnå dette, er ikke lett å si. Dette handlet nok vel så mye om ubevisste mellommenneskelige prosesser og personlige egenskaper som den forskerrollen jeg var i. En av informantene sa at hun hadde fortalt mer til meg om hverdagen sin enn hun vanligvis forteller familien når hun besøker dem i hjemlandet. Dette utsagnet kom riktignok i forbindelse med at hun føler at hun ikke kjenner dem så godt lenger, og var nok først og fremst ment som en illustrasjon på dette. Likevel tar jeg det også som et tegn på at hun opplevde at hun kunne åpne seg for meg. I tillegg dette var jeg jo oppriktig interessert i hva informantene hadde å si, og mitt engasjement bidro kanskje til at de fikk lyst til å fortelle meg om sitt naboskap (jf. Dalen 2004:37).

Alle intervjuene ble gjort på norsk. Det kan ha ført til at de etnisk norske informantene hadde lettere for å formulere seg, og at de dermed var mer komfortable i intervjusituasjonen. To av minoritetsinformantene snakket imidlertid veldig godt norsk, og de to siste hadde kun enkelte problemer med språket. Det hendte at de måtte lete litt etter et ord eller at jeg måtte be dem omformulere for å skjønne hva de mente, men jeg opplevde ikke at det gikk utover kvaliteten på intervjuet. Likevel kan det være at de hadde snakket mer eller fortalt mer utdypende om jeg hadde brukt tolk. Som den ene informanten sa: ”Du kan ikke *fortelle* alt når du

snakker norsk, ikke sant? Når du snakker marokkansk så er det mye lettere.” Alle informantene mine snakket uansett så godt norsk at bruk av tolk ikke var aktuelt⁴.

Jeg opplevde også at min egen dialekt fikk en rolle under intervjuene, først og fremst i positiv forstand. Tre av de etnisk norske informantene er innflyttere til Oslo. Dialekten min er en tydelig markør på at jeg heller ikke er vokst opp i hovedstaden, og ble et utgangspunkt til å snakke om våre felles erfaringer med å flytte til byen. Dette var interessant i forhold til temaet for studien. I tillegg førte det til at vi kunne identifisere oss med hverandre gjennom felles ”innflytterbakgrunn”. Samtidig vet jeg at noen kan ha problemer med å skjønne dialekten min, særlig hvis de på forhånd ikke er helt stødige i norsk. Dette var jeg bevisst på under intervjuene, og konsentrerte meg om å snakke tydelig.

En generell regel knyttet til forsker–informant relasjonen er at når forsker og informant har god kontakt, legger man gjerne ikke merke til det, og intervjuet går sin gang. Men om kontakten er dårlig, blir man i større grad oppmerksom på det (Fog 1994:79-81). Signaler på dårlig kontakt kan være at forskeren blir anspent, urolig eller kjeder seg. På samme måte kan informanten være ordknapp, flakke med blikket eller være urolig (Fog 1994:80). Jeg opplevde at jeg fikk god kontakt med informantene mine, og at de snakket fritt. Dessuten fikk jeg inntrykk av at de *ønsket* å fortelle meg om sine tanker og erfaringer fra hverdagen i Østbakken.

Opptak og transkribering

Informanten som ble intervjuet over telefon ønsket ikke at jeg skulle bruke båndopptaker, men de syv resterende samtalene ble tatt opp på bånd. Det virket ikke som om informantene var skeptiske til eller hemmet av båndopptakeren under intervjuene. Likevel kan jeg selvfølgelig ikke utelukke at den gjorde dem ukomfortable og at de kanskje holdt ting inne av den grunn – uten at jeg merket det. Det hendte at noen sa ting etter at opptakeren var skrudd av som jeg gjerne skulle hatt med på båndet, men da notere jeg i ettertid i stedet. Hvis en informant ser ut til å snakke mye friere etter at opptakeren er skrudd av, kan det være problematisk for studien (jf. Ryen 2002:113). Det kan være et tegn på at vedkommende ikke fikk til å åpne seg mens båndet gikk, med de konsekvenser det får

⁴ Se også i avsnittet ”Rekruttering og utvalg” om bruk av tolk.

for materialet man sitter igjen med. Jeg opplevde ikke disse samtalene etter selve intervjuene som mer fortrolige enn i intervjusamtalene. I stor grad gikk de ut på at rollene ble byttet om: *de* stilte *meg* spørsmål, hovedsaklig om prosjektet eller om mine erfaringer med naboskap.

Transkripsjon innebærer oversettelse fra et muntlig språk – som har sine egne regler, til et skriftlig språk – med helt andre regler. Det finnes ingen sann, objektiv oversettelse mellom de to språkformene (Kvale 1997:104-105). For å få med meningsinnholdet på best mulig måte, skrev jeg alt som ble sagt i intervjuene. Jeg markerte også tenkepauser, latter, sukk og betoning der jeg mente det var nødvendig for å få med meningsinnholdet. Slik fikk jeg også registrert språklige virkemidler som overdrivelser og ironi. Flere av sitatene jeg bruker i forskningsrapporten er likevel noe omskrevet. Hovedsaklig har jeg tatt bort enkelte småord som ”liksom” og ”da”, fjernet gjentakelser og usammenhengende setninger. Videre har jeg rettet språkfeil og oversatt dialektord til bokmål. Poenget med denne redigeringen har vært å øke lesbarheten. Meningsinnholdet er – slik jeg vurderer det – ikke endret.

Analyse og tolkning

Første fase i analysearbeidet var å bli kjent med materialet mitt. Etter hvert intervju skrev jeg som nevnt ut alt som ble sagt. Senere hørte jeg gjennom intervjuene med utskriftene foran meg flere ganger. Dette ble både en kvalitets-sikring og en måte å gjøre det skrevne materialet levende på. Den grundige gjennomlyttingen førte til at jeg ”hørte” informantene når jeg leste intervjuene eller utdrag på senere tidspunkt. Dette bidro til at meningsinnholdet ble bevart. Underveis i transkriberingen og lyttingen tok jeg stadig notater om mulige vinklinger og analysegrep.

Analysen av data er en prosess der man prøver å ordne data slik at de får en struktur og dermed blir lettere tilgjengelige for tolkning (Repstad 1998:93). Neste fase ble derfor å bruke fargemarkering og klipping i word for å sortere materialet etter ulike kategorier og tema. Jeg markerte alltid hvilke informanter samt hvor i intervjuene sitatene ble hentet fra, så jeg kunne gå tilbake og se utdraget i kontekst når jeg hadde behov for det. Etter flere gjennomlesninger og mange forsøk på å sortere materialet kom jeg etterhvert frem til hvilke tema jeg ville fokusere på i

analysen: hverdagens tilfeldige nabomøter og nære naborelasjoner. Disse er godt funderte i empirien min. Likevel er det viktig å nevne at jeg har gjort alle mine analysevalg etter å ha lest mye om feltet på forhånd. Jeg kan derfor ikke hevde at valgene mine har vært fri for inspirasjon fra tidligere studier. Samtidig har jeg heller ikke latt meg styre av andres måter å fremstille forskningsfunn. Det er også viktig å påpeke at denne prosessen også innebærer å velge *bort* noe. Jeg har ikke hatt mulighet til å ta tak i alt informantene har fortalt. Det har heller aldri vært ambisjonen. Jeg har fokusert på det jeg mener er interessant å trekke frem i forhold til problemstillingene mine. Videre har jeg etterstrebet å vise bredden i materialet innenfor disse temaene.

I tolkningen har jeg gjort en vurdering av materialet mitt i forhold til de problemstillinger jeg vil det skal belyse, og opp mot teorier som setter funn fra studien inn i en større sammenheng (jf. Repstad 1998:93). Et sentralt poeng i kvalitativ forskning er at forskeren er en fortolker som leseren til dels er ganske prisgitt (Repstad 1998:116). Når jeg for eksempel vurderer en relasjon mellom to beboere som nær, er det *blant annet* på bakgrunn av mine egne erfaringer knyttet til naboskap. Jeg har aldri hatt mye eller nær kontakt med mine naboer, og jeg har så langt heller aldri savnet det. Min forståelse, vurdering og fortolkning av mine informanternes naboskap kan selvfølgelig ha blitt *noe* farget av dette. Men først og fremst har jeg altså tolket materialet i lys av teori og tidligere forskning.

Etiske betraktninger

Alle faser i forskningsprosessen innebærer etiske dilemmaer. Dette aktualiseres blant annet gjennom valg av tema, i forhold til de som studeres og ved formidling av forskningsresultatene (NESH 2006). Etikk handler ofte om idealer, hvor forskeren må gjøre en avveining mellom to onder. For eksempel om man vil forfølge en interessant tråd i intervjusamtalen når det ser ut til at informanten synes temaet er vanskelig å snakke om. Det viktigste prinsippet har vært at informantene ikke på noen måte skal ta skade av å delta i denne studien. Jeg har hatt ansvaret for å sikre deres interesser gjennom hele forskningsprosessen.

Informantene fikk et skriv⁵ med informasjon om prosjektet og om hva det ville innebære å delta. Her var det også presisert at de når som helst kunne trekke seg fra prosjektet uten at det ville få noen konsekvenser for dem. Før intervjuene spurte jeg om de hadde noen spørsmål knyttet til skrivet. Mange lurte på om navnet deres ville komme ut, og da forklarte jeg at de skulle bli anonymisert. Alle signerte en erklæring hvor de ga et fritt og informert samtykke til å delta (jf. NESH 2006:12-13).

Kravet om konfidensialitet innebærer også at informantene anonymiseres (NESH 2006:18). Jeg bruker derfor fiktive navn i teksten, og har i tillegg endret noen personopplysninger som kunne gjøre det lettere for dem bli gjenkjent. Ingen skal kunne finne ut hvem jeg har snakket med gjennom å lese oppgaven. Også borettslaget har fått et fiktivt navn. Det er uansett ikke viktig for leseren å vite hvilket borettslag jeg har gjort intervjuene i. Poenget er at Østbakken er et multi-etnisk bomiljø i Oslo.

Konfidensialitet handler også om oppbevaring av materiale og personopplysninger som informantenes navn, adresse og telefonnummer (NESH 2006:19). Slike opplysninger har jeg oppbevart adskilt fra intervjuopptak og intervjuutskrifter. Kun jeg har hørt på opptakene, og de har vært oppbevart i et låst skap. Jeg har dessuten kodet sammenhengen mellom hvert intervju og opplysninger om informantene, så ingen har hatt mulighet til å koble dem sammen. Etter avholdt eksamen vil intervjumaterialet og alle personopplysningene slettes. Fordi gjennomføringen av dette prosjektet medførte oppbevaring av personopplysninger – også sensitive opplysninger som etnisitet – har jeg meldt det til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (jf. NESH 2006:14-15). De vurderte og godkjente prosjektet før jeg satt i gang med intervjuene.

I et forskningsprosjekt som dette blir det en asymmetrisk maktrelasjon mellom forsker og informant (Thagaard 1998:100): Som forsker er det jeg som definerer retningslinjene for datainnsamlingen og har styringen over prosjektet. Jeg styrer samtalen, presenterer temaer og ”henter inn” digresjoner som ikke regnes som viktige for undersøkelsen. Dette kan oppleves vanskelig for enkelte. Informantene har kanskje noe de ønsker å fortelle, og da bør jeg ikke avvise dem fordi det de

⁵ Informasjonsskrivet er vedlagt som vedlegg 2.

sier ikke ligger innenfor studiens område. Samtidig er det viktig at forskeren sørger for å få så mye og god kunnskap knyttet til temaet som mulig i løpet av intervjuet. Jeg opplevde blant annet at en informant lenge snakket veldig generelt om naboskap uten egentlig å trekke inn sine *egne* naboskaps erfaringer. Jeg forsøkte gjenntatte ganger å pense ham inn på *hans* forhold til naboene i Østbakken, men det var ikke alltid så lett å gjøre det på en smidig måte. Etter hvert fokuserte han mer på sine egne erfaringer – kanskje fordi jeg oppfordret til det, eller kanskje det bare tok lang tid for ham å bli komfortabel med situasjonen. En annen informant ble nesten på gråten da hun snakket om hjemlandet sitt; hun savnet familien og ønsket egentlig å flytte tilbake. Jeg var egentlig i ferd med å gå over på et nytt samtaletema, men der og da kunne jeg jo ikke brått skifte emne – det ville vært både ufølsomt og uhøflig.

Også i analysen og tolkningen av materialet er det viktig å vise respekt for informantene. I denne delen av prosessen er ikke informantene lenger deltaktige på samme måte som under intervjuene, og de har ikke mulighet til å korrigere eventuelle misforståelser. Jeg presenterer *min* tolkning av det de har fortalt meg, og noen – både informantene eller andre lesere – kan kanskje være uenig i enkelte poenger. Noen ville kanskje valgt å fokusere på andre ting eller tolket funnene annerledes. Jeg håper og tror at ingen av de jeg har snakket med har grunn til å føle seg verken misforstått eller forbigått.

Informantene og borettslaget

– og om å studere et bomiljø i kontekst

I dette kapitlet skal jeg først presentere informantene mine. Fokuset vil da hovedsaklig ligge på egenskaper som kan legge føringer for den enkeltes motiver og behov for nabokontakt. Videre argumenterer jeg for at man ikke kan studere kontakt mellom naboer på en tilfredsstillende måte uten å sette bomiljøet inn i en større kontekst. Informantene mine forholder seg aktivt til en verden utenfor Østbakken som indirekte kan legge føringer for samhandlingen lokalt i borettslaget. Jeg vil derfor gi et bilde av noen ytre faktorer som kan legge føringer for nabokontakten. Videre vil jeg presentere selve borettslaget, og dessuten noen forhold ved beboersammensetningen som kan virke inn på nabokontakten. Ingen av disse presentasjonene⁶ vil kunne være uttømmende, men de gir samlet et inntrykk av både den ytre og umiddelbare konteksten nabokontakten foregår i.

Presentasjon av informantene

Alle informantene mine bor i det samme borettslaget. De har dermed gateadresse og boform til felles. Videre er alle voksne, og samtlige har ett eller flere barn i husholdet sitt. Utover dette er det mye som skiller dem. De er enkeltindivider med forskjellige behov, verdier og erfaringer, og de har ulike måter å strukturere hverdagen sin på. Dessuten forholder alle seg aktivt til en kompleks verden utenfor bomiljøet – men *hvordan* de gjør det, varierer. Informantene går på jobb

⁶ Som jeg skrev i metodekapitlet er både borettslaget og informantene anonymisert. Det medfører at enkelte kjennetegn er utelatt eller endret for at ingen skal kunne identifisere de jeg har snakket med. Jeg har så langt det har vært mulig ikke utelatt eller endret kjennetegn som anses å kunne ha en vesentlig innvirkning på nabokontakten. Hensynet til anonymisering av informantene har alltid gått foran ved tvilstilfeller. Ved enkelte slike tilfeller nevner jeg kjennetegn ved informantene uten å vise direkte til hvem det gjelder.

og omgås kolleger eller de er hjemmeværende og får besøk eller treffer andre mennesker gjennom aktiviteter. De treffer sine egne venner og familie og de deltar på ulike fritidsaktiviteter – for å nevne noe. Noen tilbringer de fleste av døgnet timer i borettslaget, andre er der hovedsaklig når de skal sove eller spise. Under følger en tabell med en del kjennetegn ved informantene som kan virke inn på nabokontakten.

Tabell 4.1. Kjennetegn ved informantene

Navn	Alder	Land-bakgrunn	Botid i Østbakken	Botid i Norge	Barn	Arbeidstilknytning
Faisa	25	Tyrkia	3 år	15 år	To barn (4 og 2 år)	Hjemmeværende, planlegger studier
Sahra	50	Marokko	3 år	20 år	Tre barn (20–25 år)	Service
Rashid	60	Pakistan	1 år	30 år	Fire barn (8–20 år)	Transport
Syed	35	Somalia	8 år	20 år	Fire barn (0–10 år)	Offentlige tjenester
Merete	35	Norge	6 år	Hele livet	Ett barn (6 år)	Hjemmeværende, langtidssykemeldt
Magnus	30	Norge	3 mnd.	Hele livet	Ett barn (0 år)	Hjemmeværende, fødselspermisjon
Kjell	40	Norge	15 år	Hele livet	Ett barn (14 år)	Transport
Steinar	45	Norge	15 år	Hele livet	Ett barn (14 år)	Service

Jeg har altså intervjuet åtte beboere i Østbakken: fire etnisk norske og fire med etnisk minoritetsbakgrunn. Alle de sistnevnte er i henhold til SSBs definisjon førstegenerasjons innvandrere: En person med to utenlandsfødte foreldre som selv har innvandret til Norge (SSB 2006). Beboere fra opprinnelseslandene deres utgjør noen av de største etniske minoritetsgruppene i borettslaget. Alle informantene har ett eller flere barn, i alderen null til 24 år. Selv er informantene mellom 24 og 60 år gamle, de fleste i 30- eller 40- åra. Alle bor sammen med ektefelle eller samboer. Altså har jeg intervjuet personer i en relativt lik livssituasjon; de bor sammen med barn og en partner, og må strukturere hverdagen sin blant annet i forhold til dette. Likevel er det selvfølgelig store variasjoner i hvordan familien påvirker livene deres. For eksempel legger ikke det å ha et ”barn” midt i 20-årene like sterke føringer på hverdagen som det å ha et spedbarn.

De som er hjemmeværende, er det av ulike årsaker. Merete er langtids-sykmeldt fra en stilling som lærer i barneskolen. Magnus er i et halvt års pappa-permisjon, og skal tilbake til jobben sin i et datafirma om noen måneder. Faisa har vært hjemme med små barn i flere år, men planlegger å begynne å studere på høyskole etterhvert. De to første mottar henholdsvis trygd og fødselspenger. Jeg vet ikke noe om inntekten til Faisa, men hun får i hvert fall kontantstøtte. Alle disse tre bor med en partner som er i lønnet arbeid. Merete og Faisa er de to informantene som tilbringer mest tid i Østbakken. Også Magnus er her en del siden han er i permisjon, men han reiser mye ut på aktiviteter på dagtid. Nesten alle informantene kan sies å tilhøre arbeiderklassen. Magnus kan i større grad plasseres i middelklassen. Informantene representerer videre en stor spredning med hensyn til botid; både når det gjelder i Østbakken og i Norge. Alle har bodd andre steder i Oslo før de flyttet til dette borettslaget. De med etnisk minoritetsbakgrunn har bodd relativt lenge i Norge; mellom 15 og 30 år. Botiden i Østbakken varierer mye; fra tre måneder til femten år for informantene samlet. Som jeg påpekte i metodekapitlet, er det altså både nykommere og veteraner i utvalget mitt. De etnisk norske informantene har stort sett bodd lenger i Østbakken enn minoritetsinformantene. Rashid og Magnus bor i hvert sitt rekkehus, de andre bor i leiligheter i lavblokkene.

Det er ikke slik at *alle* de kjennetegnene ved informantene jeg nevner her, virker inn på omfanget eller kvaliteten på nabokontakten til *samlige*. Men som vi skal se i analysen, vil de spille inn på en eller annen måte – om enn i forskjellig grad og hos ulike informanter.

Et borettslag som studieobjekt

Oddrun Sæther (1999) fremholder at et bomiljø bør studeres som et *åpent system* hvor beboerne foretar valg knyttet til lokal deltakelse og involvering:

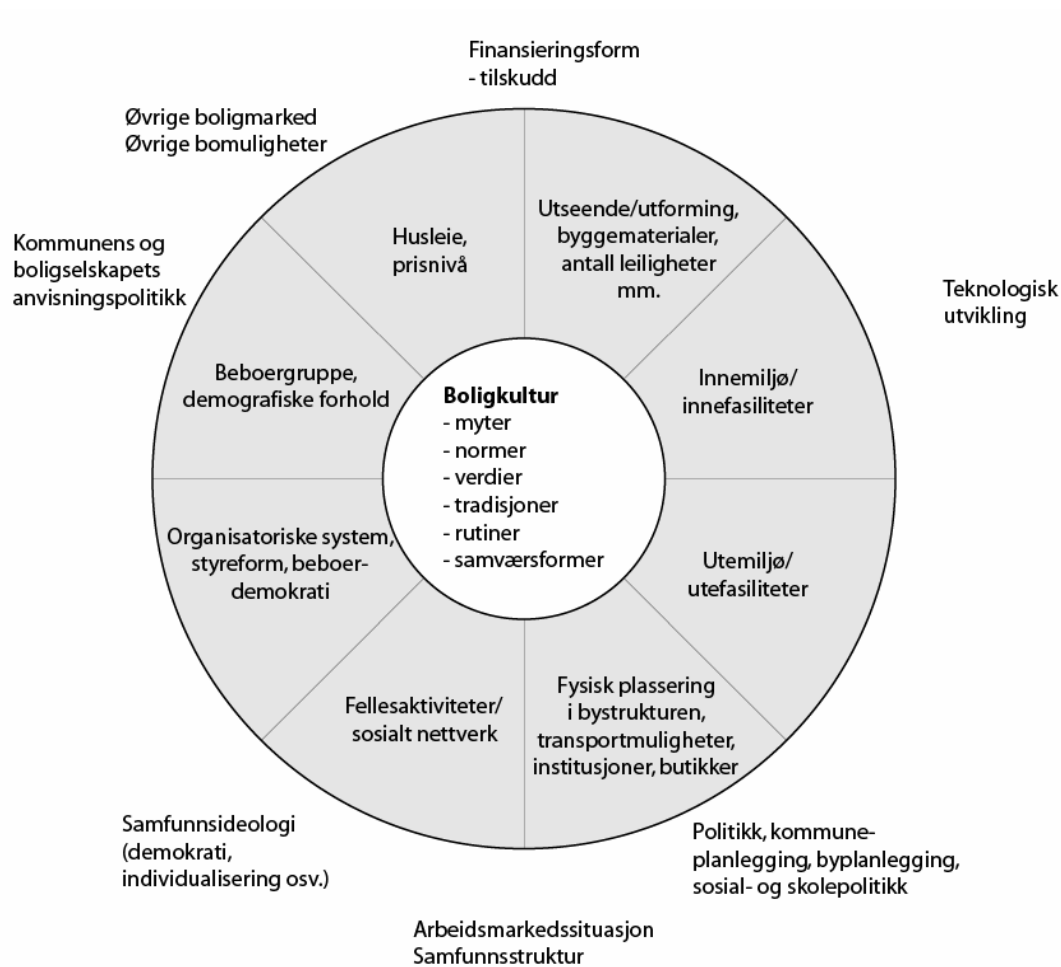
Boligområdet er ikke noe lukket system. Det står i en utveksling med omverdenen gjennom transport og beboernes daglige reiser og individuelle aspirasjoner, gjennom organisering av tjenester og service, og gjennom kommunikasjon og flyttestrømmer. (...) Viktigst er å fremheve at det en til enhver tid analytisk bestemmer som "bomiljø", står i et gjensidig utvekslingsforhold til omverdenen, i ulike typer av prosesser (Sæther 1999:7).

Jeg kan altså i henhold til dette ikke forholde meg til Østbakken som en isolert enhet. De fleste mennesker lever ikke bare i og rundt boligen sin. Det gjelder også for beboerne i denne studien. I likhet med Sæther (1999) skiller Per Morten Schiefloe (1985) mellom et åpent og lukket system, men med fokus på *nærmiljøet* som studieobjekt: ”Det (...) omliggende samfunnet setter rammer for og virker inn på de enkelte nærmiljøer, dels direkte og dels ved å utgjøre alternative arenaer for nærmiljøets innbyggere” (Schiefloe 1985:155). Et nærmiljø utgjør riktignok en større enhet enn et bomiljø, men jeg mener at det Schiefloe sier her også må være aktuelt ved studier av nabokontakt i ett enkelt borettslag. Han deler nærmiljøet som arena inn i tre nivåer og peker på at overgangen mellom disse nivåene er flytende, og at entydige avgrensninger ofte kan være vanskelige (Schiefloe 1985:211):

1. Det *umiddelbare nærmiljøet* omfatter de materielle, organisatoriske og sosiale omgivelsene man har direkte oversikt over eller bruker daglig. For informantene mine kan dette blant annet utgjøre blokken de bor i, menneskene de deler oppgang med og den nærmeste lekeplassen.
2. De *funksjonelle omgivelsene* avgrenses av fysiske og institusjonelle faktorer. Eksempler på dette er den lokale butikken, cafèen, skolen og boligområdene som ligger i området rundt Østbakken.
3. Et tredje nivå, for eksempel bydelen eller et større distrikt, kan i noen sammenhenger også trekkes inn. Tilgangen til og kvaliteten på tilbudene i bydelen og ellers i Oslo vil virke inn på hvordan beboerne i Østbakken organiserer sin hverdag; gjennom blant annet fritidstilbud, religiøse aktiviteter og arbeidsteder. Slike faktorer spiser av den tiden man ellers kunne tilbragt i borettslaget. I tillegg representerer de alternative arenaer for sosial kontakt for den enkelte.

Disse tre nivåene aktualiseres også – om enn ikke eksplisitt – i Jill Mehlbyes (1988) begrep *boligkultur*. Boligkulturen utvikles og dannes ifølge henne primært av forhold ved bebyggelsen; som igjen påvirkes av forhold i kommunen og samfunnet som helhet (Mehlbye 1988:15). Mange av normene som styrer nabokontakten i et bomiljø er uuttalte, og har ifølge Mehlbye (1988) vokst frem gjennom blant annet påvirkning av borettslagets fysiske form og det tidligere og

nåværende beboere har etablert av samværsformer. Under følger en modell som tar for seg hvilke ytre og indre faktorer som former boligkulturen.

Figur 4.1. Forhold i og utenfor bebyggelsen som er viktige i utvikling av boligkulturen (Mehlbye 1988:15), min oversettelse.

Boligkulturen defineres som *hovedkulturen* i bomiljøet; de felles normer, holdninger og verdier blant beboerne som kommer til uttrykk gjennom adferden deres overfor hverandre og området de bor i (Mehlbye 1988:30). Det kan eksistere flere subkulturer i et bomiljø. En boligkultur kan dessuten være sterk eller svak, avhengig av hvor mange beboere som deler de samme verdi- og normsettene knyttet til naboskap (Mehlbye 1988:89). Dette skal vi komme nærmere inn på i kapitlet om hverdagens tilfeldige nabomøter. Her bruker jeg boligkulturbegrepet først og fremst for å vise at nabokontakten i Østbakken påvirkes av både ytre og indre faktorer.

Boligkulturen dannes altså ikke i et vakuum. I figur 4.1. ser vi at samfunnet rundt legger føringer for denne prosessen gjennom blant annet rådende samfunnsideologi og teknologisk utvikling. I den følgende presentasjonen av Østbakken skal vi se på de viktigste faktorene ved borettslaget og omgivelsene som kan bidra til å forme boligkulturen. Jeg skal konsentrere meg om *borettslagets utforming, beboersammensetningen, uteområdene og bydelen* borettslaget ligger i. Årsaken til at jeg velger å se på de tre førstnevnte, er at av de åtte sektorene i figur 4.1, vil disse være mest fremtredende i analysen. Jeg ønsker videre å presentere bydelen fordi de nære omgivelsene også vil legge føringer for nabokontakten. Dessuten vil en presentasjon av bydelen gi noe informasjon om den sektoren i figur 4.1 som blant annet tar for seg borettslagets fysiske plassering i bystrukturen. Borettslagets utforming, uteområdene og bydelen kan knyttes opp til Schiefloes (1985:211) tre nærmiljønivåer. Overgangen mellom disse nivåene er som sagt flytende, noe som blir tydelig når man skal sammenligne dem med sektorene i Mehlbyes (1988) figur. Det første nivået – *det umiddelbare nærmiljøet* – omfatter både borettslagets utforming og uteområdene. Nivå to – *de funksjonelle omgivelsene* – vil sammen med det tredje nærmiljønivået omfatte både borettslaget og bydelen. Avslutningsvis i presentasjonen vil jeg si litt om noen forhold ved det norske samfunnet som også kan virke inn på nabokontakten i Østbakken. Disse presentasjonene vil som sagt ikke være uttømmende, men samlet gir de leseren et inntrykk av den konteksten hvor nabokontakten foregår.

Østbakken borettslag

Borettslaget er relativt stort. Det består av nesten 250 boenheter, og har i overkant av 600 beboere. Nesten en femdel av enhetene eies av Oslo kommunale boligbedrift. Én av informantene mine bor i en slik kommunal leilighet. De fleste boenhetene har tre eller flere rom. Bebyggelsen omfatter et titalls lavblokker og noen rekker med rekkehus, og er plassert langs begge sider av en gangvei som strekker seg over noen hundre meter. Måten bebyggelsen er lagt opp på gjør at beboerne kan se mye til de som bor nærmest, men ikke så mye til de andre naboene. Dette bekrefter også informantene; de fleste har ikke oversikt over alle som bor i borettslaget, stort sett bare de som bor i nærheten. Alle leilighetene har en liten privat uteplass eller balkong, og flesteparten av disse vender inn mot

gangveien og de felles uteområdene. Det er grønt og ganske pent her, men en del av bygningsmassen er nokså slitt. Enkelte rekkverk og noen vegger kunne trenge et nytt strøk med maling. Mange av leilighetene har parabolantennor som gir tilgang til tv-sendinger fra hele verden. Gjennom åpne vinduer hører man musikk, tv-lyder, latter og prating på mange ulike språk.

Borettslaget ble etablert tidlig på 90-tallet. Det har altså vært mulig for de av beboerne som har bodd her siden da å utvikle relasjoner til naboer over lang tid. To av informantene mine flyttet inn da borettslaget var helt nytt. I starten var det ifølge én av dem så idyllisk og stille her at man bare hørte fuglekvitter. Etter hvert som nye beboere flyttet inn, ble det livligere – både på godt og vondt. Informantene forteller at Østbakkens historie blant annet inneholder problemer med ungdomsgjenger og rus, hærverk og store konflikter mellom både enkeltbeboere og beboergrupper. Dette støttes av en rapport om borettslaget som ble utarbeidet for en del år siden, men som jeg av anonymitetshensyn ikke kan henvise til her. Disse problemene er uansett i stor grad et tilbakelagt kapittel nå.

Uteområdene

Uteområdene i Østbakken er som sagt spredt over flere hundre meter. Det er etablert flere tun med lekeplasser, beplantning og noen benker. Arealet mellom husene er ellers dekket av gress. Når man går rundt i borettslaget får man gjerne et generelt inntrykk av liv og røre. Særlig tydelig er dette etter skoletid og i helgene. Det er nok først og fremst på grunn av alle barna som løper og sykler, klatrer og leker overalt. Volumet er gjerne høyt; de roper til hverandre, ler og skråler. Bruken av uteområdene i Østbakken ser ut til å være noe årstidsbestemt. I sommerhalvåret er det et yrende liv. På vinteren leker de fleste barna – ifølge informantene mine – inne. I Susanne Søholts (1994) studie av innvandreres deltakelse i bomiljø er det et poeng at den trange uteplassen i "Rosa" borettslag legger sterke føringer for beboerkontakten. Beboerne der blir mer eller mindre tvunget til å være sammen når de oppholder seg ute (Søholt 1994:29-30). Beboerne i Østbakken har så store uteområder å oppholde seg på at de ikke blir tvunget til å forholde seg til hverandre på samme måte.

Bydelen

Østbakken ligger i Søndre Nordstrand bydel, i den sørøstlige randsonen av Oslo. Marka er nærmeste nabo og byr på store områder å utfolde seg i. Flere av informantene sier at de går turer der. Når det gjelder kommunale institusjoner og ulike servicetilbud er bydelen stort sett selvforsynt. Østbakken har flere servicefunksjoner i umiddelbar nærhet; dagligvareforretninger, barnehager, barneskole, helsestasjon, kafèer, kiosk og bensinstasjon. I flere sentra i nærheten finner man blant annet restauranter, bibliotek og treningssenter. Bydelen har dessuten et variert organisert fritidstilbud; her kan nevnes idrett, innvandrerforeninger, musikkorps, ulike religiøse tilbud og ungdomsklubb. Likevel drar de fleste informantene mine jevnlig inn i sentrum av Oslo eller til andre bydeler. Først og fremst for å jobbe, men også for å gjøre ærender og treffe familie og venner. Noen går i moskèen, og noen deltar aktivt i organisasjonslivet. I tillegg drar mange av informantene ut på aktiviteter med barna sine, for eksempel lekeland og ridesentre. Dessuten arbeider flere av dem i andre deler av Oslo. Det er lett å komme seg inn til sentrum. Området har gode bussforbindelser som også korresponderer med t-bane til andre deler av byen, i tillegg har de fleste informantene bil.

Søndre Nordstrand bydel har en høy innvandrerandel relativt til andre bydeler i Oslo; litt over 40 prosent (Oslo Kommune 2005:37). Andel av befolkningen som mottar sosialstøtte er over gjennomsnittet for bydelene (Oslo Kommune 2005:255). Det samme gjelder tallene for arbeidsledighet (Oslo Kommune 2005:267). Videre er barnehagedekningen relativt lav (Oslo Kommune 2005:258), men barnehagene har ifølge informantene mine korte ventelister sammenlignet med mange andre bydeler. Etterspørselen etter barnehageplass er altså ikke så stor.

Beboersammensetning

Beboerne i Østbakken er en heterogen gruppe med hensyn til flere faktorer; blant annet alder, husholdningssammensetning og norskkunnskaper. Informantene selv mener at nesten halvparten av beboerne har etnisk minoritetsbakgrunn. Én informant sier at de har i underkant av tredive nasjonaliteter i borettslaget. Land som nevnes i løpet av intervjuene er Albania, Bosnia, India, Irak, Iran, tidligere Jugoslavia, Marokko, Pakistan, Somalia, Syria, Tunis og Tyrkia, i tillegg til

Norge. Ifølge informantene bor beboere med etnisk minoritetsbakgrunn gjerne flere sammen i boligen, og barna deres går sjeldnere i barnehage enn hva tilfellet er med de etnisk norske. Sistnevnte kunne jeg selv ane da jeg gikk gjennom borettslaget på dagtid; det var så å si ingen etnisk norske barn i barnehagealder ute og lekte. Til gjengjeld var det mange små barn med minoritetsbakgrunn der. De fleste som bor i Østbakken er barnefamilier, men her finnes også yngre og eldre par uten (hjemmeboende) barn, i tillegg til enslige unge og gamle.

Samfunnet rundt; et bakteppe

Kontakten mellom beboerne i borettslaget foregår med et bakteppe som blant annet er farget av politiske beslutninger i samfunnet. I Norge har foreldre mulighet til å ta en svært lang fødselspermisjon sammenlignet med de fleste andre land i verden, noe som gjør at man har mulighet til å være hjemme med barna relativt lenge. I tillegg har vi kontantstøtteordningen, som gjør at en del velger bort barnehage fordi det ikke vil lønne seg. En studie av konsekvensene etter innføringen av denne ordningen viser at det er en liten tendens til at færre barn sendes i barnehage. En effekt av dette er at færre kvinner får en kontaktflate inn i det norske samfunnet gjennom barnehage eller arbeidsliv. Dette gjelder for alle, men særlig for de etniske minoritetene (Kavli 2001:50-52). I tillegg til slike faktorer som kan påvirke hverdagen til mange barnefamilier, har vi en samfunnsdebatt om innvandring som kan legge føringer for hva mennesker med ulik etnisk bakgrunn tenker om hverandre. Denne debatten fokuserer i stor grad på negative sider ved innvandringen til Norge. De mest polariserte synspunktene ser ofte ser ut til å få størst plass i media. Tema som går igjen er æresdrap, tvangsgiftemål, henteekteskap, kvinneundertrykking og gjengkriminalitet. Mange skaper sitt bilde av gjennomsnittsinnvandrerens på grunnlag av dette. Men hvor fremtredende media faktisk er i dannelsen av dette bildet for den enkelte, er blant annet avhengig av hvor mye kontakt man har med personer med en annen etnisk bakgrunn (Jenssen 2001). I Østbakken har beboerne i hvert fall *mulighet* til å ha slik kontakt.

Dette er deler av den konteksten hvor informantene mine skaper og utøver sitt naboskap. Verken de ytre eller indre faktorene er statiske. De er tvert om i stadig endring – selv om noen endres langsommere enn andre. Det bildet av nabokontakt

og naborelasjoner jeg har fanget i mitt materiale, er frosset fast i tid og rom. Det gir oss et innblikk i naboskapet til åtte beboere i Østbakken borettslag anno 2005. Dette bildet kan allerede ha forandret seg. Blant annet på grunn av endringer ved informantene selv, ved borettslaget eller ved omgivelsene.

Hverdagens tilfeldige nabomøter

– etablering og vedlikehold av svake sosiale bånd mellom beboere

Et sentralt punkt når man studerer kontakt mellom beboere i et borettslag, er *hvordan* aktørene samhandler med hverandre. I tillegg er det viktig å undersøke hva denne samhandlingen *betyr* for den enkelte. Naboer kan ha mange ulike typer av kontakt, og de har gjerne forskjellige relasjoner til hverandre. Generelt kan man si at nabokontakt kan være av en formell eller uformell art, og at den kan være overfladisk eller preget av at aktørene har nære relasjoner til hverandre.

I dette kapitlet skal jeg i hovedsak fokusere på den *overfladiske* kontakten informantene mine har med andre beboere i Østbakken. Før jeg begynte arbeidet med denne studien, trodde jeg ikke at den overfladiske kontakten mellom beboerne ville bli så sentral som den etter hvert har vist seg å være. Det viste seg tidlig at det jeg har valgt å kalle *hverdagens tilfeldige nabomøter*⁷ – den uformelle, kortvarige og ikke planlagte sosiale omgangen informantene daglig har med mange av sine naboer – er svært viktig for dem. Disse tilfeldige nabomøtene innebærer å hilse og/eller småprate med andre beboere i borettslaget. Som vi skal se etablerer og opprettholder beboerne svake relasjoner til hverandre gjennom slik kontakt, og på denne måten blir den enkelte inkludert i nabofellesskapet. Den uformelle overfladiske nabokontakten ser ut til å ha en svært viktig funksjon for naboskapet. Dessuten har informantene mine daglig slik kontakt med andre beboere. Den vil derfor bli viet størst plass i dette kapitlet.

Informantene har også overfladisk kontakt med naboer som er av en mer *formell* art. Med formell mener jeg her kontakt gjennom planlagte arrangementer.

⁷ Det norske ordet "møte" kan for mange – og kanskje særlig personer med en annen etnisk bakgrunn enn norsk – ha en noe formell klang, og være forbundet med saklighet og plikt (jf. Ganapathy og Søholt 2000:26-27). Jeg vil understreke at temaet her ikke er organisert møteaktivitet, men *tilfeldige* møter; at man treffer på naboen uten at det er avtalt på forhånd.

Andre borettslag arrangerer kanskje aktiviteter uten at styret er involvert, men i Østbakken ser det ut til å være kun styret som initierer fellesaktiviteter for beboerne. I hovedsak omfatter disse arrangementene dugnader og generalforsamlinger. Her har aktørene en mer formell og strukturert ramme rundt nabokontakten. De kan likevel bruke slike anledninger til å bli bedre kjent med hverandre om de ønsker det. Nabokontakt i mer formelle settinger vil bli behandlet mot slutten av kapitlet.

Hvor mye, hvor, når og hvordan man vil ha kontakt med andre beboere er svært individuelt. Det er flere faktorer som kan påvirke dette, og som vi skal se både her og i neste kapittel, er mange av dem knyttet til den enkelte beboer og hans eller hennes motiver og behov for nabokontakt. I tillegg er det en faktor som kan sies å påvirke nabokontakten på et mer generelt nivå: *Boligkulturen* er unik for hvert enkelt bomiljø, og defineres som de ”felles normer, holdninger og verdier blant beboerne som kommer til uttrykk gjennom deres adferd overfor hverandre og området de bor i” (Mehlbye 1988:39). Som vi så i kapitlet om borettslaget og informantene formes og utvikles boligkulturen gjennom påvirkning av både interne og eksterne faktorer. I siste del av dette kapitlet skal jeg bruke begrepet i tilknytning til den overfladiske nabokontakten i Østbakken borettslag.

Svake bånd mellom naboer og sosiale nettverk i et borettslag

”Vi har god kontakt her egentlig, vi driver og hilser på hverandre”. Dette sitatet fra Faisa er et godt eksempel på hva informantene mine forteller om sin daglige kontakt med andre beboere i Østbakken. Alle sier at de hilser på naboene sine. Det virker som om dette er en nokså vanlig omgangsform blant beboerne. I tillegg til å hilse hender det dessuten at informantene slår av en prat med naboer. Slike samtaler starter gjerne med et ”hei, hvordan står det til”?, og er for det meste nokså kortvarige.

Som vi så i kapittel fire, skjelner Mark Granovetter (1973) mellom *svake* og *sterke bånd* mellom mennesker. Svake bånd kan blant annet være basert på det jeg kaller hverdagens tilfeldige nabomøter. Granovetter (1973) viser til at slike bånd kan virke brobyggende på tvers av miljøer eller nettverk. Nære vennskap mellom

naboer har en tendens til å stenge andre ute, mens løse naborelasjoner gjerne virker mer inkluderende. I tillegg kan løse bånd fungere som informasjonskanaler. Granovetter (1973) mener det er disse egenskapene som utgjør styrken i de svake bånd. Rashid forteller at han hjelper naboer med småting, blant annet utlån av verktøy. Merete har blitt kjent med beboere ved å bli introdusert til dem via felles kjente naboer. Dette er to eksempler på hvordan styrken i de svake bånd kan fungere i praksis for informantene mine.

Vi var også inne på Vibeke Bjarnøs (1996) modell over samværsformer i kapittel fire. Basert på sin studie av innvandrerkvinner, deres hverdagsliv og sosiale integrering i nærmiljøet har hun konstruert en modell som deler inn nabokontakt etter styrken på relasjonen mellom aktørene. Relasjonsstyrken står i forhold til ulike former for samvær. Det jeg kaller hverdagens tilfeldige nabomøter – hilsing og småprat – er samværsformer som i Bjarnøs modell kategoriseres som uttrykk for *svake relasjoner*:

Tabell 5.1, Sammenfatning av ulike samværsformer (Bjarnø 1996:76)⁸

	<i>Svake relasjoner</i>	<i>Sterke relasjoner</i>
<i>Samværsformer</i>	Hilse Snakke	Besøke Aktiviteter Vennskap

Bjarnø eksemplifiserer hilsing med det å gi et nikk, smil eller blikk. Å snakke med andre beboere kan være å utveksle informasjon om for eksempel naboer eller været. Å besøke eksemplifiseres med å gå på middag til andre beboere. Med ”aktiviteter” menes kino, restaurantbesøk og lignende, mens vennskap går ut på å ha et nært forhold (Bjarnø 1996:76). I dette kapitlet konsentrerer jeg meg hovedsaklig om samværsformene som i denne modellen sorterer under svake relasjoner.

⁸ Bjarnø (1996:76) inkorporerer eksempler på samværsformene i modellen sin. Disse har jeg tatt ut, og forklarer dem heller i teksten under modellen. Dette er i hovedsak gjort av estetiske årsaker.

Hvorvidt beboere har en sterk eller svak relasjon kan ikke nødvendigvis leses direkte ut av Bjarnøs (1996) modell. To naboer kan for eksempel hovedsaklig ha kontakt i form av tilfeldige nabomøter, men en sjelden gang besøke hverandre. Sahra forteller at hun for det meste bare hilser på naboer, men at hun noen ganger deltar på feiringer av livsoverganger eller muslimske høytider med andre – hovedsaklig marokkanske – beboere:

Sahra Vi lager noen ganger sånn fest, hvis noen har fått barn eller når noen gifter seg.

Marit Hva gjør dere på slike fester?

Sahra Jo, vi lager mat og kaker, danser og vi koser oss.

Når hun treffer disse naboene ute i borettslaget ellers slår hun ofte av en prat, men hun stikker ikke innom dem på besøk, og drar heller ikke på aktiviteter utenfor borettslaget med dem (jf. Bjarnøs 1996:76 modell). På samme måte er Kjell stort sett bare på hils med naboer generelt, men en gang han satt i styret i borettslaget ble han invitert på middag hos en beboer. Han stoppet opp og pratet med denne naboen i tiden etterpå, men var aldri på besøk hos vedkommende igjen. Man kan altså praktisere samværsformer kjennetegnet av ulik relasjonsstyrke overfor én og samme nabo, mens relasjonen likevel for det meste er preget av å være enten sterk eller svak. Relasjonsstyrken kan også endres over tid. De av informantene med naborelasjoner som i dag kan betegnes som sterke – for eksempel at de besøker eller deltar på aktiviteter sammen med andre beboere – etablerte gjerne grunnlaget for disse relasjonene gjennom å si hei og småprate tidligere. For eksempel kom Merete i prat med to naboer på lekeplassen for noen år siden. Disse har hun nå et nokså nært forhold til.

Svake og sterke naborelasjoner kan vi forstå i sammenheng med *sosiale nettverk*. Per Morten Schifloe (1992a:19) definerer et sosialt nettverk som ”et sett av relativt varige, uformelle relasjoner mellom mennesker”. Det kan variere i størrelse, tetthet og relasjonstyper. Et *sterkt* sosialt nettverk er preget av at mange kjenner mange, og at relasjonene har en rimelig nærhet. Et *svakt* sosialt nettverk er et nettverk hvor få kjenner hverandre og hvor kontakten er overfladisk og uforpliktende (Mehlbye 1988:102). Naboer som hilser og innimellom slår av en prat kan sies å være del av hverandres svake sosiale nettverk.

Som Granovetter (1973) altså påpeker, ligger styrken i de svake bånd i at de kan virke brobyggende og gi tilgang på ulike ressurser. Et sosialt nettverk – sterkt eller svakt – kan fungere som en arena for bytte. Nettverkets deltakere gir bort, hjelper til eller låner av hverandre (Schiefløe 1992a:32). I Østbakken kan naboer for eksempel utveksle informasjon om styret eller andre beboere, de kan låne bort redskaper og matvarer, sette av tid til en hyggelig prat eller bistå hverandre med barnepass. Om naboer passer hverandres barn, er de på vei over i en sterkere relasjon enn tilfellet er om de bare sier hei til hverandre.

Noen relasjoner er stabilt svake, mens andre øker eller minker i relasjonsstyrke. En slik endring kan utvikles over lang tid eller den kan skje plutselig. Sahra forteller om en naborelasjon som brått endret seg etter en krangel med en beboer som hadde tatt parkeringsplassen hennes uten å be om lov:

Sahra Jeg gikk og banket på døra, så sa jeg: ”Du skulle ha spurt meg først, du kan ikke bare bruke tingene som dere ikke eier. Det er veldig hyggelig om du *spør* først, men ikke bare gå og gjøre det fordi du tenker den er ledig, ikke sant. Du ser det er ikke noen bil der, men kanskje trenger jeg den av og til. Det kommer besøk til meg og da må jeg bruke garasjen på grunn av at hvis de parkerer der [ute på plassen] må de betale bot. Og det er ikke hyggelig, synes jeg.” (...) Men hun likte ikke det. Ikke først, når jeg sa det. Og så etterpå ville hun bare prate ”Blabla” og så sa jeg ”Du må bare ikke bli sint på *meg*, det er jeg som skal være sint på *deg*. Så du må – enten flytter du bilen innen en time, eller hvis du ikke gjør det, da må jeg ringe til Falken, og så tar de bilen fra garasjen”. Og da ringte hun, tror jeg, til mannen sin, og så kom han og tok bilen bort fra garasjen. (...)

Marit Hvis du møter dem i gangen, sier du hei til dem nå, da?

Sahra Nei. (ler).

Marit Hva synes du om det, da?

Sahra Jeg synes ikke det er hyggelig. Jeg synes det selv også. Men jeg merker at de bare ”schup” [”smetter forbi”, viser med armbevegelse] når de ser meg, både hun og mannen hennes. Jeg tror ikke de er så snille. Jeg tror ikke det.

Sahra var på hils med disse naboene tidligere, men etter denne krangelen har de oversett hverandre når de møtes. Det blir kanskje feil å si at de ikke har en relasjon i det hele tatt, men den relasjonen de nå har, er preget av svært lite investering av tid, intimitet og fortrolighet – jf. Granovetters (1973:1361) variabler for å måle styrken på relasjoner. Det ser riktignok ut til å være både gjensidighet og en del personlig engasjement til stede i relasjonen deres, om enn i form av sinne og frustrasjon. Granovetter (1973:1361; fotnote 2) påpeker imidlertid at det er personlig engasjement i *positiv* form som er det sentrale i vurderingen av svake eller sterke bånd mellom mennesker. Det vanligste er kanskje at relasjoner utvikler seg fra et slags nullstadium til å bli svake eller at de går fra å være svake til å bli sterkere. Utviklingen i Sahras forhold til naboene er et eksempel på at prosessen også kan gå motsatt vei.

Hilsing og småprat etablerer og opprettholder svake sosiale bånd

Noen av informantene mine sier at de hilser på alle de voksne i borettslaget når de møter dem. Det vanligste er likevel at man hilser på bestemte beboere. Først og fremst hilser man på de som bor nærmest, for eksempel naboer som bor i samme oppgang, eller – som i Magnus' tilfelle – i naborekkehusene:

Magnus Det blir til at vi prater, sier hei til naboen når han går forbi. Så er det vel ikke noe særlig mer enn det. De som går rett forbi her, hilser vi til. Sier hei.

I tillegg er det vanlig at personer med samme etniske minoritetsbakgrunn sier hei til hverandre. Rashid påpeker at ”Nesten alle [beboerne] snakker med sine egne folk”. Noen hilser dessuten på naboer som også er ens arbeidskolleger, eller beboere man tidligere har blitt introdusert til via felles kjente naboer. De vanligste hilseformene er å si hei eller å smile. Gjennom disse hverdagens tilfeldige nabomøter viser beboerne at de ser, gjenkjenner og anerkjenner hverandres eksistens som naboer og mennesker (Asplund 1987:17). Erving Goffman (1967) omtaler dette som *deference* – kommunikasjon av aktelse. Når man kommuniserer aktelse i hverdagen, etablerer og opprettholder man positive relasjoner til andre. Gjennom ulike symbolhandlinger viser man til andre at de er av betydning for en.

Disse handlingene fungerer som tegn på hvilken status man tillegger den enkelte (Goffman 1967:82). Slik inkluderer man andre som del av (nabo)felleskapet, og via lignende handlinger blir man selv inkludert. Det å si hei eller smile til medbeboere er gode eksempler på symbolhandlinger hvor aktørene kommuniserer aktelse overfor hverandre. Måten man sier hei eller smiler på; eksempelvis kroppsspråk, tonefall og blikk, bestemmer hvilke signaler man faktisk sender ut. Et "hei" eller et smil kan for eksempel være ment enten hyggelig eller hånende (Goffman 1967:71,60-61). Hverdagens tilfeldige nabomøter er altså eksempler på handlinger hvor aktørene blant annet signaliserer hvordan de oppfatter hverandre (Goffman 1967:71-73).

Det hender også at informantene slår av en prat med andre beboere. Vi har sett at det å være på hils og kanskje innimellom slå av en prat skaper det Granovetter (1973) kaller svake bånd mellom mennesker. De utgjør forholdsvis uforpliktende relasjoner som krever lite engasjement og tid. Likevel virker det som om de er en viktig del av naboskapet for informantene mine. Svake bånd bidrar til å skape en trygghet og følelse av tilhørighet i nærmiljøet, samtidig som de kan være viktige for sosial og psykisk tilpasning (Schieffloe 1992a:67). Flere studier fra multietniske bomiljø viser at kontakten mellom naboer i stor grad kjennetegnes ved relasjoner preget av svake bånd (se for eksempel Mehlbye 1988; Lee, Campbell & Miller 1991; Søholt 1994; Nordahl 1996b; Nordahl 1996c; Unstad 2001; Sandlie 2006). I en studie fra et boligområde⁹ i Oslo som på flere måter kan sammenlignes med Østbakken, svarer nesten halvparten av de spurte at de snakker med naboer daglig, mens én av tre gjør det ukentlig. Bare ni prosent snakker sjelden eller aldri med sine naboer (Nordahl 1999). Slik jeg forstår Nordahl (1999), innebærer *snakking* her også det å si "hei". Naboer som jevnlig har lange, personlige samtaler med hverandre, har en relasjon som kan betegnes som sterk. Naboer som bare utveksler et kort "hei", har derimot en svakere relasjon. Det er glidende overganger mellom disse relasjonsformene, og det poengteres ikke hvor på skalaen Nordahls (1999) informanter som *snakker* med naboer befinner seg.

⁹ Boligområdet består av Haugenstua, Smedstua og Høybråtenområdet, som ligger i Oslos østre ytterkant. I rapporten (Nordahl 1996c:11-25) gis en fyldig beskrivelse av området.

Informantene mine forteller at både hilsing og småprat for det meste foregår på borettslagets fellesområder: i oppgangen, på gangstien, på uteområdene og i garasjene. I tillegg er nærbutikken en arena for slik sosial omgang. Som Kjell sier: "På butikken, der møter du mange. Og der slår man jo av en prat". Dette er steder hvor man gjerne oppholder seg over nokså kort tid, men hvor man ofte ser og/eller passerer andre beboere. Flere studier finner at dette er typiske arenaer for det jeg kaller tilfeldige nabomøter (Caplow & Forman 1950; Søholt 1994; Sandlie 2006).

Informantene småprater generelt med færre beboere enn de hilser på. Også de korte samtalene er begrenset til bestemte personer: først og fremst de man bor vegg i vegg eller i samme oppgang med, men også beboere som har innvandret fra samme land som dem selv. Syed sier at han snakker med naboene som bor i oppgangen hans, og dessuten med andre beboere fra opprinnelseslandet:

Syed Vi sier hei til de som bor her [i oppgangen]. Sier hei også til de andre somalierne i borettslaget. I helgene så prater jeg med andre somaliere som bor her, ellers sier jeg hei og prater litt med alle de som bor her i blokken. Vi har et godt forhold, hilser og prater litt når vi møtes i gangen og ute.

Det at Syed snakker med somaliske naboer generelt kan riktignok også komme av at han noen ganger treffer dem på et fritidssenter i nærheten og har blitt litt kjent med dem der. Det trenger altså ikke *bare* være slik at de snakker sammen fordi de er naboer med felles opprinnelsesland. Likevel forteller alle informantene med minoritetstilknytning at de ofte hilser på og snakker litt med beboere med samme landbakgrunn. Felles etnisk tilknytning ser ikke ut til å være kontaktskapende i samme grad for de etnisk norske informantene. En årsak til dette kan være at det å snakke samme språk eller ha samme bakgrunn som naboen ikke oppleves som spesielt når man tilhører den etniske majoriteten i samfunnet, og at felles etnisitet derfor ikke blir en like sterk pådriver for kontakt blant de etnisk norske. Generelt har nok majoriteten en lavere etnisk bevissthet enn minoritetene. Flere av informantene med minoritetstilknytning sier at de opplever felles språk og bakgrunn som viktig for den mellommenneskelige kontakten. Slik forklarer Sahra hvorfor hun for det meste snakker med naboer som – i likhet med henne – har sin opprinnelse i Marokko:

Sahra Du tenker, hvis du er norsk vil du helst ha norske venner, at du prater bare norsk, ikke sant. Hvis du er pakistaner, vil du prate ditt *språk*, og når du er marokkaner synes jeg det er mye hyggeligere at vi snakker marokkansk. Og hvis vi bare snakker norsk... jeg vet ikke. Det er vanskelig. For du kan ikke *fortelle* alt når du snakker norsk, ikke sant? Når du snakker marokkansk så er det mye lettere.

Selv om Sahra snakker nokså godt norsk og har bodd i Norge i over 20 år, er det viktig for henne å ha kontakt med personer fra hjemlandet som også bor her, og å kommunisere med dem på morsmålet sitt. Bare da føler hun at samtalepartnerne forstår henne fullt ut.¹⁰ Hun får i stor grad dekket dette behovet utenfor borettslaget – og er i utgangspunktet ikke interessert i å kjenne naboene sine så godt – men synes likevel det er hyggelig å slå av en prat med andre beboere. Hun snakker også litt med etnisk norske naboer, men stort sett med marokkanske eller andre arabisktalende beboere. Syed, Faisa og Rashid forteller også at de hovedsaklig – men ikke *bare* – snakker med naboer fra sine hjemland. Det at informantene med minoritetsbakgrunn helst snakker med beboere med samme etniske tilknytning kan forklares ved at de rett og slett har lettere for å kommunisere gjennom sitt eget morsmål – som de stort sett behersker bedre enn norsk.

Det er ikke bare felles morsmål som gjør at minoritetsinformantene for det meste snakker med personer fra hjemlandene sine. Minst like viktig er det nok at de gjennom sosial kontakt bidrar til å bekrefte hverandres identitet og samarbeider om å bevare sin felles kultur (jf. Kuusela 1991). Gjennom samvær opprettholder de felles tradisjoner og verdier – men selvfølgelig er *behovet* for dette varierende. Sahra forteller som sagt at hun ofte deltar på store feiringer når noen av de marokkanske naboene gifter seg eller føder et barn. Rashids familie går ofte på besøk til slektninger og andre pakistanske familier i borettslaget, og Syed snakker ukentlig med andre somaliere i Østbakken. Dette er likevel ikke unikt for

¹⁰ Sitatet fra Sahra står her for å illustrere hvorfor noen beboere helst snakker med hverandre. Samtidig berører det en metodisk svakhet ved denne studien. Sahra sier indirekte at hun heller ikke kan fortelle *meg* – som ikke behersker arabisk – ”alt”. Selv om alle informantene med etnisk minoritetsbakgrunn snakket godt nok norsk til lett å kunne føre en samtale, skal vi ikke glemme at de ikke ble intervjuet på morsmålet sitt – med de konsekvenser det kan ha hatt for

informantene med minoritetsbakgrunn. Også de etnisk norske informantene har mest kontakt med naboer med lik etnisk tilknytning som dem selv. Det gjelder både kontakt i form av å slå av en kort prat og mer intime kontaktformer, som for eksempel hjemmebesøk. Wenche Sandlie (2006) rapporterer om lignende funn i sin studie¹¹ av naborelasjoner i et fleretnisk borettslag – som i likhet med Østbakken ligger i Søndre Nordstrand bydel. Det ser imidlertid ut til at mine etnisk norske informanter har noe mindre nabokontakt *utover* det å hilse enn hva informantene med minoritetsbakgrunn har, noe som strider med et av Sandlies (2006:71) funn. Hun finner at beboerne med minoritetstilknytning i hennes studie verken har hyppigere eller nærere kontakt med hverandre enn hva de etnisk norske beboerne har – selv de som kommer fra samme opprinnelsesland. Én av flere årsaker til dette er at noen av dem har forskjellig politisk ståsted i forhold til hendelser i sitt felles hjemland (Sandlie 2006:72), noe jeg ikke finner tegn til i mitt materiale. En forklaring på akkurat det kan være at utvalget mitt er mindre enn hennes: åtte personer mot hennes tredve. Sandlies (2006) informanter med minoritetsbakgrunn har uansett verken forventninger til eller ønsker om å ha kontakt med andre minoritetsbeboere. De vil heller bli bedre kjent med de etnisk norske naboene; i hvert fall såpass at de kan slå av en prat når de møtes (Sandlie 2006:72).

Utover det å si hei til og småsnakke med beboere som bor like i nærheten eller som har samme etniske bakgrunn, hender det at noen av informantene mine jevnlig slår av en prat med naboer som også er deres kolleger:

Kjell Jeg sier bare "hei" [til de fleste], gjør det. Det er noen som jobber i samme bedrift som meg, *de* stopper jeg og prater litt med. De bor jo også i oppgangen min. Så jeg treffer dem når jeg er nede i postkassen og sånt.

Generelt kan vi si at hilsingen og småpratene i stor grad er begrenset til naboer man har noe mer til felles med enn "bare" det å være beboere i samme borettslag.

materialet mitt. Se metodekapittelet for en mer utfyllende diskusjon om dette.

¹¹ Sandlies (2006) datamateriale er hentet inn i 1995 – altså ti år før mitt. Borettslaget hun bruker som case var på den tid preget av konflikter, særlig mellom etnisk norske beboere og beboere med etnisk minoritetsbakgrunn. De sistnevnte imøtekom ifølge styret "i liten grad husordensreglene, eller regler for alminnelig skikk og bruk" (Sandlie 2006:2).

Felles etnisk bakgrunn og det å bo i samme oppgang eller husrekke ser ut til å være viktige kontaktskapende faktorer når det gjelder hverdagens tilfeldige nabomøter. Likevel hender det selvfølgelig at informantene hilser på eller snakker med naboer som ikke faller inn under disse kategoriene, for eksempel naboer man har blitt introdusert til gjennom felles kjente beboere eller naboer som har barn i samme skoleklasse som ens egne barn.

Det tar gjerne litt tid fra man har flyttet inn til naboene begynner å hilse. Ingen av informantene mine opplevde at naboer hilste noe særlig på dem i perioden rett etter at de flyttet inn. Østbakken er et borettslag med nesten 600 beboere, og utskiftingen er relativt stor. Dessuten brukes gangstien som går gjennom borettslaget også av personer som bor i områdene rundt. Dette gjør det vanskelig for beboerne å ha full oversikt over hvem som hører til i Østbakken til enhver tid. "Fremmede" ansikter på borettslagets område blir som oftest ikke hilst på. Dette opplevde jeg selv: det var ingen som hilste på meg da jeg oppholdt meg i uteområdene, selv om jeg tilbragte nokså mye tid der. Det tar tid for naboene å finne ut om en person faktisk bor i borettslaget.

Informantene forteller at de første som begynner å hilse, gjerne er de som bor nærmest. De har kanskje lagt merke til at noen nye har flyttet inn, eller de har sett denne nye personen et tilstrekkelig antall ganger til at det er sannsynlig at vedkommende er en beboer i borettslaget. Rashid forteller at mange naboer begynte å hilse etter at han hadde deltatt på en generalforsamling i Østbakken. Da kjente mange av naboene ansiktet hans, og de visste at han hørte til i borettslaget. Botid – hvor lenge man har bodd i boligen – er én av flere faktorer som kan øke både antall bekjensker i nabolaget (Caplow & Forman 1950:362) og nivået¹² av nabokontakt (Fyrand 1994:97).

Nabofelleskapet

Hilsingen og småpraten ser altså for mange ut til å være en viktig del av det å være nabo. De tilfeldige nabomøtene skaper en god tone mellom beboerne og en hyggelig atmosfære i borettslaget som informantene setter pris på:

¹² Jeg tolker Fyrand (1994) dit hen at hun med *nivå* mener graden av intimitet i naborelasjonen.

Syed Jeg trenger ikke vite noe særlig om de andre som bor her. Bare at vi hilser og har en hyggelig tone når vi møtes. Det må være en god atmosfære i borettslaget, at folkene som bor der smiler til hverandre og hilser. Det synes jeg vi har her.

Det å hilse på hverandre er en av våre enkleste og mest hverdagslige omgangsformer. Det handler stort sett om en kort begivenhet; for eksempel et nikk, et smil eller et "hei". De korte samtaler informantene har med naboer går i stor grad ut på å fortelle hvordan det står til med den enkelte, eller de snakker litt om aktuelle saker i borettslaget eller felles kjente. Det kan godt være at de prater om andre tema også, men dette er inntrykket jeg får gjennom empirien min. Hvis jeg hadde spurt informantene mer spesifikt om samtaletema, ville jeg kanskje fått et mer variert bilde av dette. Hilsing og småprat krever liten grad av forpliktelse og personlig engasjement av partene. Likevel er det altså tydelig at det er viktig for informantene mine å ha slik kontakt med naboer.

Hverdagens tilfeldige nabomøter er kortvarige og overfladiske, men de er samtidig fylt med symbolsk mening. Hilsingen og de korte samtaler bidrar til å skape en positiv stemning og trivsel for beboerne. Det viser blant annet at man er vennlig innstilt overfor de(n) andre. Samtidig fungerer de som et slags sosialt lim i borettslaget. De tilfeldige nabomøtene bringer beboerne sammen om noe felles; nabofellesskapet i Østbakken borettslag. Man kan si at disse møtene har en integrerende funksjon for beboerne; de er eksempler på "(...) slikt samkvem mellom samfunnsdeltakere som gjør dem til deler av et hele (...)", jf. Dag Østerbergs (1997:26) definisjon av begrepet integrasjon.

Dag Album (1994) kaller de korte, enkle samtaler for "innholdsløst meningsfylt prat", og mener at de i stor grad går ut på å ha det hyggelig og vise at man respekterer hverandre. Det er ikke nødvendigvis samtalen *innhold* som er viktig, men dens *funksjon*. Aktørene bearbeider relasjonen til hverandre gjennom slike samtaler. Gjennom den "innholdsløse, meningsfulle praten" signaliserer man blant annet at man regner den andre som en god nabo. Georg Simmel (1950:40-57) kaller dette *sosiabilitet*. I dette begrepet legger han at det folk sier til hverandre kan være meningsfullt, uten at det er selve innholdet i det man sier som gir meningen. Som en av informantene mine sier:

Magnus Man blir kanskje ikke *bestevenner*, men... Det er jo kanskje ikke det man ønsker å oppnå med et godt bomiljø, det er vel heller det at man er bekjente og snakker sammen.

Når informantene sier ”Hei, hvordan går det?” til naboen, er de ikke nødvendigvis interessert i å vite hvordan det står til med vedkommende. Mye av poenget med ytringen er å skape eller opprettholde en hyggelig tone.

Hilsningsritualer og unnvikelsesritualer

Vi kan si at informantenes tilfeldige nabomøter i stor grad styres av det Goffman (1967:53-54) kaller seremonielle normer. Disse står i kontrast til substansielle normer, som omfatter lover, moral og etikk.¹³ For beboerne i Østbakken kan husreglementet stå som eksempel på sistnevnte. Seremonielle normer – som er viktigst her – styrer de konvensjonelle måtene å omgås hverandre, hvor man gjennom ulike handlinger uttrykker sitt forhold til andre personer. Dette blir en del av hva vi kan kalle etikette (Goffman 1967:55), eller skikk og bruk. Disse normene omfatter både *hilsningsritualer* og *unnvikelsesritualer* – hva man *bør* gjøre, og hva man *bør unngå* å gjøre i sosial interaksjon med andre.¹⁴ Informantenes fortellinger om de tilfeldige nabomøtene gir oss et bilde av noen av de seremonielle normene som styrer samhandlingen mellom beboerne i Østbakken. Som vi har vært inne på, virker det som om hilsingen og småpratene er viktige symbolhandlinger. De skaper positive relasjoner mellom beboerne og innlemmer dessuten aktørene i nabofellesskapet. Denne aktiviteten styres av normer for hva man *bør* gjøre. Det hender også at noen av informantene hjelper andre beboere med småting. For eksempel forteller Rashid at han har tatt inn posten for naboen når han har vært bortreist. Å gi slike håndsrekninger er et annet eksempel på sosial interaksjon som styres av seremonielle normer (Goffman 1967:72).

¹³ Skillet mellom serimonielle og substansielle normer (*ceremonial rules* og *substantive rules*) henter Goffman fra Emile Durkheim (1953): ”The determination of moral facts” *Sociology and Philosophy*, tr. D.F. Pocock, Free Press, Glenoce, Ill, særlig s. 42-43 samt Talcott Parsons (1937) *The Structure of Social Action*, McGraw-Hill, New York s. 430-433. Skillet kalles også ”intrinsic” eller ”instrumental” versus ”expressive” eller ”ritual”. (Goffman 1967: se fotnote s.53).

¹⁴ Goffman kaller disse rituelene henholdsvis *presentational rituals* og *avoidance rituals* (Goffman 1967; se s. 62 og 71).

Rashid viser blant annet at han setter pris på naboen og at de har en god relasjon ved å hjelpe ham med å ta inn posten.

De seremonielle normene regulerer som sagt også hva man *ikke* bør gjøre i sosial omgang med andre (Goffman 1967). Hilsningsritualer og unnvikelsesritualer ved denne typen interaksjon kan ikke studeres isolert fra hverandre. I stor grad handler unnvikelsesritualene om hva man bør avstå fra å gjøre av respekt for andre menneskers behov for avstand (Goffman 1967:73). For informantene mine betyr dette at de bør unngå å være påtrengende overfor naboer. I intervjuene kommer dette først og fremst til uttrykk gjennom at mange ytrer et ønske om at andre beboere skal respektere deres eget behov for avstand. Beboerne i Østbakken er svært nær hverandre – geografisk sett (jf. Album 1996:33). Mange ønsker derfor en distansert nærhet (jf. Sandlie 2006:103). Et ord flere av informantene bruker i denne sammenhengen, er privatliv:

Kjell Jeg trives veldig godt her. Og det er fordi at det ikke er så mange som har vært og kryptet inn i privatlivet mitt. Jeg har det så fint sånn. Det har vært en av de flotteste tingene med å bo her.

Sosial samhandling innebærer en konstant avveining mellom hilsningsritualer og unnvikelsesritualer. Man skal være høflig og inkluderende overfor (i hvert fall enkelte) naboer, men samtidig er det viktig å ikke overdrive kontakten. Som Goffman sier det:

A peculiar tension must be maintained, for these opposing requirements of conduct must somehow be held apart from one another and yet realized together in the same interaction: the gestures which carry an actor to a recipient must also signify that things will not be carried too far (Goffman 1967:76).

For noen av informantene blir det viktigere å beskytte privatlivet sitt enn å følge normer som sier hva de bør gjøre overfor naboer. En konsekvens av dette kan bli at de mer eller mindre avstår fra å hilse på og/eller snakke med andre beboere. Informantenes forhold til privatliv og distanse overfor sine naboer skal vi komme tilbake til i neste kapittel, når vi ser på hvordan de forvalter sitt naboskap i forhold til nærhet til naboene sine.

Å hilse eller ikke hilse – ulike tolkninger

Oppfatninger av hvilke substansielle normer som gjelder når, hvor og overfor hvem kan variere, blant annet mellom kulturer og over tid. Ikke minst vil de kunne variere fra person til person. I materialet mitt har jeg et godt eksempel på hvor ulike oppfatninger man kan ha rundt hvorvidt et tilfeldig nabomøte skal styres først og fremst av hilsningsritualer eller unnvikelsesritualer.

Gjennom å hilse på en medbeboer signaliserer man som sagt blant annet at man anerkjenner den andre. Betydningen av dette blir særlig merkbar når noen man forventer at skal hilse på en, *ikke* gjør det. Den som unnlater å hilse, risikerer å bli sett på som uhøflig, uvennlig eller avvisende av andre beboere. Enhver sosial posisjon, for eksempel naborollen, medfølger et sett av forventinger den enkelte kan, men ikke må, fylle. Goffman (1967) kaller dette *demeanor*. I dette begrepet ligger blant annet oppførsel, bekledning eller holdning som medaktørene bruker i vurderingen av hvorvidt den enkelte er en person med bestemte ønskelige eller ikke ønskelige kvaliteter – sett i forhold til rolleforventningene (Goffman 1967:77). Noen mener at det å hilse på andre beboere er en sentral del av naborollen. Andre mener at det ikke er så viktig, eller de unngår å gjøre det for slik å signalisere avstand. Det å ikke hilse på en medbeboer kan dessuten springe ut av et ønske om å kommunisere noe helt annet enn avvisning. Vi skal nå se nærmere på et tilfelle fra Østbakken hvor to av informantene tolker fraværet av hilsehandlingen svært ulikt.

Å føle seg stemplet

Faisa har i løpet av de siste årene begynt å bruke hijab. Hun merker at dette plagget har endret måten andre forholder seg til henne på, både i Østbakken og andre steder. Tidligere kunne hun bli stoppet på gata av personer som ville spørre om veien, og mange naboer hilste på henne når hun møtte dem i borettslaget. Faisa kom til Norge da hun var nokså ung, og har aldri følt at hennes bakgrunn eller utseende har hemmet henne i kontakt med andre mennesker. Nå opplever hun at skautet virker som en sperre mellom henne og omverdenen. Hun føler seg usynliggjort. Folk spør henne ikke lenger om veien. De spør heller noen som ser ”norske” ut. I tillegg opplever hun at noen naboer ikke hilser på henne:

Faisa Det finnes noen sånn spesielle som ikke gidder å hilse, holdt jeg på å si. Jeg vet ikke hvorfor de ikke gjør det, men... Om de ikke liker utlendinger eller hva det er, det vet jeg *ikke*, jeg har ikke skjønt det. Jeg har bodd her [i Norge] i 14 år, og har *aldri* hatt noen sånne problemer. Men det som har vært et lite problem for meg de siste to årene, er at jeg har begynt å gå tildekket. Det har jeg ikke gjort før. (...) Så da har jeg fått *den*, liksom. ”Ung og med skaut”. Det er *den* jeg har fått.

Dette er frustrerende for Faisa. Hun ønsker at folk skal fortsette å ta kontakt med henne, si hei eller spørre om ting. Hun reflekterer over mulige årsaker til at mange har sluttet å snakke til henne: Det kan være at de ser på hijaben som et tegn på at hun ikke kan snakke norsk. En annen grunn kan være at folk tror hun er undertrykt; at de som ikke hilser går ut fra at hun har blitt tvunget av foreldrene eller ektemannen til å bruke dette plagget. For Faisa er det viktig å få frem at det å begynne med skaut har vært hennes eget valg. Foreldrene har ofte sagt at hun burde gå med hijab, men hun har svart at hun vil vente til hun vil det selv. Det har vært opp til henne å avgjøre når hun vil begynne å bære det:

Faisa: Er du muslim, selvfølgelig skal du gå med det, men det må komme fra hjertet. Som at ingen skal presse deg, slå deg i hodet: ”Nå må du gå med skaut”, det er ikke noe vits i.

Faisas opplevelse av dette kan ha sitt opphav i rene diskriminerende praksiser, men den kan også ha rot i intensjonale handlinger av personer fra den etniske majoriteten. Et utsagn fra Steinar kan tyde på at slike prosesser er i spill:

Å utvise respekt

Steinar har bodd i borettslaget i mange år. Han kjenner igjen de fleste beboerne av utseende, men vet stort sett ikke hva de heter eller hva de gjør til daglig. Han sier at han hilser på alle de voksne i borettslaget: ”Alle kjenner oss [meg selv og kona], tror jeg”. Dette bildet modereres litt i løpet av samtalen vår. Det viser seg at det er en bestemt gruppe beboere Steinar unnlater å hilse på, nemlig kvinner som går tildekket:

- Steinar Og noen – de som er dekket til med slør, ikke sant. De kan vi ikke se på, for det er jo fy-fy.
- Marit Åja, du kan ikke se på dem?
- Steinar Nei, da blir mannfolkene deres sinte på meg, da.
- Marit Har du opplevd det?
- Steinar Nei, men jeg har *hørt* det. At det har skjedd. Det er ikke noe spesielt, men du skal ikke hilse på [dem]. Men det er greit det, da respekterer jeg det.

Ved å unnlate å hilse på muslimske kvinner som går med hijab¹⁵, mener Steinar å utvise respekt overfor dem og ektefellene deres. I tillegg er det et tegn på at han kjenner til og respekterer (hans oppfatning av) deres normer knyttet til kontakt mellom kjønnene. Han har ikke selv opplevd å få negative reaksjoner i sammenheng med å hilse på kvinner med slør, men har hørt fra andre i borettslaget at han vil komme til å få det. Sanksjonene han risikerer er dessuten nokså sterke; mennene vil reagere med sinne hvis han ser eller hilser på kvinnene med dette plagget. Derfor ser ikke Steinar på dem når han passerer dem. Dette gjelder både i borettslaget og utenfor. Vi må her åpne for at årsaken til at han handler som han gjør, ikke nødvendigvis *bare* er å vise respekt; det kan også forklares som en strategisk handling for å unngå å bli kjeftet på.

Et uttrykk for inkludering og anerkjennelse

Steinar mener altså å kommunisere at han respekterer kulturen til kvinner med hijab gjennom å unnlate å hilse på dem. Faisa tolker på sin side dette som et tegn på at andre tror hun er en lite integrert eller undertrykt kvinne. Det er en rolle hun ikke kjenner seg igjen i, og hun ønsker ikke å være gjenstand for en slik stigmati-

¹⁵ Et viktig poeng knyttet til dette er at Steinar selv ikke bruker ordet *hijab* – plagget som dekker halsen, håret og skuldrene – i denne sammenhengen. Jeg kan derfor ikke utelukke at han egentlig mener *niqab* – plagget som også dekker ansiktet. Mitt bestemte inntrykk er likevel at han mener hijab. Dessuten så jeg selv aldri noen kvinner kledd i niqab de gangene jeg var i Østbakken. Det kan selvfølgelig komme av at de bare ikke var utendørs mens jeg var til stede. Leseren skal uansett være oppmerksom at jeg ikke kan være hundre prosent sikker på hva Steinar faktisk mener siden han ikke bruker begrepene hijab eller niqab eksplisitt. Hvis han faktisk mener niqab, blir den negative tolkningsspiralen mellom ham og Faisa langt fra så aktuell som det jeg legger opp til. Men hvis han mener niqab, kan det *kanskje* være at han mer ubevisst også holder seg unna kvinner med hijab, for eksempel Faisa. Et annet poeng er at man kan innvende at Steinar kanskje *egentlig* sier at han har fått beskjed av andre om å unnlate å hilse på *bestemte* kvinner. Måten han fremstiller dette på, gjør likevel at jeg oppfatter det slik at han mener kvinner med slør *generelt*.

sering. Hun kan ikke rope ut at hun ikke er undertrykt hver gang noen unnlater å hilse på henne. Faisa løser dette gjennom mer eller mindre demonstrativt å si hei til de naboene som ikke hilser: Hun påkaller hilsningsritualer i stedet for unnvikelsesritualer. På denne måten ønsker hun å kommunisere at det er greit å si hei til henne; hun er som de andre.

Her vil jeg nevne at det er godt mulig Steinar handler riktig når han ikke hilser på kvinnelige beboere med hijab. Koranen oppfordrer menn til å dempe sine øyekast når de møter kvinner (Islam.no 2006), så dette er ikke en vrangforestilling som er tatt ut av løse luften. Kanskje ønsker de fleste kvinnelige beboerne med hijab at fremmede menn ikke skal gi dem oppmerksomhet. Det kan verken vi eller Steinar vite sikkert. Men det er i hvert fall én kvinnelig beboer med dette plagget som ønsker at også mannlige beboere skal hilse på henne, og som tolker Steinars utvisning av respekt som usynliggjøring og stigmatisering.

Dette tilfellet viser en usikkerhet knyttet til de kulturelle normene begge veier. Steinar antar – på bakgrunn av informasjon han har fått fra andre – at han bør handle på en bestemt måte overfor kvinner med hijab. Han vurderer handlingen (eller rettere; fraværet av handling) han har valgt som viktigere enn å hilse på disse kvinnene. Unnvikelsesritualet; utvisning av respekt, blir viktigere enn hilsningsritualet; det å være høflig og inkluderende. Altså følger Steinar normer om hva han *ikke* bør, heller enn hva han *bør* gjøre i møtet med disse kvinnelige naboene. Men som sagt kan dette også rett og slett bunne i et ønske om ikke å bli skjelt ut av ektemennene til disse kvinnene. Uansett; de normene Steinar handler etter er ikke gyldige for Faisas del. Hun nevner det ikke en gang som en av flere mulige årsaker til at enkelte naboer ikke hilser. For henne handler det først og fremst om at disse personene ikke følger normer knyttet til hilsningsritualene. De som ikke hilser, tillegger hun dermed negative egenskaper; som at de er fordomsfulle eller diskriminerende. Dermed støtter begge to seg til generaliseringer og stereotyper.

Eksemplet med Faisa og Steinar handler for såvidt om mye mer enn hvorvidt naboer hilser på hverandre eller ikke. Men i akkurat denne sammenhengen står det som et eksempel på hvilken symbolsk funksjon hverdagens tilfeldige nabomøter kan ha for den enkelte beboer. De kan være svært viktige for opplevelse av anerkjennesle og tilhørighet – eller avvisning og ekskludering – for den enkelte.

Hverdagens tilfeldige nabomøter er tilsynelatende enkle, kortvarige og overfladiske, men de kan ha en viktig symbolsk betydning (Goffman 1967; Asplund 1987).

Utnytting av styrken i svake bånd

Alle informantene mine sier altså at de hilser på og/eller småsnakker med naboer. Dermed har de det Granovetter (1973) kaller svake bånd til andre beboere i borettslaget. De utnytter imidlertid styrken i de svake bånd i varierende grad. Dette er for såvidt ikke overraskende, siden mennesker generelt har ulike – og ikke minst skiftende – behov for hjelp, informasjon og sosialt samvær.

Det virker som om det er en gjengs holdning blant informantene at naboer skal kunne hjelpe hverandre. De fremholder at det ikke er et problem å be naboer om assistanse hvis de selv opplever behov for det. På samme måte sier de at de gjerne hjelper andre beboere om det skulle bli aktuelt. Som Syed sier: ”Hvis de spør om hjelp, så kan vi hjelpe dem, selvfølgelig. Det er hyggelig.” Alle snakker om det å hjelpe medbeboere som en positiv side ved det å være nabo. Det regnes som tegn på godt naboskap. Dette var også en holdning som gikk igjen i intervjuene da vi snakket om hva som skjer når nye personer flytter inn i borettslaget. Alle informantene sier at det er viktig at man tilbyr å hjelpe til, først og fremst med selve innflyttingen:

Steinar Må hilse på da, hvis det er noen nye som flytter inn. Spørre om de trenger hjelp. (...) Så skal jeg i hvert fall hjelpe til hvis jeg har tid.

Marit Hva får du til svar, da?

Steinar Nei, de klarer seg selv. De sier fra da, hvis de trenger hjelp.

På tross av den positive innstillingen til å gi naboer håndsrekninger fikk jeg relativt få konkrete eksempler på at noen faktisk har hjulpet eller fått hjelp av en nabo. Det kan være at de ikke husket mange slike hendelser under intervjuene og derfor ikke fortalte om dem til meg. Det er også mulig at informantene overdriver sin innstilling til å hjelpe andre fordi det regnes som en positiv personlig egenskap: Kanskje sier informantene mine at de gjerne hjelper sine naboer uten å faktisk *mene* det, men for å stille seg selv i et godt lys? Jeg kan selvfølgelig ikke utelukke denne muligheten, men jeg tror ikke det er årsaken. Jeg tror at

informantene er ærlige når de sier at de gjerne hjelper sine naboer. Under følger et eksempel på en informant som sier han gjerne vil gi og få hjelp av naboer, men som foreløpig ikke har gjort det i praksis i Østbakken:

Magnus sier hei til de nærmeste naboene sine, og synes det er en fin form for nabokontakt. Likevel ytrer han et ønske om å kjenne noen av naboene i borettslaget litt bedre:

Magnus Det å ha noen man *kjenner*, kanskje bedre enn å bare være på hils, er jo kjekt når man bor sånn. Altså å kjenne naboene sine. For praktiske ting, og barn, post og... klippe gresset når man er på ferie og sånne ting. Det skulle jeg gjerne ha hatt. Men det har jeg jo ikke, da.

Magnus ønsker altså å ha naborelasjoner hvor han kan be andre beboere om hjelp til praktiske ting. Selv om han hilser på de naboene som bor nærmest, føles ikke relasjonen til dem nær nok til at han kan be dem om relativt enkle tjenester. Magnus har bare bodd i Østbakken i noen måneder på intervjuetidspunktet. Kanskje vil det ta litt lengre tid før han kan be naboer om slik hjelp. Som nevnt tidligere i dette kapitlet, har informantene fortalt at det gjerne tar litt tid før naboene begynner å hilse. Kanskje tar det også tid fra hilsingen starter til det føles riktig å be dem om hjelp. I Inger Haugens studie av kontaktetablering mellom naboer understreket flere av beboerne hvor viktig det er med *gradvis oppbygning* av kontakt (Haugen 1978a:407). Botid er en av mange faktorer som kan ha betydning for både nivået og omfanget av nabokontakt (Fyrand 1994:97; Nordahl 1996b:6). Høy *bomobilitet* – utskifting av beboere – vil generelt kunne ha en negativ effekt på naboskapsdannelse, blant annet når det gjelder utbredelse av naboer og sosial kontakt mellom beboerne generelt (Langseter 1986:43).

Selv om flere av informantene tilsynelatende ikke hjelper eller har fått hjelp fra naboene sine *i stor grad*, kan de fleste av dem fortelle om enkelte slike hendelser. Rashid sier at han brukte å ta inn posten for sin nærmeste nabo (som nå har flyttet) når han var bortreist:

Rashid Han som bodde ved siden av, hvis de for eksempel var på hytta, så leverte de nøkkelen til meg og så passet jeg på posten deres og, ja – sånn har det bestandig vært. Jeg fikk nøkkelen til boden og la all posten der og passet på den.

I tillegg har Merete kjørt barnet til en nabo til legevakta på nattestid fordi hun hadde problemer med å puste. Dette skjedde tilfeldigvis natten før jeg intervjuet henne:

Merete Men i natt, så ringte hun ene. Da hadde den ene dattera hennes blitt syk og ingen kunne kjøre henne, så da lurte de på om jeg kunne kjøre henne på legevakta. Det er det *eneste*, som hun har spurt om utenom...utenom å være ute og leke sammen. Så da ble det legevakttur.

Merete kjente vedkommende nabo godt fra før, men denne hendelsen var såpass spesiell for relasjonen deres at hun påpekte det under intervjuet. På den annen side er det kanskje ikke så rart at hun husker det som en spesiell hendelse. De fleste kjenner vel bare et fåtall mennesker det føles naturlig å ringe til for en slik tjeneste – særlig midt på natten. Merete omtaler den aktuelle naboen som ”litt venninne”, men denne hendelsen antyder at de – i hvert fall på noen områder – har noe som kan betegnes som en svært sterk relasjon. Samtidig kan det være at det prekære ved denne situasjonen for en kort stund opphevet alle de gjeldende normene som til vanlig regulerer relasjonen dem imellom, og at de i etterkant gikk tilbake til status quo; å være ”litt venninner”. Dessuten var Merete nært geografisk sett, og dermed en person som av praktiske årsaker ville kunne få dette barnet på legevakta fortest mulig. I tillegg må vi ta i betraktning at om en situasjon er dramatisk nok, vil man kunne be selv fremmede mennesker om hjelp. Hvis huset brenner eller noen er dødssyk, er det naturlig å be de som er i nærheten om hjelp – uavhengig av om man kjenner dem eller ikke.

Dette er det mest ekstreme eksemplet på nabohjelp informantene ga meg. De fleste forteller at de har lånt bort en gjenstand eller tatt inn posten for naboen. Men vi kan som sagt ikke se bort fra at informantene utøver mer nabohjelp enn hva de forteller meg. Meretes eksempel var lett for henne å huske fordi det var såpass dramatisk, og ikke minst fordi det var veldig nært i tid; under et døgn før intervjutidspunktet. Poenget er uansett at selv om informantene ikke hjelper naboer ofte, så gjør de det *av og til*. Hyppigheten i nabohjelpen er kanskje ikke så viktig, så lenge den er tilgjengelig om det skulle bli nødvendig. Samtidig er det altså flere som sier at de gjerne skulle hatt et forhold til naboer hvor det var mer naturlig å be om hjelp til enkle ting.

Et lignende forhold mellom ønsker og praksiser knyttet til nabohjelp finner vi i en studie av nabokontakt i ytre Oslo (Nordahl 1999). Her sier nesten halvparten av de spurte at de ønsker å ha såpass mye kontakt med andre beboere at de – i tillegg til å hilse, snakke sammen og kjenne til hverandre – også kan *hjelp* hverandre (Nordahl 1999:6). Når de samme personene blir spurt om hvor mye kontakt de faktisk har med andre beboere, kommer det frem at 89 prosent sjelden eller aldri låner noe av en nabo, mens 80 prosent sjelden eller aldri hjelper eller blir hjulpet av andre beboere (Nordahl 1999:4). Her ser vi altså et tilsvarende forhold mellom hva beboerne ønsker og hva de faktisk gjør som det jeg finner hos mine informanter. Samtidig er det viktig å huske at det å ta inn posten for en nabo noen ganger årlig vil komme inn under ”sjelden eller aldri”. Det betyr ikke dermed at det *ikke* skjer. Dessuten kan det være at jeg var for lite konkret da jeg spurte informantene hvilken kontakt de har med naboene sine. Mer spesifikke spørsmål knyttet til nabohjelp ville sannsynligvis gitt andre svar.

Når en person mottar hjelp, inngår han gjerne en slags stilltiende ”kontrakt” om gjenytelse. Marcel Mauss (1995) viser hvilke sosiale implikasjoner dette kan få i sammenheng med både gaveoverrekkelser og andre ytelser. Den som har gitt en gjenstand eller hjelp, bør få noe tilbake. Det kan være en økonomisk godtgjørelse, en lignende gjenstand eller hjelp ved en senere anledning. I denne kontrakten ligger et maktforhold. Den som yter hjelp har en slags makt over mottakeren inntil hjelpen er betalt eller gjengjeldt. Man ”mister ansikt” dersom man ikke gir tilbake i lignende verdi (Mauss 1995:84). I noen kulturer, for eksempel hos maoriene, ser man på dette som en plikt (Mauss 1995:28). Det kan være verdt å minne om at Marcel Mauss skrev ”Gaven” i 1925. Det nærmer seg altså hundre år siden. Dataene han bygger på er selvfølgelig hentet inn forut for utgivelsen. Vi må regne med at maorienes kultur har endret seg en del siden den tid. Likevel kan de sosiale implikasjonene ved gaveoverrekkelsene som Mauss beskriver være aktuelle både i andre kulturer og til andre tider. Kanskje er det altså noe som ligner på denne plikten – om enn i en mer diffus og avslepen form – som hindrer informantene mine i å hjelpe eller be om hjelp fra sine naboer. Kanskje ønsker de ikke å komme i en situasjon hvor de står i gjeld til naboer, eller hvor naboer står i gjeld til dem. Som Mauss (1995:191) skriver: ”Denne atmosfæren, hvor gave, plikt og frihet røres sammen, hersker fremdeles over en

betydelig del av vår moral og våre liv.” Det blir fremdeles betraktet som udannet å ikke gjøre gjengjeld, og da er det kanskje like godt å unngå å sette seg i en situasjon hvor det kan kreves av én.

Det ser altså ut til at informantene mine – av ulike årsaker – ikke yter eller får hjelp av naboer i særlig stor grad. En rimelig forklaring på dette er at de stort sett ikke har behov for hjelp fra sine naboer. Informantene mine har en positiv innstilling til hverdagens tilfeldige nabomøter, men ser i det store og hele ikke ut til å utnytte deler av den styrken som ligger i de svake bånd (jf. Granovetter 1973). Dette er i hvert fall bildet hvis man fokuserer på kvantiteten av nabohjelp. Men kanskje er kvaliteten eller tilgjengeligheten vel så viktig for følelsen av trygghet og tilhørighet i nabofellesskapet. Det at man har *tilgang* til hjelp når det virkelig gjelder, er kanskje det viktigste. Et lignende poeng trekkes frem i Haugen og Villas (2005) studie av nabokontakt i bygdenorge: man ber ikke naboer om hjelp til enkle ting, men det er trygt å vite at de er i nærheten – i tilfelle man virkelig trenger dem.

Formell nabokontakt – dugnaden

Et noe lignende forhold mellom potensialet ved og utnyttelsen av de svake bånd finner vi i sammenheng med dugnaden. Informantenes innstilling til og oppmøte på dugnader er ikke helt i tråd med deltakelsen på de sosiale sammenkomstene som følger i etterkant. Dugnader avholdes to ganger årlig i Østbakken. Da samles beboerne om å vaske oppgangene, rydde uteområdene, fjerne søppel, male og gjøre annet tradisjonelt dugnadsarbeid:

Rashid Når vi har dugnad, da står vi og snakker sammen og jobber felles. Alle er med. Vi rydder utvendig. Lekeplassene, garasjene og søppelbodene. De som bor i blokk, rydder gangen og trappene også. Det er to ganger i året, dugnad. På høsten og våren.

Etter at det praktiske arbeidet er unnagjort, serveres det brus, kaffe og noe enkelt å spise. Borettslaget har innført et system hvor minst én person fra hver husstand må skrive seg opp på en liste for å bevise at de har deltatt på dugnaden. De som ikke deltar, må betale eller jobbe ved en senere anledning. Dette systemet fungerer

til en viss grad, men informantene forteller at det er noen få som fører seg opp på lista og går rett inn igjen uten å gjøre noe.

De få timene dugnaden varer, skapes en arena som åpner for mer kommunikasjon og kontakt mellom beboerne i borettslaget enn hva de er vant til gjennom hverdagens tilfeldige nabomøter. Under dugnaden er det naturlig for informantene å hilse på *alle* som deltar og i tillegg prate med de man jobber sammen med – også de naboene man vanligvis ikke snakker med. Som Sahra sier: ”Når vi har dugnaden, så treffer vi alle her”. Samarbeidet under dugnaden danner en ramme rundt nabokontakten som for et par timers tid utvider antall samhandlingspartnere i borettslaget. Det føles naturlig å snakke med de som deltar, og informantene opplever dette som en hyggelig anledning til å omgås sine naboer.

Dugnaden er et felles prosjekt for beboerne. Naboene gjør noe konkret og praktisk som fører dem sammen, og da går praten lett. De snakker om hvem som skal gjøre hva av vasking, feiing og rydding, i tillegg til at de småprater om andre ting. Men med en gang den praktiske – og pliktige – delen av dugnaden er over og kaffen og vaflene kommer frem, er det mange som går inn til leilighetene sine igjen:

Faisa Vi feier ute i gaten og så vasker vi hele oppgangen vår. Og så er det sånn at vi tar en kopp kaffe, etter dugnaden. Men det er ingen som gidder. Det er sjelden.

Marit Det er ingen som møter opp?

Faisa Det er ingen som møter opp til *kaffen*. Etter dugnaden. Det er sjeldent.

Marit Har du vært med på det selv?

Faisa Nei, for jeg har unger, liksom, det er så vidt jeg gidder å være med på dugnaden. Da skriver jeg meg på lista og så gjør jeg det jeg skal gjøre, og så løper jeg bare opp. Det holder.

Selv om informantene synes det er hyggelig med nabokontakten under dugnadene, er altså ikke alle interesserte i å fortsette samhandlingen når rammen for kontakt går fra å være praktisk til å bli sosial. Da trekker mange seg unna og går inn til seg selv igjen. De setter pris på den utvidede nabokontakten under dugnaden, men bare til et visst punkt. Dette gjelder selvfølgelig ikke alle beboerne. Om ingen hadde deltatt på de sosiale tilstelningene, ville de

sannsynligvis heller ikke blitt avholdt. For eksempel forteller Kjell at han bruker å være med, og hans inntrykk er at de fleste naboene blir værende igjen etter dugnaden for å drikke kaffe og prate litt. Det ser med andre ord ut til at han og Faisa har ulike oppfatninger om frafallet etter den praktiske delen av dugnaden. Det kan være at Faisa ikke får med seg at mange blir værende, eller at de fleste beboerne hun kjenner ikke deltar på disse sosiale tilstelningene. Dessuten kan det være at tenker slik for å rasjonalisere sitt eget fravær. Eller kanskje hun og Kjell rett og slett har ulike oppfatninger om hvor stor andel som må delta for at det kan regnes som ”mange”.

Magnus flyttet til Østbakken for såpass kort tid siden at det ennå ikke har vært avholdt dugnad mens han har bodd her. Han synes det er flott med dugnad og mener at alle bør møte opp for å bidra til å holde vedlikeholdskostnadene i borettslaget nede. Men heller ikke han har et like positivt syn på det sosiale samværet som kommer i etterkant:

Magnus De [styret] jobber jo med det, skal ha noen sånne dugnadsarrangementer og grillfester og sånn, men... jeg vet ikke jeg, man må jo møte opp da, hvis ikke får man borettslagsstraff (ler). På dugnader og sånn. Og de har jo gjerne en grillfest og sånn i sammenheng med det, da. Så man må jo møte opp. Så det blir jo tvangsoppmøte på de sosiale aktivitetene.

Ved å kalle deltakelse på sosiale aktiviteter i borettslaget for ”tvangsoppmøte”, gir Magnus et nokså klart signal om at han ikke ønsker å delta på slike arrangementer. Han er positivt innstilt til selve dugnaden, men han liker ikke tanken på å delta på de sosiale aktivitetene i etterkant. Selv om han altså ikke ønsker å delta, virker det som om han sannsynligvis kommer til å følge hva de substansielle normene (jf. Goffman 1967:53-54) sier at han *bør* gjøre; han kommer til å være med også på de sosiale sammenkomstene. Faisa gjør det motsatte; hun tar i bruk et unnvikelsesrituale (jf. Goffman 1967:71). Hun går tilbake til leiligheten sin så fort hun har gjort sin dugnadsplikt, og signaliserer dermed – bevisst eller ubevisst – at hun ikke har behov for eller tid til sosial kontakt med naboene sine. Eventuelt kan man si at dette ikke nødvendigvis handler om et rituel element i samhandlingen, men bare om å snike seg unna. Goffman sier følgende om begrepet ritual: “I use the term *ritual* because I am

dealing with acts through whose symbolic component the actor shows how worthy he is of respect or how worthy he feels others are of it” (Goffman 1967:19). Det kan godt være at Faisa ikke tenker over signalene hun sender når hun avskjermer seg fra sosial kontakt på denne måten. Hun sier selv at det har en praktisk årsak; hun har små barn hun må passe, og har derfor ikke tid til å være med på de sosiale sammenkomstene. Samtidig kan det være at hun egentlig har dårlig samvittighet for at hun trekker seg tilbake, og at hun bruker barna som unnskyldning; både overfor seg selv og meg.

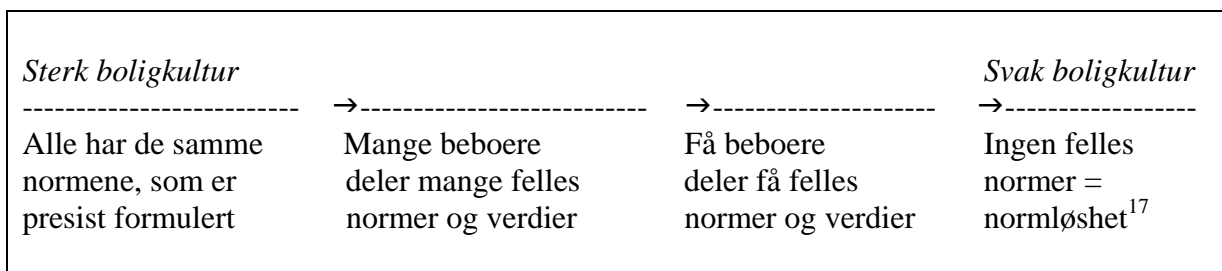
I Susanne Søholts (1994) studie av innvandreres deltakelse i bomiljø ser vi at beboerne i ”Rosa” borettslag i større grad stiller opp på de sosiale arrangementene etter dugnaden enn beboerne i Østbakken ser ut til å gjøre. Her er faktisk forholdet omvendt av hva jeg finner hos mine informanter: En del av beboerne i ”Rosa” er ikke med og jobber under selve dugnaden, men de møter opp med kaker på festen etterpå. Dette gjelder først og fremst innvandrerkvinnene. En mulig forklaring på dette omvendte forholdet kan være den trange gårdsplassen i ”Rosa” som ”tvinger” folk til å snakke sammen (Søholt 1994:29) utenom dugnaden. Mange av beboerne bruker denne plassen – særlig om sommeren – og slik blir de kjent med hverandre. I tillegg har de gamle fru Jensen. Hun har i årtier vært et kontaktpunkt som har sittet ute i gården og snakket med alle, og slik ført beboerne sammen. ”Rosa” borettslag er mindre enn Østbakken; det har bare 42 leiligheter (Søholt 1994:27). Det kan se ut som om størrelsen på borettslaget i kombinasjon med den trange uteplassen gjør at beboerne har lettere for å bli kjent med hverandre utenom dugnaden, og at det derfor føles lettere eller riktigere å delta også på det sosiale arrangementet i etterkant. Men det kan også være at innvandrerkvinnene i Søholts (1994) studie bare prøver å kompensere for den manglende deltakelsen på dugnaden ved å bidra med mat på festen etterpå. Eller det kan ganske enkelt være at dette er den mest tilgjengelige aktiviteten for dem. Uansett virker det som om uteområdene i ”Rosa” er bedre tilrettelagt for kontakt mellom beboerne. En slik trang uteplass virker sannsynligvis mer stimulerende på nabokontakten enn uteområdene i Østbakken. Der brer uteområdene seg over flere hundre meter, og benker og lekeplasser er spredt plassert. I tillegg har alle leilighetene en egen uteplass eller balkong, noe som gjør at beboerne ikke må bruke de felles uteområdene for å være utendørs.

Boligkultur

Til nå har vi sett på hverdagens tilfeldige nabomøter og hvordan de kan etablere og vedlikeholde svake sosiale bånd mellom naboer – både i uformelle og mer formelle settinger. Hvordan informantene forholder seg til andre beboere, hva den overfladiske nabokontakten betyr for den enkelte og ikke minst hvem man har slik kontakt med, kan avhenge av flere faktorer. Vi har sett at blant annet felles etnisk bakgrunn, det å bo i samme oppgang og å delta på dugnaden sammen *kan* være gode utgangspunkt for kontakt som skaper svake bånd (jf. Granovetter 1973) mellom beboere.

Det er ikke bare slike enkeltfaktorer som legger føringer for samværet mellom beboerne i Østbakken. I kapitlet om borettslaget og informantene så vi hvordan boligkulturen i et bomiljø blir dannet av interne og eksterne faktorer. Her skal vi gå videre inn på dette begrepet og bruke det for å forstå noe av grunnlaget for normene som beboere i et bomiljø handler etter. Boligkulturen defineres som sagt som *hovedkulturen* i bomiljøet; felles normer, holdninger og verdier blant beboerne som kommer til uttrykk gjennom adferden deres overfor hverandre og området de bor i (Mehlbye 1988:30). I tillegg omfatter den myter [hva er en god nabo?], skikker og tradisjoner [felles 17. mai-feiring], rutiner [trappevask], normer [privatlivets fred] og samværsformer [felles kaffe i solveggen] som er typiske for hvert enkelt bomiljø (Mehlbye 1998:15, se også boligkulturmodellen i kapittel fire her). De gjeldende normer og verdier vil kunne legge føringer for blant annet type og grad av kontakt mellom beboerne. Boligkulturen kan være sterk eller svak, og den kan endres over tid. Jo flere beboere som er enige om eller deler de samme verdi- og normsettene knyttet til nabokontakt – og jo flere slike verdi- og normsett de deler – jo større vil opplevelsen av fellesskap være¹⁶. Høy opplevelse av fellesskap gir en sterk boligkultur (Mehlbye 1988:89). Dette kan vises skjematisk slik:

¹⁶ Dette er altså avhengig av beboernes felles holdninger og verdier, og ikke av hvor homogen beboersammensetningen er. En homogen beboergruppe vil riktignok sannsynligvis dele flere verdi- og normsett enn en svært blandet beboergruppe, men det er ikke en *forutsetning* at beboerne for eksempel er i samme livsfase eller har lik etnisk bakgrunn for å ha en sterk boligkultur. Et fleretnisk borettslag som Østbakken vil dermed kunne ha en sterk boligkultur.

Figur 5.2. Sterke og svake boligkulturer (Mehlbye 1988:90), min oversettelse.

I tillegg til, eller som erstatning for, én boligkultur kan det dessuten finnes flere *subkulturer* i et bomiljø. De er definert ved beboere eller beboergruppers forskjellige norm- og verdisett som i større eller mindre grad er overensstemmende med hovedkulturens (Mehlbye 1988:30).

Beboernes trivsel i boligområdet er gjerne avhengig av boligkulturen, og i hvor høy grad den imøtekommer den enkeltes behov (Mehlbye 1988:17). På samme måte oppleves boligkulturen forskjellig av de enkelte beboerne fordi de lever forskjellige liv og legger vekt på ulike sider ved tilværelsen (Mehlbye 1988:89). For eksempel vil Merete, som er en hjemmeværende småbarnsmor, sannsynligvis ha andre behov for nabokontakt enn Steinar, som er en fulltids arbeidende tenåringsforelder. Utgangspunktet er at alle mennesker i varierende grad har noen fundamentale behov for sosial kontakt, fred og ro, trygghet og utfoldelsesmuligheter. For noen vil det være viktig at disse behovene dekkes der man bor. For andre vil det være naturlig å få dem dekket utenfor bomiljøet (Mehlbye 1988:17).

Jeg har bare intervjuet åtte av nesten 600 beboere i Østbakken. Jeg har derfor ikke grunnlag for å uttale meg bastant om hvordan boligkulturen i dette borettslaget regulerer den sosiale kontakten mellom beboerne. Jeg kan heller ikke fastlegge hvorvidt samhandlingen i Østbakken er preget av en sterk eller svak boligkultur, jf. figur 5.2. Til det har jeg alt for få informanter. Men jeg kan si at det i mitt materiale finnes nokså tydelige spor etter normer knyttet til hverdagens tilfeldige nabomøter. De kan se ut som om mange av beboerne i Østbakken hilser på og småprater med sine naboer. Dette kan jeg hevde fordi informantene mine

¹⁷ Mehlbye (1988) forklarer her en svak boligkultur med *normløshet*. Dette kan gi assosiasjoner til anarkistiske tilstander. Selv om beboerne ikke nødvendigvis deler verdier og normer knyttet til for eksempel nabokontakt, vil de selvfølgelig likevel kunne handle i tråd med andre

ikke bare har fortalt om sin *egen* praksis på dette området, men også om hva de ser at *andre* beboere gjør. Dessuten observerte jeg selv at beboere hilste på hverandre de gangene jeg var på besøk i Østbakken. Samtidig må jeg tilføye at det hendte minst like ofte at beboere gikk rett forbi hverandre som at de hilste eller slo av en prat. Men ingen kan heller forvente at *alle* de 600 beboerne i borettslaget skal ”drive og hilse på hverandre”, jf. Faisas uttalelse. Hovedpoenget er ikke hyppigheten av hilsing og småprat, men at denne aktiviteten er betydningsfull for den enkelte, at de fleste i hvert fall hilser på og snakker med *noen* og at dette har en viktig inkluderende funksjon for nabofellesskapet.

Foreløpig oppsummering

I dette kapitlet har vi fått et innblikk i den overfladiske kontakten informantene mine har med andre beboere i Østbakken. Vi har sett at hverdagens tilfeldige nabomøter betyr mye for følelsen av tilhørighet og aksept og for nabofellesskapet. Vi har også sett at informantene noen ganger hjelper naboer med små og store ting, samt at alle de åtte jeg har snakket med deltar på dugnader – men ikke alltid på de sosiale sammenkomstene i etterkant. Alle informantene har altså overfladisk kontakt av både formell og uformell art med naboer. Denne kontakten kan sies å skape svake bånd (jf. Granovetter 1973) mellom aktørene.

Hverdagens tilfeldige nabomøter kan forstås i forhold til seremonielle normer. For å være en god nabo skal man følge hilsningsritualer, men samtidig er det viktig å vise at man respekterer de andres behov for avstand gjennom å bruke unnvikelsesritualer (jf. Goffman 1967). Den som behersker denne balansegangen handler i en riktig avveining mellom nærhet og distanse ved den overfladiske nabokontakten. Informantene mine hilser på flere av naboene, noen slår de også av en prat med. Andre går de rett forbi. Det å bare gå forbi en nabo uten å hilse, er et eksempel på et unnvikelsesrituale. Steinar gjør dette overfor kvinner med hijab. Faisa bruker et slikt rituale når hun går inn til seg selv etter dugnaden. Hun ønsker at naboene skal hilse på henne, men hun har ikke behov for sosial kontakt med naboene etter dugnaden. Faisa har her funnet sitt balansepunkt mellom nærhet og

distanse – i hvert fall i forhold til den overfladiske nabokontakten. Hilsningsritualene går for mine informanter i stor grad ut på å si hei eller snakke litt med andre beboere. Gjennom den ”innholdsløse, meningsfulle praten” skaper og opprettholder beboerne en hyggelig tone seg imellom (jf. Album 1994; Sandlie 2006:46-48). Det at denne aktiviteten foregår på borettslagets fellesområder, og ikke på dørstokken til den enkelte, bidrar til at den føles distansert nok. Naboene opprettholder slik relasjonen som ”distanserte nære” – jf. Albums (1996) ”nære fremmede”.

Flere av de klassiske bysosiologene mente at bytilværelsen gjør menneskene fremmede for hverandre. Ferdinand Tönnies’ (1990) begrepspar *gemeinschaft* og *gesellschaft* betegner kontrasten mellom det nære og trygge fellesskapet i landsbyen mot de fjerne og følelsesnøytrale relasjonene i storbyen. De to relasjonstypene må ses på som rendyrkede idealtyper som kan eksistere side om side i et samfunn. *Gesellschaft*-typen er mer dominerende i moderne, kapitalistiske samfunn, og (historisk sett) mer fremtredende i byen enn på landet. I samfunn preget av *gemeinschaft* er særlig familie- og naboskapsbånd sentrale. Her deltar man på grunnlag av følelser og indre forpliktelser. I samfunn preget av *gesellschaft* er det kalkulerte og instrumentelle i fokus. Individene deltar bare som delpersoner, og først og fremst på grunnlag av plikt og individuelle mål (Tönnies 1990). Georg Simmel (1990) mente at det store antallet mennesker bybeboeren omgir seg med fører til at man blir tilbakeholden og blasert. Han peker på at det ikke er praktisk eller mentalt mulig å forholde seg til alle man møter i byen:

Dersom den stadig ytre berøring med utallige mennesker skulle fremkalle så mange indre reaksjoner som i småbyen, hvor man kjenner nesten alle og har et positivt forhold til enhver – da ville man gå fullstendig i indre oppløsning og havne i en ufattelig sjelelig forfatning (Simmel 1990:94).

Dette høres dramatisk ut, men poenget til Simmel er nok først og fremst at mennesket ikke har kapasitet til å forholde seg til alle menneskene i byen som man tradisjonelt sett gjorde til familie, venner og naboer i landsbyen. Mine informanter i Østbakken borettslag kan sies å leve i en slags mellomposisjon mellom idealtypene *gemeinschaft* og *gesellschaft*; mellom det tradisjonelle og moderne samfunnet. Østbakken kan slik ses på som en liten enklave – en slags landsby i byen – hvor beboerne har valgmuligheter i forhold til hvorvidt de ønsker å ha nære eller distanserte relasjoner til naboene sine. Flere av informantene mine

går på besøk til naboer, og noen omtaler andre beboere som venner. Andre igjen har ikke behov for slike nære relasjoner i bomiljøet. Uansett har ingen av informantene mine det Simmel (1990) kaller et blasert forhold til *alle* naboene sine. Men fordi det bor nesten 600 mennesker i Østbakken borettslag, sier det seg selv at de ikke kan ha nære, *gemeinschaftliche* relasjoner til dem alle. Det vil – Som Simmel (1990:94) påpeker – ikke være praktisk mulig. De kan imidlertid hilse på og småprate med – i hvertfall noen – medbeboere. *Hvem* de har slik kontakt med er som sagt avhengig av flere faktorer. Det kan se ut til at måten bebyggelsen i Østbakken er lagt opp på legger noen føringer på dette, jf. Mehlbyes (1988) boligkulturmodell. Alle informantene sier at de først og fremst hilser på og snakker med de som bor i nærheten; i samme oppgang eller husrekke. Videre er det vanlig at beboere som har samme etniske (minoritets)bakgrunn har slik kontakt med hverandre.

Dette kapitlet har i hovedsak tatt for seg den overfladiske nabokontakten. I neste kapittel skal jeg trekke trådene videre og se nærmere på hvordan informantene mine forholder seg til mer forpliktende – eller nære – former for kontakt med andre beboere. Mot slutten av neste kapittel skal jeg så samle trådene igjen for slik å studere samspillet mellom de ulike kontaktformene. I kapittel sju vil jeg kort trekke frem hva jeg har funnet i de to analysekapitlene knyttet til hvordan informantene fra den etniske majoriteten og minoritetene forholder seg til hverandre.

Nære naboer?

– *intimitet og distanse mellom beboere*

Førrige kapittel handlet i hovedsak om den overfladiske nabokontakten. I dette kapitlet skal vi konsentrere oss om hvordan informantene mine forholder seg til nabokontakt som er av en litt mer *forpliktende* art enn det å hilse og småprate med andre beboere. Vi skal med andre ord se nærmere på informantenes *sterke bånd* til andre beboere; bånd som er preget av større grad av følelsesmessig engasjement, intimitet, fortrolighet og gjensidighet enn hva de svake bånd er (jf. Granovetter 1973:1361). I Bjarnø's (1996:76) modell tilsvarer dette samværsformer som sorterer under *sterke relasjoner*. Hun nevner det å besøke hverandre, delta på aktiviteter utenfor bomiljøet sammen og vennskap som eksempler på samværsformer som er vanlige ved sterke naborelasjoner.

Som jeg påpekte i presentasjonen av det analytiske rammeverket for denne studien, er det ikke slik at empirien min alltid passer perfekt med de inndelingene jeg opererer med – altså *overfladisk* og *nær* nabokontakt. Materialet mitt representerer et vidt spekter av nabokontakt og -relasjoner som ikke nødvendigvis enkelt lar seg plassere ved en av de to motpolene av nabokontakt. Dette er nok tilfellet med de fleste analytiske grep som brukes for å fange en mangefasettert virkelighet; alt *kan* ikke passe helt inn. Selv om temaet for dette kapitlet er nære relasjoner, vil derfor en del – hovedsaklig i starten av kapitlet – handle like mye om *distanse* overfor naboer som om *nærhet*. Jeg velger å behandle empiri knyttet til dette her fordi jeg ønsker å knytte det opp til spørsmålet om hvorfor noen av informantene *ikke* ønsker å ha nære relasjoner til andre beboere. Det kan være like interessant som spørsmålet om hvorfor noen *ønsker* å ha, og faktisk *har*, sterke bånd til naboer.

Vi skal i det følgende se at informantene mine forvalter sine (eventuelle) nære naborelasjoner i ulike grader av nærhet og distanse. De har forskjellige behov,

forventninger og erfaringer knyttet til nær personlig kontakt med naboer. Mange fokuserer på å beskytte privatlivet sitt, og ønsker derfor ikke for nær kontakt med naboer. En følge av dette er at flere av informantene stort sett ikke har besøk eller går på besøk til naboer. I sammenheng med dette skal vi se på ulike strategier for å markere at man ønsker en viss grad av avstand til andre beboere. Det er likevel langt fra slik at *alle* ønsker å etablere og opprettholde distanse til naboer. Noen av informantene har nære vennskap med andre beboere og tilbringer mye tid sammen med dem. Hvordan den enkelte forvalter sitt naboskap i avveiningen mellom nærhet og distanse er avhengig av flere forhold. Vi skal se at tidsbruk i borettslaget, etnisk bakgrunn, tidligere erfaringer med nabokontakt og relasjoner utenfor bomiljøet kan være viktige faktorer i forhold til dette.

Privatliv

Beboerne i Østbakken opplever daglig en nokså påtagelig fysisk nærhet til hverandre. De lever sine liv bare noen meter fra naboene. De ser hverandre i oppgangene, gjennom vinduene og på uteområdene. De ser hvem naboen er sammen med og hvem han eller hun snakker med. De hører hverandres prat, krancling, musikk, tv og barnelek. De lukter hverandres matlaging. De vet ofte om naboen er hjemme eller ikke. Slik får de – uansett om de vil eller ikke – tilgang til en god del informasjon om hverandre. Denne gjennomsiktigheten blir forsterket av måten bebyggelsen er anlagt på. Nesten alle leilighetene og rekkehusene har vinduer og/eller balkonger som vender mot de felles uteområdene.

I all denne fysiske nærheten ytrer mange et ønske om å opprettholde en viss distanse til de andre beboerne i Østbakken. Dette blir i stor grad begrunnet med et ønske om *privatliv*. De fleste informantene trekker frem dette som noe viktig og verdifullt når man bor i et borettslag. Formuleringer som å ”ha privatliv” eller ”verne om privatlivet” går igjen. Å kunne ha et privatliv henger gjerne sammen med en generell følelse av trivsel i bosituasjonen. I avsnittene ”Hilsing og småprat...” og ”Utnytting av styrken i de svake bånd” i forrige kapittel var vi inne på Nordahls (1999) studie av sosiale relasjoner mellom beboere et borettslag i ytre Oslo. Bare tre prosent av de spurte i denne studien mener at den beste omgangsformen med naboer er å ha såpass mye kontakt at de kan bli *skikkelig*

kjent. Til sammen 17 prosent svarer at de helst vil ha minst mulig eller svært lite kontakt (Nordahl 1999:6). De resterende mener at den beste naboskapsformen er å si hei og kjenne til naboene sine, eventuelt å kjenne til dem og i tillegg kunne be dem om hjelp (Nordahl 1999:6).

Begrepet privatliv knyttes gjerne til boligen. Det private livet leves i stor grad inne i rekkehuset eller leiligheten; når man er *hjemme*. Som Steinar sier det: ”Må ha litt avstand. (...) Man må ha litt grense. Må ha privatliv. Den stunda, når jeg er hjemme”. Gjennom begrepet ”privatliv” viser informantene mine til en nokså abstrakt størrelse som for mange består av et fysisk avgrenset *areal* (boligen), de *menneskene* som hører til der (familien) og den *tiden* de tilbringer der (fritid og tid til praktiske gjøremål). Privatlivet utgjør slik et territorium, bestemte tidsrom og relasjoner som bør vernes fra forstyrring eller invadering av andre – særlig naboer. Beate Rössler (2005:9) kaller privatliv knyttet til boligen for *local privacy*: ”(...) I speak of *local* privacy in a completely non-metaphorical sense when we claim the right to protection of other people to spaces or areas“. Flere av informantene mine sier at de ville få en følelse av å bli invadert om andre beboere skulle begynne å komme på hyppige besøk:

Merete Det kan fort bli nært. Hvis du får et veldig sånn forhold til naboen, så blir det liksom *mye*. Jeg liker litt å verne om privatlivet òg. Jeg liker ikke å ha dem rennende på døra hele tiden. *Det* liker jeg ikke. (...) Jeg synes det er hyggelig å få besøk og sånt noe. *Det* synes jeg, at de [naboer] kommer innimellom og sånt. Men ikke sånn at de kommer *hver* dag og til alle døgnets tider, det synes jeg ikke er noe hyggelig. Men de fleste er vel sånn? At man ønsker å ha litt privatliv.

Å beskytte privatlivet fra invadering innebærer for flere av informantene blant annet å ha kontroll over hvem som har naturlig tilgang til boligen. En *for* intim relasjon til en annen beboer kan utgjøre en potensiell trussel mot privatlivet. Da risikerer man å få besøk av vedkommende – både for hyppig og kanskje på tidspunkt hvor det egentlig ikke passer. Om en nabo begynner å ”renne på døra hele tiden”, står man i fare for å miste kontrollen over privatlivet. Når det er sagt, må jeg nevne at nesten alle informantene mine har hatt besøk eller gått på besøk til naboer i Østbakken, og at erfaringene deres med dette stort sett er positive. Det kan likevel se ut til at hjemmebesøk som sosial omgangsform er i ferd med å tape

terreng. Dette er også tilfellet i bygdenorge: ”Hjemmet har i større grad blitt en privat sfære der stadig færre stikker innom uten at det er avtalt på forhånd. Å gå på besøk innebærer en håndtering av sosiale signaler og uskreve lover om hvor en kan gå, når en kan gå og hvorfor en kan gå” (Haugen og Villa 2005:229).

En effektiv strategi for å unngå at naboer ”renner ned døra” er å etablere og opprettholde en viss avstand til andre beboere. I forrige kapittel brukte jeg Goffmans (1967) begrep *deference* – kommunikasjon av aktelse – i tilknytning til informantenes ønske om privatliv. Gjennom å følge hilsningsritualer og unnvikelsesritualer utviser man blant annet respekt for hverandre. ”Forbud” i form av ulike unnvikelsesritualer er gjerne knyttet til fysiske steder, for eksempel andres eiendom (Goffman 1967:65) – i dette tilfellet boligen. Flere av informantene fremhever ønsket om at naboer skal holde en viss avstand til dem selv og hjemmet deres, i større grad enn de snakker om sine *egne* unnvikelsesstrategier overfor andre beboere.

En alternativ mulighet for å beskytte privatlivet kan være å etablere en nær relasjon til én eller flere naboer, men sørge for en felles forståelse av at den sosiale omgangen med disse stort sett foregår et annet sted enn i boligen og til bestemte tider på døgnet. Dette skal vi se et eksempel på om litt i avsnittet ”Venninger, men...”.

Dørstokken som intimitetsmarkør

Hvorfor er boligen tilsynelatende så viktig som sone for privatliv? Marianne Gullestad (1989:54) fremsetter en teori om at det er et særlig kjennetegn ved den norske kulturen at den er spesielt hjemmesentrert. Det kommer blant annet til uttrykk gjennom fokus på boligen som sentrum for familiens indre liv: ”Vi har ikke bare hus, vi har *hjem*, og hjemmene betyr adskillig mer her enn i mange andre land. [Det er] et fortettet symbol for svært mye av det som er viktig for oss” (Gullestad 1989:51). I hjemmet trekker mange seg tilbake fra hverdagens kjas og mas. Her kan man slappe av og være seg selv. Det er i stor grad et sted for familieliv, praktiske gjøremål og rekreasjon. I Østbakkens tilfelle representerer ”vi” og ”oss” (jf. Gullestads sitat over) ikke bare etnisk norske, men også mange beboere med etnisk minoritetsbakgrunn. Det er ikke sikkert at hjemmets rolle er den samme for alle beboerne. Dette skal vi komme nærmere inn på om litt.

Innenfor hjemmets fire vegger er man på sitt eget *baksideområde eller bak kulissene* – jf. Goffmans (1992) begrepspar *backstage / frontstage*. Goffman bruker teatermetaforer for å beskrive hvordan mennesker handler på ulike arenaer. Fellesområdene i Østbakken utgjør en form for *fasadeområde, eller frontstage* (Goffman 1992:92). *Publikum* – de andre beboerne – vil kunne forvente en bestemt form for opptreden av aktører på denne arenaen. I hovedsak går det ut på at man på bestemte områder bør følge bestemte normer for høflighet og sømmelighet (Goffman 1992:93). De samme normene er ikke nødvendigvis gjeldende bak kulissene (Goffman 1992:96) – her eksemplifisert ved området innenfor hjemmets fire vegger. I tillegg har man færre potensielle publikummere i boligen – kanskje har man ingen. For informantene mine utgjør hjemmets publikum hovedsaklig deres egen familie. Et slikt publikum stiller ikke de samme kravene til oppførsel som publikummet på fasadeområder gjerne gjør. Familiens medlemmer utgjør til sammen et *lag*. Dette begrepet viser først og fremst til ”personer som samarbeider om å fremføre en enkelt rutine” (Goffman 1992:72) overfor omverdenen. Men like viktig her er hvordan lagets deltagere forholder seg til hverandre på sine felles baksideområder. Når det ikke er utenforstående til stede, kan de la maskene falle og ”være seg selv”. Det betyr ikke dermed at informantenes adferd inne i boligen ikke styres av normer *i det hele tatt*. Poenget er at adferden her gjerne styres av andre normsett enn den gjør på mer offentlige områder. En årsak til at flere av informantene ønsker å beskytte privatlivet sitt, kan være at de ønsker å ha en beskyttet sone hvor de kan fristille seg fra mange av normene som regulerer adferd på borettslagets fellesområder. Rössler (2005:9) peker på netopp dette som en sentral dimensjon ved begrepet privatliv; å skjerme seg selv og sine handlinger fra innblanding av andre.

Dørstokken til hjemmet fungerer både som en praktisk og symbolsk grense inn til den private og intime sfæren, og det er ikke hvem som helst som kan krysse den. Den er på samme tid en barriere og et vern (Gullestad 1989:53) overfor omverdenen. Denne planken fungerer for mange som en slags intimitetsmarkør. Den som får bevege seg over dørstokken kan regne seg som en av de privilegerte som får innpass i den intime sfæren boligen representerer.

Likevel har ikke alle informantene dette forholdet til boligen, dørstokken og privatlivet sitt. For Faisa var det rart å flytte til Norge og se hvor adskilt naboene

levde her. I hennes opprinnelige hjemland, Tyrkia, var det normalt at naboer krysset dørstokken flere ganger daglig. Hun vokste opp med en ganske annen mentalitet i forhold til naboskap:

Faisa For å være helt ærlig – i vårt hjemland, *nabo* betyr familie. For oss. I vårt hjemland så er døra vår åpen. Mangler jeg en tomat hjemme så kan jeg bare gå til naboen: ”har du en tomat?”. Det er sånn for naboene òg, mangler de noen ting så kan de bare komme hjem til meg. Det er sånn vi har det. Skal en ta en kopp kaffe, er det bare å komme hjem til meg og ta den. Det er sånn det skal være, at vi er sammen hele tiden. Er en alene og spiser alene hjemme, ta med tallerkenen hjem til meg, kom og spis, det er sånn vi har hatt det hele tiden. Vi har alltid vært sånn. Og da vi kom til Norge ble vi helt sånn; ”hva er det?!“.

I Tyrkia blir ikke et uannonsert besøk regnet som en invasjon, men som en forventet og velkommen del av hverdagen (Delaney 1991). Gjestfrihet (*misafirperverlik*) er en av de viktigste dydene i det tyrkiske samfunnet. Normer for godt naboskap (*komsuluk*) er mindre formelle, men krever at dørene alltid står åpne for naboer (Delaney 1991:194). Også mange av Sandlies (2006) informanter med etnisk minoritetsbakgrunn forteller om ”åpne og mer spontane naboforhold i sine hjemland” (Sandlie 2006:71). Etter å ha bodd i Norge i fjorten år har Faisa vent seg til en litt annen måte å være nabo på enn hun var vant til i Tyrkia. Hun kjenner ikke så mange av de andre beboerne i Østbakken, og har bare vært hjemme hos noen få av dem. Men de hun kjenner har hun til gjengjeld et veldig nært forhold til. Hun har blant annet en tyrkisk venninne som bor i samme oppgang. De to er stadig på besøk hos hverandre, gjerne flere ganger daglig:

Faisa Hører jeg ikke fra naboen min på en halv time - to timer, så bare ringer jeg: ”Hvor er du? Hva gjør du?”. Det er sånn. ”Kom opp. Kom igjen, vi ser på den serien på TV”, liksom, det er alltid sånn. ”Vi setter oss på verandaen, det er fint vær ute”. Det har alltid vært sånn, det er sånn i vårt hjemland, vi *deler*. Vi liker å dele. Ehm... jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare, det er alltid sånn det har vært.

Faisa har et lignende forhold til en av søstrene sine, som nylig flyttet inn i en annen blokk i borettslaget. I tillegg hender det at Faisa og den tyrkiske veninnen

besøker en eldre norsk kvinne som bor i oppgangen deres. Da drikker de kaffe og prater sammen. Disse er de konkrete eksemplene jeg fikk av Faisas besøksvaner i borettslaget. Hun legger vekt på at hun liker å ha denne kontakten med noen naboer. Likevel ville det vil bli uvant for henne å vende tilbake til den naboskapsformen hun vokste opp med, hvor hun hadde slik omgang med de fleste naboene:

Faisa Vi er tyrkere, men vi har blitt litt norske vi òg. Etter en tid. Vi har blitt litt kalde i blodet vi òg. Jeg har små unger og vi har liksom... Vi bruker så mye tid på oss selv at vi noen ganger ikke har tid til andre. Det blir sånn.

Selv om Faisa snakker varmt om den kontakten familien hadde med naboene i hjemlandet, har hun altså gått litt bort fra denne naboskapsformen nå. Hun praktiserer den med noen få medbeboere, men har ikke kapasitet til å gjøre det i like stor skala som før. Man kan si at dørstokken har begynt å gjøre seg gjeldende som barriere og vern (jf. Gullestad 1989:51) også for henne. Slik jeg forstår Faisa, er det ikke fordi hun har behov for å beskytte privatlivet sitt i form av en arena hvor hun kan være seg selv – jf. Goffmans (1992) begrep *backstage*. For hennes del handler det tilsynelatende i større grad om prioritering av tid. Familielivet krever så mye av henne at tiden ikke strekker til; hun har ikke tid til nære relasjoner med så mange andre. På grunn av denne prioriteringen har dørstokken etter hvert gått fra å være en ubetydelig gjenstand til på bli en slags intimitetsmarkør også for Faisa: hun har bare tid til et visst antall nære naborelasjoner.

Syed kommer fra Somalia, som også er et land hvor nabosfellesskapet tradisjonelt står sterkt. I Somalia er gjestfrihet, generøsitet og gjensidig støtte viktige verdier knyttet til det å være nabo (McMichael & Manderson 2004). Det er vanlig å kjenne alle naboene sine, og ikke minst å tilbringe mye tid sammen med dem. Syed vokste opp med dette i Somalia, men har etter nesten 20 år i Norge så å si gått helt bort fra denne formen for naboskap. Han trives med å hilse på de som bor i samme oppgang og snakke litt med dem og andre naboer fra Somalia som også bor i Østbakken, men han har ikke behov for kontakt utover dette:

Syed Vi har sjelden besøk av naboer, og går ikke mye på besøk til naboene heller. Synes det er fint at det er sånn. (...) Jeg ønsker ikke å ha et nært forhold til naboene mine, trenger ikke kjenne dem så godt, egentlig.

Også Syed begrunner dette først og fremst med at han ikke har tid. Ukedagene går med til jobb, og i helgene har han så mye annet han skal gjøre. Dette er interessant fordi en viktig side ved det tradisjonelle somaliske naboskapet går ut på å hjelpe hverandre i hverdagen, slik at man *vinner* tid. Men dette gjelder kanskje først og fremst kvinnene¹⁸, som ofte samarbeider og hjelper hverandre med ulike huslige sysler (McMichael & Manderson 2004). Slik fungerer det gjerne i Tyrkia også (Delaney 1991). Det kan være en årsak til at Faisa føler at hun ikke har tid til så mange nære relasjoner med naboer her; hun må bruke mesteparten av tiden sin til arbeid i hjemmet. Hun har ikke så mange naboer i Østbakken som kan hjelpe henne med dette som hun kanskje ville hatt i Tyrkia.

Et eventuelt fokus på privatlivet som noe som bør beskyttes fra naboer, trenger ikke nødvendigvis være betinget av hvilket land man har vokst opp i. Det kan også være påvirket av hvorvidt man bor i rurale eller urbane områder. Rashid forteller at naboskapet på landsbygda i Pakistan er veldig forskjellig fra det han opplever i Østbakken. I pakistanske storbyer er det imidlertid vanligere med naborelasjoner lik de han finner her:

Rashid Der [i Pakistan] har vi helt annet system, der nede. I storbyene er det akkurat sånn som her, men på landsbygda, der er helt annet system. Forskjeller. Der kjenner vi hele familien og hele sånn landsbygda, hele befolkningen som bor på landsbygda kjenner vi der. Og her kjenner vi kanskje bare den nærmeste naboen. Der kjenner vi nesten alle. Så det var helt annen... Det er stor forskjell mellom kulturene. Men nå vi er vant her.

Et viktig poeng her er at mange av Rashids naboer i Pakistan også var i slekt med ham. Det kan være en forsterkende effekt til at han hadde mye kontakt med dem. I storbyene i Pakistan er det ifølge Rashid ikke like vanlig at storfamilien bor

18 Syeds kone er også fra Somalia. Jeg vet ikke noe om hennes forhold til naboene, men jeg vet at hun er hjemmевærende. Syed forteller at de sjelden har besøk av naboer, men det kan jo

sammen eller i nærheten av hverandre. Da blir det mindre naturlig å ha kontakt med naboer. Dette kan også være tilfellet ved det naboskapet Faisa flyttet fra da hun dro til Norge som barn. Hun sier at ”i vårt hjemland, *nabo* betyr familie”. Det kan jo hende at mange av naboene faktisk *var* familie eller i hvertfall i slekt med henne. I så fall kan disse forskjellene i naboskap egentlig komme av forskjeller i slektskap – som de ser ut til å gjøre hos Rashid. Lignende prosesser kan kanskje spille inn ved ulikheter mellom nabokontakt i byen og på landsbygda også i Norge. En amerikansk studie viser at nettverk i rurale områder gjerne er mer slektsbasert enn nettverk i mer urbane områder (Hofferth & Iceland 1998). Det er ikke vanskelig å forestille seg at det også kan være tilfelle her til lands.

Også her kan Tönnies (1990) begrepspar *gemeinschaft/gesellschaft* være nyttig. Mens *gemeinschaft* betegner relasjoner mellom mennesker som er nært knyttet til hverandre – slik en er det i familien, blant venner, eller i den lille landsbyen – er *gesellschaft* noe som er mekanisk eller kunstig skapt; det planlagte, kalkulerte og spesialiserte – som typisk opptrer i byen. Dette stemmer overens med hva Rashid forteller om skillet mellom landsbygda og storbyen i Pakistan: På landsbygda er *gemeinschaft*-typen den mest fremtredende; der kjenner man alle. Storbyene i Pakistan er mer preget av relasjonstypen *gesellschaft*; der har man ikke den samme nærheten til naboene. Likevel er det som sagt mulig at slektskap er den egentlige årsaken til dette skillet. Dette er jo nettopp en viktig del av *gemeinschaft/gesellschaft* – dikotomien; *gemeinschaft* betegner relasjoner mellom mennesker som er knyttet til hverandre gjennom *avstamning* og *slekt* (Tönnies 1990:71).

Men by/land-dikotomien kan nok likevel spille inn. Louis Wirth (Wirth & Reiss 1964) utviklet en teori som kunne forklare hvilken innvirkning byen har på menneskenes sosiale liv. Han trekker opp en skala med ytterpunkter som til en viss grad kan sammenlignes med idealtypene *gemeinschaft* og *gesellschaft*. Variablene størrelse, befolkningstetthet og heterogenitet avgjør punktet på skalaen mellom det rurale og urbane. Jo større, mer tettbygd og heterogent et samfunn er, jo mer urbant er det (Wirth & Reiss 1964: kap.4). Både Oslo som by og Østbakken som borettslag kan sies å være relativt store, tettbygde og heterogene.

likevel være at hun har besøk av naboer mens han er på jobb.

Wirth mener at økt størrelse fører til en oppsplitting av kontakten mellom mennesker; man møter andre kun som delpersoner. I likhet med Simmel (1990) peker han på at det store antallet mennesker den enkelte omgir seg med fører til at man blir tilbakeholden, likegyldig og blasert. Rashid trekker som sagt frem kontrasten mellom naboskap på landsbygda og i storbyene i Pakistan, men også i Norge finner man forskjeller i naboskap mellom urbane og rurale strøk. De som bor utenfor de norske storbyene har gjerne mer kontakt med naboer enn de som bor i byene: ”Halvparten av de som bor på steder med over 100 000 innbyggere sier at de har liten eller ingen kontakt med naboene, mens bare 14 prosent av de som bor i de mest spredtbygde områdene svarer det samme” (Haugen og Villa 2005:114). Hvorvidt dette *egentlig* er et resultat av at bygdebeboerne har mye kontakt med naboer som også er i familie, som Hofferth & Iceland (1998) fant i den amerikanske studien, vet jeg ikke.

Det kan imidlertid se ut til at dette skillet mellom land og by uansett er i ferd med å viskes noe ut, i hvert fall i Norge. Etter å ha intervjuet over 70 bygdebeboere fra ulike deler av landet, kom Haugen og Villa (2005) blant annet frem til at nabokontakten i bygdenorge er avtagende, og at den dessuten har endret form. Mange av informantene deres praktiserer en nokså formell¹⁹ type nabokontakt, selv om flere sier at de ønsker en mer uformell omgang med sine naboer. Denne utviklingen mot formalisering av nabokontakt kommer av at mange har mindre tid til sosialt samvær, samtidig som at naboen ikke lenger har en praktisk funksjon (Haugen og Villa 2005:228). Det kan se ut som om ”nabokontakten i mindre grad bygger på tradisjon og selvfølgeligheter, og i større grad på valg og prioriteringer” (Haugen og Villa 2005:229). Som vi så i forrige kapittel, fyller heller ikke informantene mine og naboene deres mange praktiske funksjoner for hverandre. De hjelper hverandre med småting og i visse tilfeller ved krisesituasjoner – men ikke i hverdagen, slik personer med relasjoner preget av *gemeinschaft*-typen i større grad gjør (jf. Tönnies 1990).

19 Haugen og Villa (2005) anvender begrepene formell og uformell nabokontakt på en nokså annen måte enn hva jeg gjorde i forrige kapittel. De bruker uformell om den spontane nabokontakten og formell om den på forhånd avtalte nabokontakten – begge begrepene hovedsaklig i sammenheng med hjemmebesøk.

Markering av utilgjengelighet

Den enkleste måten å unngå å komme i en situasjon hvor naboen ”forstyrrer privatlivets fred” ser for mange av informantene ut til å være å unngå å bli *for* godt kjent med andre beboere. Slik minskes risikoen for at privatlivet forstyrres. Når jeg spør hva de gjør for å vise at de ønsker en viss distanse til sine naboer, får jeg gjerne slike svar:

Faisa Jeg, for eksempel, for å vise det? Da går jeg bare forbi. Da gidder jeg ikke å hilse, liksom.

Magnus Det er vel å la være å hilse og trekke seg tilbake og... lukke gardinene og... låse seg inne.

De vil altså ikke ytre dette ønsket om distanse *verbalt overfor naboene*; det blir for eksplisitt. I stedet viser de til teknikker hvor de overser eller unngår kontakt med andre beboere gjennom *adferd*. Etablering og opprettholdelse av avstand til naboer kan vi forstå i sammenheng med det Haugen (1978a) kaller *forvaltning av utilgjengelighet* og Gullestad (1985, 1992a, 1992b og 2002) kaller *etablering av symbolske gjerder*. Begge begrepene viser til en strategi hvor usynlige sosiale grenser brukes for å holde andre mennesker på avstand – ikke nødvendigvis fysisk, men relasjonelt. Gjennom avstandsmarkering kan man avgrense seg fra uønsket kontakt uten å måtte avvise noen direkte; det gjøres gjerne subtilt, indirekte og ofte ubevisst (Gullestad 1992a:122-123). Et ønske om distanse kan kommuniseres på utallige måter, for eksempel gjennom å unnlate å hilse når man møter naboen ved postkassa eller ved ikke å møte opp på sosiale arrangementer. Beboere som går inn til seg selv når kaffen og vaflene settes frem etter dugnaden (som Faisa i forrige kapittel), signaliserer sannsynligvis – bevisst eller ubevisst – at de ikke ønsker å pleie sosial kontakt med naboene. Et ønske om distanse kan også kommuniseres gjennom toneleie, blick, ansiktsuttrykk og kroppsspråk (Haugen 1978a:409). Å ”bare” si hei og så gå videre kan – i tillegg til å være hyggelig omgang mellom to beboere – også tolkes som et uttrykk for at man ikke ønsker kontakt utover hverdagens tilfeldige nabomøter. Et ”hei” kan oppfattes direkte avvisende hvis man kombinerer det med et skeptisk blick eller en tørr stemme (jf. Goffman 1967:60-61). På samme måte kan det å ikke si hei tolkes som avvisning, som i eksempelet med Faisa og Steinar i forrige kapittel. Faisa

oppfatter det blant annet slik at de naboene som ikke hilser, bygger symbolske gjerder rundt seg selv og gjør seg utilgjengelige for kontakt. Hun forsøker å bryte ned disse gjerdene gjennom demonstrativt å si hei til de som ikke hilser. Steinar opplever på sin side at bruk av hijab i seg selv er en måte å avgrense seg fra kontakt; at dette plagget påkaller unnvikelsesritualer (jf. Goffman 1967). Han antar på grunnlag av klesdrakten at andre forventer avstand.

Nabokontakt – ikke enten/eller, men både/og?

Hva gjør så de informantene som ønsker *noe* kontakt utover hverdagens nabomøter? Faisa fremholder at hun gjerne skulle hatt litt mer sosial omgang med flere naboer. Ikke nødvendigvis *nær* eller *mye* kontakt, men slik at de kan prate mer sammen når de møtes ute. Som vi så i forrige kapittel, ønsker også Magnus å kjenne noen i borettslaget. Han vil for eksempel ha noen han kan be om hjelp til praktiske ting. I tillegg har han et ønske om etter hvert å komme i kontakt med naboer med barn i samme alder som hans sønn. Magnus vil gjerne kjenne foreldrene til de barna i Østbakken som sønnen kommer til å leke med når han blir litt større. Ikke for å invitere dem hjem til seg, men for å kjenne til dem og være sammen med dem mens han passer barnet sitt på borettslagets uteområder:

Magnus Når man har barn, så vil man jo gjerne ha kontakt med de som har barn i samme alder. Det er jo kjekt, for at barna kan leke sammen. (...) Men det er vel også en mulighet for meg, da. Til å bli kjent med disse som jeg har *lyst* til å bli kjent med i nabolaget. Altså foreldrene til barna på samme alder. Hvis barna er ute og leker, så må man jo passe på, og da sitter jo forhåpentligvis foreldrene på benkene og følger med.

Samtidig har han altså ikke behov for å ha et vennsforhold til disse naboene:

Magnus Jeg har jo et helt sett med venner, jeg. Man har sikkert plass til flere venner i livet sitt, men jeg har liksom ikke noe utpreget *behov* for å skaffe meg noen nye bestevenner i nærheten. (...) Man ønsker kanskje ubevisst å *velge* vennene sine, og ikke få venner ut ifra hvor man *bor* eller hva man *gjør*. (...) Altså, fordi noen bor her, så behøver ikke det nødvendigvis føre til at vi har lyst til å *kjenne* dem.

Dette ønsket om nabokontakt er altså basert på et behov for å kjenne andre beboere med barn i samme alder som sønnen. Magnus sammenligner dette med prioriteringene hans fra tiden før han fikk barn. Da hadde han ikke behov for å ha noe med naboene sine å gjøre; han sa knapt hei når han møtte dem i trappa. Etter at han fikk barn, har han begynt å tenke på naboskap på en litt annen måte. Avveininger mellom distanse og nærhet til naboer trenger altså ikke være et spørsmål om enten/eller. Ingen av informantene mine har en "alt eller ingenting"-innstilling til nær sosial nabokontakt. Men mange virker engstelige for at naboen skal kunne misforstå og tolke dem som nærmest *konstant* tilgjengelig når de mener å være bare *litt* tilgjengelig; altså åpen for kontakt til visse tider og på bestemte steder.

Noen har tidligere hatt naboer som ble for pågående. Dette omtaler de stort sett som en negativ erfaring. For eksempel forteller Kjell om en tidligere nabo som absolutt ikke respekterte hans behov for privatliv. Hun kunne finne på å vekke ham tidlig på morgenen og be ham få på seg kjeledressen fordi hun trengte hjelp til å bære et eller annet. Dette er et eksempel på adferd som bryter sterkt med unnvikelsesritualene (Goffman 1967). Hun handlet invaderende overfor Kjell når hun ikke respekterte den avstanden han forventet. Kjell tror nok ikke nødvendigvis at naboene i Østbakken kommer til å gjøre det samme som denne kvinnen, men han trekker frem dette eksemplet som en kontrast til naboskapet han har i dag. Som vi så i forrige kapittel, trives han godt i dette borettslaget "(...) fordi at det ikke er så mange som har vært og kryptet inn i privatlivet mitt, jeg har det så fint sånn".

Gullestad (1992b:176) gjør et skille mellom utilgjengelighet som en enten/eller- strategi kontra *grader* av utilgjengelighet. Dette skillet har med stil å gjøre, i tillegg til kulturelle kategorier knyttet til avvisning og aksept (Gullestad 1992b:176). Det er vanskelig å skulle kommunisere til relativt ukjente mennesker hvor høye de symbolske gjerdene egentlig er ment å være, og til nøyaktig hvilke tider og steder de skal gjelde. Sosial samhandling handler om en konstant avveining mellom hilsningsritualer og unnvikelsesritualer (Goffman 1967:76). Det er ikke alltid like lett å vite hvordan man skal kombinere disse overfor andre, og heller ikke like lett å vise andre hvor denne grensen går for ens egen del. Mange mangler gode verktøy og strategier for å kunne begrense den sosiale

nabokontakten til *noe* mer enn å hilse og småprate, men likevel bare *litt*. Dessuten forteller flere av informantene at mange av beboerne i Østbakken ofte går i grupper – og ser ut til å være *mye* sammen. I tillegg besøker de hverandre jevnlig. Dette gjelder særlig beboere med samme etniske minoritetsknytning:

Sahra Vi har mange nasjonaliteter her i området. Det er norske, somaliske, pakistanere, marokkanere, og så de som er fra Jugoslavia og sånn, og Albania... Og vi har sånn *grupper*. Alle går sammen med sin gruppe.

Flere av Sandlies (2006) etnisk norske informanter påpeker også dette. De er redde for at de "ursosiale" naboene – som for det meste er beboere fra minoritetene – skal krenke behovet deres for avstand (Sandlie 2006:93-96). Jeg så også at beboere med minoritetsbakgrunn – særlig kvinnene – gjerne gikk sammen i grupper de gangene jeg var i Østbakken. Hvis informantene mine på grunnlag av lignende observasjoner oppfatter det slik at boligkulturen (jf. Mehlbye 1988) i borettslaget er preget av at beboerne *enten* har mye sosial kontakt med naboer *eller* ikke har det i det hele tatt, kan det være en årsak til at flere av dem tilsynelatende er skeptiske til forpliktelsene en åpning for *litt* mer personlig nabokontakt kan medføre.

Samtidig virker det altså som om det stort sett er beboere med minoritetsbakgrunn som går i grupper på denne måten, og ikke de etnisk norske. I lys av dette er informantenes eventuelle oppfatninger av boligkulturen kanskje ikke like aktuell for å forklare de etnisk norske beboernes markering av avstand overfor *hverandre*. Men dette poenget kan være fruktbart for å forstå hvorfor det ikke så lett oppstår nær kontakt mellom de etnisk norske beboerne og naboene med etnisk minoritetsbakgrunn. Likevel er det viktig å påpeke at det finnes noen nære interetniske relasjoner i materialet mitt. For eksempel forteller Faisa at hun og hennes tyrkiske venninne jevnlig går på kaffebesøk til en eldre norsk kvinne i oppgangen – noe som må sies å være tegn på en nær relasjon (jf. Bjarnø 1995:76).

Betre føre var enn etter snar?

For flere av informantene ser det altså ut til å være viktig å kunne stole på at naboen oppfatter det dersom de ønsker å være bare *delvis* tilgjengelig for kontakt. Hvis de er usikre på om naboen vil oppfatte signalene og tolke dem riktig, er den

enkleste strategien for flere av dem like godt å unngå kontakt utover de uforpliktende tilfeldige nabomøtene – i hvert fall med de fleste naboene:

Merete Det kan fort bli *nært* og liksom, hvis du får, veldig sånn, forhold til naboen da, så blir det liksom mye.

Marit Er det mange som bor her i borettslaget som du kunne tenke deg å være, *kompis* med?

Steinar Ikke for *god* kompis, tror jeg (...) ikke for *tett* innpå heller. Må ha litt avstand.

Slik unngår de risikoen for å måtte ta en ubehagelig konfrontasjon (jf. Haugen 1978a:110) hvor de enten ”sier det rett ut”, altså gjør det implisitte eksplisitt, for slik å regulere kontakten ned til et ønsket nivå – eller å komme i en situasjon hvor naboen forstyrrer privatlivet, men hvor de selv ikke klarer å si fra at de ønsker mer distanse²⁰. Dette vil kunne oppleves veldig belastende. Som Kjell sier: ”Det ville ha påført meg mye smerte”.

En strategi hvor man unngår kontakt kan kanskje bli ekstra aktuell om den enkelte ikke ønsker å havne i en konfliktsituasjon med andre beboere. Flere av informantene mine påpeker nettopp det faktum at de ikke har hatt konflikter med naboer i Østbakken som en positiv side ved det å bo der. Som Syed sier: ”Jeg synes jeg har et godt forhold til naboene. Vi har ikke hatt noen konflikter så lenge vi har bodd her”. Ifølge Gullestad (1992a:180-181) er fred og ro, selvstendighet og det å ha kontroll sentrale ideer og verdier i den norske kulturen. En konfrontasjon vil kunne forstyrre denne tilstanden av fred, ro og selvkontroll. Det er ikke dermed sagt at alle etnisk norske personer skyr konflikter. En studie av sosialt samvær i en vestnorsk bygd konkluderer blant annet med at ”å unngå konflikter er fortsatt ønskelig, men ikke lenger så presserende” (Larsen 1984:176). Et slikt ubehag knyttet til konflikter og konfrontasjoner er uansett ikke til stede hos alle informantene mine. Merete forteller at hun og mannen hennes har kranglet en del med noen andre beboere på grunn av støy fra naboeligheten, men det virker ikke som om hun synes det har vært ubehagelig å konfrontere dem med

20 Disse er riktignok ikke de eneste to alternative utfallene, men de er begge nokså sannsynlige.

dette. Men det var kanskje enklere for henne å fortelle meg om det i etterkant, og le og spøke om det, enn det var for henne å være midt oppe i situasjonen.

En eventuell følelse av ubehag ved konflikter må altså ikke nødvendigvis være kulturelt betinget, men den *kan* være det. For noen kan for eksempel høylytte samtaler og diskusjoner være en vanlig måte å omgås andre på. I Sissel Gulbjørnruds (1995) studie av kontakt og konflikt i et flerkulturelt bomiljø i Oslo, kommer det frem at beboerne tolket hverandres uttrykksmåter eller -stil forskjellig. Dette gikk i stor grad etter etniske skillelinjer. Flere av hennes etnisk norske informanter reagerte for eksempel på hvor ”bråkete” noen av beboerne med etnisk minoritetsbakgrunn var i sin sosiale omgang med andre. Anila Nauni (2006) flyttet til Norge fra Albania i begynnelsen av 1990-årene. Hun opplever fremdeles usikkerhet rundt hvorvidt hun har forstått ting riktig eller om hun har opptrådt *emosjonelt korrekt* (Nauni 2006:196). Et av hennes første inntrykk av nordmenn var at alt følelsesmessig så ut til å bli tolket som tegn på mangler. Som hun skriver: ”Stillheten skrek rundt meg!” (Nauni 2006:190). For henne var det altså ikke et problem at folk var bråkete, de var tvert om for innesluttet og stille. I dag tolker hun det heller slik at nordmenn blant annet er opptatt av å holde maska og at de er ”beskjedne på sin lidenskapelige måte” (Nauni 2006:198). Dette gjelder ikke bare den ”norske” væremåten. Også svensker blir gjerne oppfattet som blyge, reserverte og lite interesserte i å komme i kontakt med fremmede (Kuusela 1991:114). Det å tilskrives temperament oppfattes dessuten heller ikke som et kompliment i Sverige (Kuusela 1991:115).

Venninner, men...

Noen av informantene mine har funnet frem til en god balanse mellom nærhet og distanse i naboskapet. Merete og to andre kvinnelige beboere har en form for nabokontakt som føles behagelig for alle parter. De er mye sammen, men uten å true hverandres privatliv. De har nær kontakt, men samtidig en viss distanse:

Merete har blitt godt kjent med to andre kvinnelige beboere i Østbakken. De to har barn på samme alder som hennes datter. De tre kvinnene møtes nesten daglig på uteområdene i borettslaget mens barna leker sammen. Merete har fått et særlig nært forhold til én av disse kvinnene. De har vært naboer og kjent hverandre i over fem år. I tillegg til å møtes i uteområdene, hender det at de tre kvinnene

sammen tar med familiene sine på aktiviteter utenfor Østbakken. Da går de for eksempel til en åpen plass utenfor borettslaget og griller, eller de oppsøker ulike barneaktiviteter i helgene. På sommerstid har det hendt at Merete har invitert de to andre og deres familier til å sitte på terrassen hjemme hos henne og grille.

Disse kvinnene tilbringer daglig flere timer i hverandres selskap, familiene deres kjenner hverandre og de snakker mye sammen. Samtidig sier Merete at hun ikke har et stort behov for nære relasjoner til naboene sine. Hovedårsaken til at hun tilbringer så mye tid med disse to kvinnene er at barna deres leker sammen:

Merete Når det gjelder de *fleste* naboene, så synes jeg det er ålreit å være på *hils*. Men jeg synes det er veldig hyggelig at jeg har litt mer med *noen* å gjøre, liksom. Jeg har jo noen venninner utenom òg, så det *holder* på en måte. Men jeg ønsker for datteren min sin del at vi har kontakt med noen naboer fordi vi har barn som leker sammen. Men hun ene har jeg jo blitt litt ekstra *venninne* med. Det har jeg jo. Men jeg har ikke behov for noen sånn veldig venninner i borettslaget. Men jeg synes det er hyggelig å være sammen med dem nå jeg er ute sammen med datteren min og sånn. Det synes jeg er hyggelig, at vi kan ha en ålreit tone og snakke sammen.

Når Merete sier at hun ikke har et behov for nære relasjoner til naboene sine, tolker jeg henne dit hen at hun mener naboer *generelt*. Akkurat disse to kvinnene har hun jo et relativt nært forhold til. De tre har i flere år hatt en noenlunde lik relasjon som de har nå. De har altså over lengre tid hatt både hyppig og nokså nær kontakt med hverandre. Blant annet har to av barna deres feiret bursdagene sine sammen flere år på rad. Samtidig er forholdet dem imellom regulert av nokså strenge regler når det gjelder å ta hensyn til hverandres privatliv. De møtes ute i borettslaget nesten hver dag, men oppsøker ikke hverandre hjemme uten at det er avtalt på forhånd:

Merete Vi har veldig respekt for hverandre i forhold til at vi *er* sammen når vi *er* det. Vi er ikke sånn at vi går og *ringer på* til hverandre. Hvis de vil meg noe, så sender de meldinger på telefonen. Så vi er ikke sånn som ringer på hverandre til alle døgnets tider og sånt noe, det gjør vi ikke.

Marit Hvorfor ikke, tror du?

Merete Nei, *jeg* gjør det ikke, og *de* gjør det ikke heller. Eller – jeg har aldri opplevd det med *de* heller. Det er sånn, hvis vi har *planlagt* å gjøre noe sammen, så ”Ja, da kommer jeg og ringer på hos deg”, ikke sant. Så går man, liksom.

Selv om de tilbringer mye tid sammen og har nære bånd til hverandre, jf. Granovetters (1973:1361) definisjon, er de altså påpasselige med ikke å være påtrengende overfor hverandre. Dette er ikke en uttalt regel, men det er en sentral måte å regulere kontakten dem imellom. Å ringe på døra uten å avtale det først, vurderes som å overskride de andres grense til privatliv. De respekterer dette ved å være sammen ”når vi *er* det”, altså når de møtes utendørs i borettslaget på ettermiddagen og på dagtid i helgene. Hvis de derimot har *avtalt* å gjøre noe sammen på et gitt tidspunkt, er det greit å ringe på hos hverandre. Også dette kan vi forstå i sammenheng med Goffmans (1967) begrep *deference* – kommunikasjon av aktelse. I forrige kapittel så vi hvordan seremonielle normer omfatter både hilsningsritualer og unnvikelsesritualer ved mellommenneskelig samvær. Merete og hennes venninner regulerer sin omgang med hverandre blant annet gjennom unnvikelsesritualer; gjeldende på bestemte tider og steder. Slik utviser de respekt for hverandre; de kommuniserer aktelse (jf. Goffman 1967). Gjensidigheten i dette gjør dessuten at de kan være rimelig sikre på at privatlivet deres ikke blir forstyrret av de andre. Den enes forpliktelse er gjerne den andres forventning (Goffman 1967:49), og omvendt.

Likevel må vi også åpne for at denne regelen om ikke å ringe på hos hverandre kanskje kommer av noe så enkelt som at mobiltelefonen har erstattet ringeklokka. Hvis Merete og venninnene ikke hadde hatt mulighet til å kommunisere via meldinger over mobilnettet, ville det kanskje vært naturlig og vanlig for dem å gå og ringe på hos hverandre. Det å ha nummeret til en nabo lagret på mobilen høyner kanskje terskelen for å stikke bort og ringe på hos vedkommende for å spørre om noe. Det trenger ikke dermed si noe om relasjonen dem imellom.

Denne uuttalte regelen om tid og sted for kontakt blir ekstra tydelig når den settes ut av spill. I forrige kapittel var vi inne på eksemplet hvor den ene av disse kvinnene ringte Merete natten før intervjuet for å be om hjelp. Hun trengte noen til å kjøre datteren på legevakta. Den måten Merete fremstiller denne hendelsen på, understreker den uuttalte regelen mellom kvinnene. Det er en stor overgang fra

å være ute sammen på dagtid til å ringe og be noen stå opp for å kjøre barnet ditt på legevakta midt på natta. Samtidig er dette som sagt en nokså uvanlig situasjon. Den var såpass spesiell og dramatisk at unnvikelsesritualene ble ugyldiggjorte for en kort stund. Når det kanskje står om liv, vil regler for distanse komme i andre rekke. Nye ad hoc-regler trådte her plutselig i kraft for Merete og venninnen. Jeg tolker dessuten denne hendelsen slik at det ”påbudet” Merete fulgte gjennom å kjøre jenta til legevakta, går langt utenfor Goffmans (1992) definisjon av ”påbudene” i sosialt samkvem. Han viser til noe man bør gjøre for å være høflig eller respektfull. I dette tilfellet er vi i større grad over på nytte- eller konsekvensetikken område, hvor *resultatet* av den enkelte handlingen blir viktigst, og ikke *normene* som styrer den (Thommessen og Wetlesen 1996:159).

De tre kvinnene er som sagt ikke sammen uten at barna deres er med. På hverdager møtes de ute i borettslagets fellesområder etter at barna har kommet hjem fra barnehagen. I helgene tar de alltid med ungene når de gjør noe sammen. Det ser altså i hovedsak ut til å være barna som er årsaken til at de tilbringer tid med hverandre. Merete forklarer dette slik:

Merete Jeg tror nok kanskje at det har med alder å gjøre, at de har barn i samme alder som det *jeg* har, ikke sant, det tror jeg er lettere. (...) Før jeg fikk barn, da hadde jeg helt andre verdier enn det jeg har nå. Eller, da *gjorde* jeg jo andre ting. Det forandrer seg jo når du får unger. For da er det jo *de* som på en måte blir sentrum for hvordan dagen din er. Jeg hadde sikkert ikke gått ut her og leka med alle ungene hvis jeg ikke hadde hatt barn selv. Da blir det litt annerledes, liksom.

Dette er langt fra unikt for Merete og venninnenens tilfelle. Familier i barnefostringsfasen har gjerne flere relasjoner til naboer enn familier i andre livsfaser (Langsether 1986:44). I forrige kapittel så vi at også Magnus ønsker slik kontakt med andre beboere. Det er ofte lettere å innlede kontakt med ukjente voksne når de er sammen med et barn, enn når de er alene. Hvis to voksne er sammen med hvert sitt barn – og disse i tillegg er på samme alder – er det sannsynligvis enda lettere for eksempel å åpne en samtale. Slik kan barnas lekeplass danne et forum for kontakt mellom foreldre i bomiljøet (jf. Haugen 1978b:147).

Kontakten mellom Merete og venninnene skjer på bestemte tidspunkt: på ettermiddagene på hverdager og på dagtid i helgene. Med noen få unntak foregår den utendørs, for det meste på borettslagets uteområder. I tillegg reguleres den altså av å være konsentrert rundt barna. Dessuten har de en uuttalt regel seg imellom om at de er sammen når de treffes utendørs eller har planlagt å dra på aktiviteter med barna. De går for eksempel ikke på besøk til hverandre for å ta en kopp kaffe og snakke sammen, og de inviterer ikke hverandre til middag på kveldstid. Selv om de altså for det meste ikke besøker hverandre, vil jeg si at de passer godt inn under *sterke relasjoner* i Bjarnøs (1996:76) tabell. Man kan også si at de har en kontakt som er *kontekstbundet*.

I sin studie av arbeiderklassekvinner i Bergen ved overgangen mellom 70- og 80-tallet finner også Marianne Gullestad (1984) at kontakten mellom informantene er kontekstbundet, men på en litt annen måte enn hos Merete og venninnene. Kvinnene i Gullestads studie besøker hverandre jevnlig på dagtid mens ektemennene deres er på jobb og før de selv eventuelt går til sine deltidsjobber. Det er et bestemt tidsrom på dagen hvor det er legitimt og nærmest forventet at de skal besøke hverandre; mellom klokken elleve og to på formiddagen. Før den tid er de fleste opptatt med husarbeid og barn eller de sover kanskje litt lenge. Etter klokken to handler de varer eller jobber. På formiddagstid på hverdager samles de ofte hjemme hos hverandre for kaffeslabberas, og da er samtalene i fokus: De snakker om ting som hjemmeinnredning og moter, men viktigst er betroelser og diverse personlige tema (Gullestad 1984:155-158). Merete har ikke denne typen kontakt med de to nabokvinnene, selv om de altså har en relativt nær relasjon. Merete er – som flere av Gullestads informanter – hjemmeværende, så slik sett har hun anledning til å gå på kaffeslabberas hos sine naboer. Hun har dessuten samme klasseposisjon som flertallet av kvinnene i Gullestads studie. Gullestad (1984) mener at en av årsakene til at informantene hennes har denne typen kontakt, ser ut til å være at de tilhører arbeiderklassen. De posisjonerer da også seg selv i kontrast til andre grupper: ”fine folk” eller ”sosser” på den ene siden og ”sosialtilfeller” og ”frikere” på den andre. Selv regnerer de seg stort sett som ”skikkelige alminnelige folk”²¹. Kvinner høyere opp i

21 For en forklaring av de ulike kategoriene, se Gullestad (1984), kapittel 4; særlig s. 60-67.

klasesystemet besøker ifølge Gullestad (1984) ikke hverandre på samme måte eller i samme grad som hennes informanter gjør. Dette støttes av Pool & Kochen (1978-1979), som finner at personer med høyere utdanning gjerne har en kontakthypighet som er mye lavere enn arbeiderklassens. Også Goffman (1967:63) viser til at forskjeller knyttet til kontakt gjerne henger sammen med klasseposisjon : "(...) the higher the class the more extensive and elaborate are the taboos against contact."

Samtidig er det mulig at de ulike tidsepokene spiller inn. Et kvart århundre skiller tidspunktene for datainnsamlingen for Gullestads og min studie. Det kan være at det var mer legitimt eller vanlig med kaffebesøk på formiddagen før enn nå. Begrepet "kaffeslabberas" brukes dessuten nesten ikke lenger, noe som kan gjenspeile at denne samværsformen er utdatert. Det virker som om kafékulturen på mange måter har tatt over, og slik brakt samværet ut av den mer intime hjemmekonteksten. Det kan også være at man etter hvert er på vei bort fra gamle naboskapsnormer. Flere studier påpeker at nabokontakt generelt har blitt mindre de siste årene, både hva gjelder omfang og nærhet i naborelasjonene (Larsen 1984, Unstad 2001:26-27, Haugen og Villa 2005): "Hjemmet blir i mindre grad enn tidligere opplevd som en arena for uformelle og spontane besøk. Folk kommer sjeldnere ubedt på besøk, og det å invitere har blitt en uskreven regel" (Haugen og Villa 2005:221).

Denne forskjellen over tid kan også egentlig ha rot i lokale forskjeller. Gullestad hentet inn materialet til denne studien fra fire ulike forsteder utenfor Bergen (Gullestad 1984:34). Kanskje er det slik at kaffeslabberas har en lang og sterk tradisjon der, men ikke i drabantbyene i Oslo? Samtidig vet vi at Faisa og venninnen jevnlig går på besøk og drikker kaffe hos en eldre, etnisk norsk kvinne i oppgangen – så det forekommer i "vårt" borettslag også. Hvor utbredt denne samværsformen er blant de andre beboerne, har jeg ikke grunnlag for å uttale meg om. Men ingen av de andre syv informantene forteller om slike mer eller mindre institusjonaliserte kaffebesøk med naboer.

Merete og hennes to venninner forvalter avveiningen mellom nærhet og distanse i sin kontakt med hverandre på en nokså elegant og tilsynelatende enkel måte. De har kommet en kontaktform som går ut på at de "er sammen når de *er* det" eller når de har *avtalt* å være sammen. Relasjonene de har til hverandre føles

behagelig fordi de respekterer hverandres behov og soner for privatliv. Det kan de gjøre fordi de kjenner til når og hvor de andre har behov for å fremstå som utilgjengelige for kontakt. Jeg vet ikke eksakt hvordan de tre kvinnene kom frem til denne ordningen, men ut fra hva Merete forteller, ser det ut til at de har kommet frem til den gjennom at praksisen har *gått seg til*, ikke gjennom verbale diskusjoner. Som hun svarer når jeg spør hvorfor de ikke kan ringe på hos hverandre uten å avtale på forhånd: ”Nei, jeg gjør det ikke, og *de* gjør det ikke heller. Eller – jeg har aldri opplevd det med *de* heller”. Haugen (1978a:412) påpeker nettopp dette; den vellykkede, gradvise prosessen med oppbygning av tilgjengelighet blir ofte vanskelig å gjengi trinn for trinn i etterkant: ”Slike forløp mangler de dramatiske ”sannhetens øyeblikk” som de negative avklaringsprosessene²² har” (Haugen 1978a:412-413).

Møteplasser i borettslaget

Merete og disse nabokvinnene er et eksempel på at man kan komme frem til ordninger hvor man er tilgjengelig for relativt distansert, men samtidig nokså nær sosial nabokontakt. De er ”distanserte venner” – jf. Dag Albums (1996) ”nære fremmede”. Det er likevel slik at flere av informantene ikke ønsker å etablere nære relasjoner til sine naboer. En uttalt begrunnelse for dette er, som vi har vært inne på tidligere, er at de er redde for at privatlivet – tiden de tilbringer med familien i boligen – kan bli forstyrret av beboere som ikke deler deres verdier knyttet til ”privatlivets fred”, eller som ikke forstår kodene som regulerer kontakten.

En mulig forsterkende effekt på denne tankegangen kan være at det i Østbakken er få alternativer til gode møteplasser utenom beboernes leiligheter eller rekkehus, i hvert fall for de som ikke har små barn. Har man blitt kjent med en nabo, er det for mange beboere få andre steder man kan tilbringe tid sammen enn nettopp hjemme hos hverandre. For mange av informantene mine – men ikke alle – representerer boligen som vi har sett en intim sfære; et sted for de nære

22 Med negative avklaringsprosesser viser Haugen til situasjoner hvor man må være ubehagelig direkte overfor naboer for å kommunisere at man ikke ønsker nær kontakt (Haugen 1978a:411).

relasjoner. Å invitere hjem en nabo man ikke kjenner så godt, føles rart. Men det er langt fra slik for alle beboerne jeg har snakket med. Sahra både har besøk av og går på besøk til andre beboere. Som vi har vært inne på, var Faisa vant til at naboer kom innom daglig da hun bodde i Tyrkia. Selv om hun etter hvert har vent seg til en mer distansert naboskapsform, har hun ikke et forhold til selve boligen som en privat og intim sfære. For mange av informantene er det likevel et poeng at naboer ikke skal komme for mye på besøk. Dette gjelder i hovedsak for de etnisk norske, men også for Syed og til en viss grad Sahra. For å kunne kunne tilbringe tid sammen og bli litt kjent med andre beboere, har mange et behov for en alternativ arena hvor kontakten kan foregå.

Hverdagens tilfeldige nabomøter foregår som vi har sett for det meste i oppgangene, på gangstien som går gjennom borettslaget og på nærbutikken. Dette er arenaer som fungerer godt for denne typen kortvarig og overfladisk nabokontakt. Hvis man vil bli litt bedre kjent med hverandre, kan det derimot være fint å ha arenaer hvor man kan tilbringe mer tid sammen. Det er store felles uteområder i Østbakken, og det virker som om barna bruker disse flittig. Det virker imidlertid ikke som om de *voksne* beboerne bruker dem i særlig grad. De gangene jeg gikk rundt i borettslaget – både på vinteren og sommeren, på hverdager og i helger – var det som sagt relativt få voksne utendørs. De som var der, så stort sett ut til å være på vei til eller fra boligene sine. Her vil jeg minne om at jeg bare var i borettslaget ti-tolv ganger, så jeg har ikke grunnlag for å uttale meg bastant om dette. Ved noen anledninger så jeg dessuten voksne som lekte med barna sine – det var blant annet slik jeg kom i kontakt med Faisa og Merete. Merete forteller at det er vanlig at det er få voksne utendørs i borettslaget; det gjelder særlig beboere med etnisk minoritetsbakgrunn:

Merete De *er* ikke her likevel, liksom. Du ser dem på verandaen eller når de går i butikken. Og så, noen av de hilser, sier hei. Men de er ikke sånn som stopper opp.

Jeg fikk også inntrykk av at det hovedsaklig var de etnisk norske som brukte uteområdene da jeg beveget meg rundt i borettslaget. Men det er selvfølgelig også noen beboere med etnisk minoritetsbakgrunn som bruker dem. Jeg så for eksempel foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn som var ute og passet barna sine. Det var som sagt i en slik situasjon jeg møtte Faisa. Hun satt på en benk

sammen med fire-fem tyrkiske venninner mens barna deres lekte sammen i nærheten.

Det er flere benker på uteområdene, men det var ikke ofte jeg så at de var i bruk av beboerne. Det trenger selvfølgelig ikke dermed bety at de *ikke* brukes. Noen av de gangene jeg var i Østbakken var det nokså kaldt eller vått i været, og ikke direkte fristende å skulle sette seg ned på en benk. Flere av informantene ønsker seg flere benker og finere uteområder, noe som er et tegn på at de kan tenke seg å tilbringe mer tid på de felles uteområdene enn hva de gjør nå. Det er mange lekeapparater fordelt på flere tun her, og de blir mye brukt av barna. Vi har tidligere sett at lekeplasser kan fungere som gode arenaer for kontakt mellom småbarnsforeldre. Merete ble kjent med sine to venninner gjennom barnas felles lek. Sahra forteller at hun hadde mer kontakt med naboer da barna hennes var yngre og lekte ute:

Sahra Jeg hadde mye kontakt med naboer før, da barna mine var små. Hadde mye kontakt med de, og barna kom til meg og barna mine dro til andre. (...) [Før] bodde jeg på Furuset. Da hadde jeg mer kontakt med folk. Men da hadde jeg små barn hjemme, så da var jeg i parken og så... gikk vi i parken og satt der mens barna lekte og vi pratet. Jeg syntes det er hyggelig når du har små barn

De av informantene som i dag ikke har små barn – for eksempel Kjell, Steinar og Sahra – oppholder seg i liten grad på uteområdene bortsett fra når de skal gå til og fra boligene sine. Det vil ofte kunne være forskjeller på hvordan ulike beboere og beboergrupper både bruker og opplever de samme områdene (Nordahl 1996a:20). Dette kan se ut til å være tilfellet når det gjelder uteområdene i Østbakken. De som ikke har barn kan dessuten oppleve det slik at barnefamiliene okkuperer uteområdene, slik at det ikke blir plass igjen til dem selv der (Nordahl 1996a:21). Men dette er kanskje mest aktuelt i bomiljø der uteområdene er små – noe som ikke kan sies å være tilfellet i Østbakken.

Kontakt mellom beboere kommer ikke av seg selv ved at de bor i samme borettslag. Man må ha noe å etablere kontakten om, og man må ha for å hvor dette kan skje (Haugen 1978b:147). Det er derfor viktig med tilgang på *gode, naturlige møtesteder* (Haugen (1978b:147,155; se også Ganapathy og Søholt 2000:76-77). De kjennetegnes ved å være åpne for omverdenen og gi rom for hverdagslige

aktiviteter – gjerne praktiske gjøremål – som legitimerer oppholdet. Det gjør at man blir tilgjengelig for kontakt med andre som er til stede (Haugen 1978b:155). Naturlige møtesteder kan fungere som viktige utgangspunkt for beboerkontakt. Her er det enkelt for naboer å slå av en prat uten å virke påtrengende overfor hverandre. Slike arenaer er derfor viktige for det sosiale livet i bomiljøet. Dermed står de i kontrast til territoriet innenfor entrédøra, som ”fremmede” naboer ikke uten videre har adgang til (Haugen 1978b:151). Som vi så tidligere i dette kapittelet, uttrykker flere av informantene mine et behov for å beskytte dette territoriet. Noen boliger har en *bufferson*; et område knyttet til boligen som er åpen mot omverden. Villaeierens hage er et eksempel på en fungerende bufferson, mens blokkleilighetens omgivelser ofte ikke har mange slike møtesteder (Haugen 1978b:155). Magnus og Rashid bor begge i rekkehus med en liten hageflekk. Rashid forteller at han har stått her og pratet med naboen ”over gjerdet”. Magnus har ikke gjort det samme. En sannsynlig forklaring på det er at han bare har bodd i boligen sin i tre vinter måneder på intervju tidspunktet; en årstid hvor det ikke er naturlig å tilbringe så mye tid ute i hagen.

Haugen (1978a og 1978b) nevner også vaskekjelleren som en arena hvor naboer kan bli litt bedre kjent med hverandre. Oppholdet her er legitimert av praktiske gjøremål, og man risikerer sannsynligvis ikke å bli sett på som en som invaderer andres privatliv ved å ta kontakt her. Derfor kan vaskekjelleren være et velfungerende møtested for enkelte. Østbakken har imidlertid ikke felles vaskekjellere for beboerne. Steder hvor det føles naturlig for informantene å snakke med andre beboere i dette borettslaget er stort sett begrenset til oppgangen, heisen, uteområdene, gangstien og nærbutikken. Disse er riktignok ikke særlig *gode* møteplasser i forhold til Haugens (1978b) beskrivelse. Uteområdene er, som vi har vært inne på, naturlige møtesteder for barnefamilienes del, men kanskje ikke for beboerne uten barn. Når det gjelder oppgangen, heisen og nærbutikken er dette steder hvor oppholdet er legitimert av praktiske gjøremål; å sjekke posten eller handle mat, men beboerne oppholder seg sjelden særlig lenge på disse stedene. Det er altså begrenset hvor lange samtaler man kan ha i slike sammenhenger. Sosialt samvær på slike steder tar, som vi så i forrige kapittel, gjerne form av hverdagens tilfeldige nabomøter. På den andre side er kanskje ikke *lengden* på samtalene det viktigste for å skape en kime til nære relasjoner. Vi har

dessuten sett at mange av informantene mine er fornøyde med å holde nabokontakten på nettopp dette nivået.

Opphold på naturlige møtesteder eller i buffersoner (jf. Haugen 1978b) fører ikke automatisk til at naboer blir godt kjent og innleder nære relasjoner. For mange vil det være naturlig å holde seg til kontakt i form av hilsing og småprat også på slike steder. Men her har man i hvert fall *mulighet* til å invitere til mer omfattende nabokontakt uten dermed å risikere å true den andres privatliv. Det blir opp til den enkelte om man ønsker å utvide nabokontakten til å bli preget av sterkere bånd når den første "bli kjent-fasen" er over.

Nesten alle leilighetene i Østbakken har egne balkonger eller småhager. Det er kanskje lettere å sette seg ned her hvis man ønsker sol og frisk luft, enn å gå ut og sette seg på en av benkene. Likevel skjer selvfølgelig dét også. Da jeg møtte Faisa for første gang, satt hun som sagt ute på en benk sammen med noen venninner. De som er ute for å passe på barna, kan bruke benkene som et naturlig samlingssted. Den arenaen som ser ut til å fungere best i forhold til nabokontakt i mitt materiale, er likevel dugnaden. Som vi så i forrige kapittel, er dette en god anledning til å hilse på naboer man ikke kjenner fra før. Alle informantene setter pris på den rammen dugnaden skaper rundt nabokontakten.

Alternative arenaer for kontakt

Et eventuelt ønske om nær nabokontakt kan vi også forstå i forhold til den enkeltes generelle behov og motivasjon for å innlede relasjoner preget av nærhet. En viktig faktor i den sammenhengen kan være i hvilken grad man får dekket sitt behov for sosial kontakt *utenfor* Østbakken. Som vi så i kapittel fire bør et borettslag studeres som et åpent system, hvor omverdenen på flere vis kan legge føringer for nabokontakten (jf. Sæther 1999).

De fleste informantene mine har sine nære relasjoner – utover kjernefamilien – til personer som ikke bor i borettslaget. Mange ønsker derfor av ulike årsaker ikke å etablere nære relasjoner med naboer. Det er nokså vanlig at få av folks sterke bånd retter seg mot naboer (Schiefløe 1992a:66). Den tidligere omtalte studien fra et bomiljø i ytre Oslo viser at bare tre prosent av beboerne ønsket å ha så mye kontakt med naboer at de kunne bli skikkelig kjent (Nordahl 1999:6). Likevel er det selvfølgelig ingen lovmessighet i dette. Jeg finner opp til flere nære

naborelasjoner i mitt materiale. Både Faisa og Merete har minst én nær venninne i borettslaget, og Kjell har en god kollega som også bor her. Rashid og familien pleier å besøke andre familier de kjenner i Østbakken, og Sahra deltar på store feiringer med andre marokkanske beboere. Likevel har de fleste, i tråd med det Schiefloe (1992a) påpeker, brorparten av sine sterke bånd til personer utenfor Østbakken. I kapittel fire så vi hvordan boligkulturen i et bomiljø på ulike måter kan formes av omgivelsene og beboersammensetningen. På samme måte kan den enkelte beboers sosiale nettverk utenfor borettslaget påvirke både motivasjonen og behovet for nabokontakt.

Vi må huske at Østbakken bare er en liten del av den virkeligheten informantene mine forholder seg til i hverdagen. Om borettslaget hadde ligget på en isolert øy, ville ikke beboerne hatt mange alternativer til menneskelig samvær enn gjennom hverandre. Men Østbakken ligger altså i Oslo, en by med over en halv million innbyggere. Borettslaget ligger riktignok i utkanten av byen, men her er det gode buss- og t-baneforbindelser til andre deler av hovedstaden. Dessuten har mange som bor her egen bil. Det er derfor relativt enkelt for dem å treffe venner, kolleger og familie som bor utenfor borettslaget. De er med andre ord ikke avhengige av hverandre for å dekke et grunnleggende behov for sosialt samvær.

Flere av informantene poengterer dette at de har sine nære relasjoner til personer utenfor borettslaget, og at de av ulike grunner ikke ønsker å bli venner med naboene sine. Som vi så tidligere i dette kapitlet, vil Magnus gjerne kjenne til og ha mulighet til å være litt sammen med beboere med barn på sin sønns alder, men han har altså ikke et behov for å *kjenne* naboene sine. Han har nok av venner allerede – andre steder. Dessuten ønsker han å ha sine nære relasjoner til noen han regner med å ha noe *mer* til felles med enn bare naboskapet. Østbakken borettslag er bare én av et utall arenaer hvor beboerne har mulighet til å bli kjent og pleie sosial omgang med andre mennesker. Informantene mine nevner blant annet arbeidsplassen, fritidsaktiviteter og bydelshuset som steder hvor de jevnlig møter venner og kjente. For eksempel har Sahra mange nære venninner som hun treffer jevnlig i moskéen:

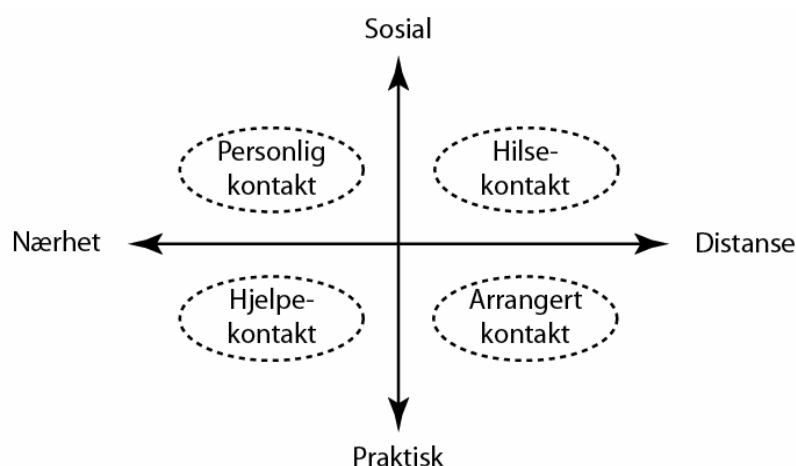
Sahra Jeg har noen venner rundt i Oslo. Jeg har mange venner som går i samme moské. Jeg går dit fredag hvis jeg har tid, så går jeg lørdag og

søndag, og så – mandag er jeg på jobb, og tirsdag og de andre dagene. Så jeg har mange *andre* venner i Oslo.

I tillegg møter alle informantene jevnlig slektninger og venner som bor andre steder i Oslo. For eksempel har Kjell mye kontakt med brødre og venner fra hjemstedet som også har flyttet til hovedstaden. Magnus' foreldre bor i nabobydelen, og han har i tillegg mange venner ellers i byen. Rashid forteller at familien hans ofte drar på besøk til andre familier de kjenner, både i Østbakken og ellers i Oslo. For flere av informantene er den sosiale kontakten de har med mennesker utenfor borettslaget tilstrekkelig. Dette vil kunne påvirke behovet deres for nabokontakt.

Fire hovedtyper nabokontakt

I de to analysekapitlene har jeg presentert flere ulike måter informantene mine forholder seg til naboer på. De hilser og småprater ved hverdagens tilfeldige nabomøter, de hjelper hverandre med småting og noen ganger i krisesituasjoner, de deltar på arrangerte aktiviteter (først og fremst dugnaden) og de har ulike grader av nær personlig kontakt, eller vennskapsforhold, med andre beboere. Som jeg sa i avrundingen av forrige kapittel, skal jeg her samle trådene og se disse kontaktformene i forhold til hverandre. Dette gjør jeg i modellen under. Der plasserer jeg de fire formene for kontakt etter to sentrale dimensjoner; *formålet* for kontakten og *intimitetsgraden* til relasjonen som hver enkelt kontakttype i hovedsak kjennetegnes av. Formålet kategoriseres etter hvorvidt det først og fremst er *sosialt* eller *praktisk*, og relasjonene etter om de er preget av *nærhet* eller *distanse*. Dette sammenfattes i figur 6.1:

Figur 6.1, De fire kontaktformene etter dimensjonene formål og intimitetsgrad

Jeg regner altså hverdagens tilfeldige nabomøter – her: hilsekontakt – for i hovedsak å være preget av distanse mellom aktørene og å ha et sosialt formål. Man hilser og småprater stort sett for å være hyggelig og skape en god stemning (jf. Simmel 1950; Album 1994; Sandlie 2006), ikke fordi det er praktisk eller nyttig. Videre er den arrangerte kontakten også preget av distanse, og i Østbakken har den først og fremst et praktisk formål. Informantene har denne typen kontakt når de skal *utrette* noe, hovedsaklig ved opprydding på dugnader og beslutningstaking på generalforsamlinger. Aktørene kan ha kontakt de opplever som sosial også under slike arrangementer, men rammen for kontakten er først og fremst av en praktisk art. Også hjelpekontakt har et praktisk formål; man låner ting eller får hjelp av naboer i situasjoner hvor man trenger det. I mitt materiale viser det seg at hjelpekontakt i naboskapet er preget av ulike av grader av nærhet mellom aktørene. Informantene føler at de må kjenne naboen for å kunne spørre om hjelp. Likevel har vi vært inne på at man ikke nødvendigvis trenger å kjenne noen godt for å be om hjelp ved krisesituasjoner. Videre har den personlige kontakten først og fremst et sosialt formål. Man tilbringer tid sammen fordi man ønsker å være sammen med den/de det gjelder. Denne kontaktformen er i hovedsak kjennetegnet av sterke bånd (jf. Granovetter 1973) mellom aktørene; i stor grad det samme som hva Bjarnø (1996:76) kaller sterke relasjoner.

Modellen med de fire kontaktformene er selvfølgelig svært forenklet i forhold til virkeligheten. Dette var også et viktig poeng da jeg presenterte av det analytiske rammeverket for oppgaven og i innledningen til dette kapitlet:

materialet mitt representerer et vidt spekter av nabokontakt som ikke nødvendigvis lar seg plassere i klart definerte kategorier. Jeg mener likevel at denne modellen fanger mange *viktige kjennetegn* ved variasjonene i den nabokontakten informantene mine har fortalt om. Samtidig kan man komme med flere berettigede innvendinger mot denne modellen. Først og fremst er den ikke nødvendigvis riktig ved *alle* enkelttilfeller av naborelasjoner som faller inn under én eller flere av de fire kontaktypene. For eksempel har vi vært inne på at Sahra for det meste har en relativt *distansert* nabokontakt hvor hun stort sett bare *hilser* på andre beboere, samtidig som hun enkelte ganger deltar ved feiringer av livsoverganger med de samme naboene – noe som kan sies å sortere under *personlig* kontakt. Videre kan man argumentere mot plasseringen av de ulike kontaktformene ved punktene nærhet/distanse og praktisk/sosial. For eksempel må ikke *arrangert* kontakt nødvendigvis kun være preget av *distanse* mellom deltakerne. Tilstelningene etter dugnaden; med kaffe, vafler og sosialt samvær, kan sies å ha et sterkere preg av *nærhet* mellom deltakerne. Likevel velger jeg altså å plassere arrangert nabokontakt under distanse. En av årsakene til dette er at det virker som om en del av informantene – særlig Faisa og Magnus – vegrer seg for å delta på de sosiale arrangementene – selv om de har et mer positivt forhold til den mer praktisk orienterte dugnaden. De liker den *distanserte*, men hyggelige nabokontakten de opplever under dugnaden, men ønsker å trekke seg tilbake når rammen for kontakten går over til å bli sosial; mer preget av *nærhet*. Dessuten er det bare to av informantene som forteller at de har deltatt på andre sosiale arrangementer for beboerne i Østbakken; Merete og Kjell var med på en grillfest for en del år tilbake. I kontrast til dette har alle informantene vært med på de *praktisk* orienterte dugnadene.

Videre er ikke *hjelp*kontakt alltid preget av *nærhet*. Man trenger ikke kjenne naboen godt for å be vedkommende ta inn posten når man er på ferie. Og for så vidt kanskje heller ikke ved akutte krisesituasjoner – for eksempel når et barn blir sykt. Merete må likevel sies å ha en nokså nær relasjon til moren til jenta hun kjørte på legevakta. Og flere, blant annet Magnus, gir uttrykk for et ønske om å ha relasjoner til naboer som gjør det mer naturlig å be om hjelp – om de skulle trenge det. For å kunne gjøre dette, føler Magnus at han må kjenne naboen bedre enn han

gjør på intervjutidspunktet – han må altså ha en naborelasjon preget av mer *nærhet* enn han opplever å ha nå.

Alle de fire kontaktformene kan altså innebære elementer av både nærhet og distanse mellom aktørene. I denne modellen er de plassert i forhold til den intimitetsgraden de *hovedsaklig* er representert ved i mitt materiale. Jeg har bare snakket med åtte av nesten 600 beboere i Østbakken. Et annet utvalg kunne kanskje gitt et helt annet bilde. Siden utvalget mitt er såpass lite, må man regne med at det representerer tilfeldige variasjoner ved beboerne i borettslaget. Dessuten må man ta utgangspunkt i at ulike silingsmekanismer trådte i kraft under rekrutteringen. Jeg har allerede vært inne på at jeg kom i kontakt med flere beboere som ikke behersket verken norsk eller engelsk. Det er sannsynlig at disse har en annet forhold til de fleste naboene sine – i hvert fall de av dem som ikke behersker deres eget morsmål, eventuelt et annet felles språk – enn informantene mine har. De kunne dermed ha gitt helt andre beskrivelser av naboskapet sitt enn hva informantene mine gjorde. Samtidig må man åpne for at disse beboerne kanskje bare *latet* som om de ikke skjønnte hva jeg sa fordi de ikke ville være med på et intervju. Videre kan det hende at noen av de avslo, gjorde det fordi de var sjenerte eller kanskje veldig travle. Begge deler vil kunne virke inn på hvilken nabokontakt man har. Det kan dessuten være at jeg tilfeldigvis bare har snakket med mennesker som ikke representerer hovedkulturen (jf. Mehlbye 1988:39) i Østbakken – hvis det nå finnes en slik sterk, felles boligkultur her. Faktisk kan det virke som om de jeg har snakket med tilhører flere ulike subkulturer (jf. Mehlbye 1988:30) – i hvert fall med tanke på hvordan de forholder seg til nære naborelasjoner.

Målet med denne studien har ikke vært å generalisere funnene mine til å gjelde hele borettslaget. Jeg har vært interessert i å gå inn i konkrete tilfeller og finne ut *hvorfor* den enkelte forvalter naboskapet sitt på den måten han/hun gjør. Som jeg var inne på i forrige kapittel finner jeg nokså tydelige spor i materialet mitt etter felles normer knyttet til hverdagens tilfeldige nabomøter; en relativt distansert samværsform hvor man hilser på og småprater med i hvertfall *noen* naboer. Dette har jeg dessuten observert selv, og slik fått et lite, men langt fra dekkende, grunnlag for å validere informantuttalelsene (jf. Fangen 2004:141). Når det gjelder de nære naborelasjonene har jeg ikke hatt tilgang til å observere dem på

samme måte; først og fremst fordi samværet ved nære naborelasjoner i større grad foregår innendørs i boligene – som jeg ikke hadde tilgang til på samme måte som uteområdene. Likevel fikk jeg også med meg noe av den mer personlige nabokontakten. Jeg så som sagt flere ganger at beboere gikk sammen i grupper, og både Faisa og Merete var sammen med venninner fra borettslaget da jeg traff dem første gang.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi gått inn på hvordan informantene forholder seg til naboer de har nære relasjoner til, samt sett på hvorfor de etablerer og opprettholder – eventuelt ikke etablerer – slike relasjoner til andre beboere. Det er tydelig at behovet for og ønsket om slike naborelasjoner varierer. Dette henger blant annet sammen med faktorer som livsfase og relasjoner til personer utenfor borettslaget; de av informantene som har små barn, har lett for å komme kontakt med andre beboere i samme livssituasjon når de er ute og passer ungene sine. Videre poengterer flere informanter at de ikke har behov for nære relasjoner med naboer fordi de har slike relasjoner til familie, slekt og venner i nærheten. En uttalt årsak til at flere av informantene vil holde en viss distanse til naboer, er at de ønsker å skjerme privatlivet sitt. Dette kan blant annet forklares ved at hjemmet representerer et område som er *bak kulissene* (jf. Goffman 1992). I boligen kan man være seg selv og slappe av uten å måtte ta hensyn til alle de normene for høflighet og sømmelighet som gjerne trer i kraft når man er sammen med, eller i nærheten av, mer eller mindre fremmede mennesker. For noen av informantene hører naboer rett og slett ikke hjemme i den private sfæren som boligen deres utgjør. Flere sier at de ikke ønsker å innlede nære relasjoner til naboer fordi de dermed kan risikere at vedkommende ”renner ned dørene”. I den forbindelse kan etablering av nære naborelasjoner til en viss grad handle om tilgang til naturlige møteplasser. Beboerne trenger en arena mellom de private hjemmene og omverdenen ellers hvor de eventuelt kan bli litt bedre kjent med hverandre utover hverdagens tilfeldige nabomøter. De trenger *naturlige møteplasser* (jf. Haugen 1978b) På en slik arena unngår de risikoen for å invadere andres beboeres private sfære. Som vi så i forrige kapittel, utgjør dugnaden en slik arena. Den avholdes

riktignok bare to ganger i året, men nesten alle informantene nevner den som en hyggelig arena som åpner for litt mer kontakt mellom beboerne i Østbakken.

I de to analysekapitlene har jeg sett på ulike sider ved naboskapet til informantene mine med bakgrunn i to kategorier; den overfladiske kontakten og de nære relasjonene de har til andre beboere. I begge disse kapitlene har etnisitet blitt trukket inn underveis. I neste kapittel skal jeg på grunnlag av det jeg har funnet i disse kapitlene svare på det tredje forskningsspørsmålet mitt; hvordan beboere fra den etniske majoriteten og minoritetene forholder seg til hverandre.

Interetnisk naboskap

På grunnlag av hva jeg har kommet frem til i de to analysekapitlene vil jeg i dette kapitlet trekke frem den kontakten og de relasjonene informantene har med sine naboer på tvers av etnisitet. Kapittel fem og seks tok for seg henholdsvis den overfladiske og den nære nabokontakten. Her vil jeg med bakgrunn i disse kort si hva jeg har funnet av interetnisk nabokontakt og interetniske relasjoner gjennom denne studien.

Nabokontakt og naborelasjoner på tvers av etnisitet

Den interetniske nabokontakten er for informantene mine i stor grad basert på hverdagens tilfeldige nabomøter. Nesten alle hilser på andre beboere, uavhengig av etnisitet. Steinar skiller seg ut ved å ikke hilse på muslimske kvinner med skaut. Han mener gjennom dette å utvise respekt, men vi har sett at dette fraværet av hilsehandlingen kan tolkes som noe helt annet, blant annet stigmatisering. Vi har fått et inntrykk av hvor viktig det å hilse på naboer kan være gjennom Faisas tolkninger av hvorfor enkelte beboere ikke hilser på henne. Man viser at man ser, gjenkjenner og anerkjenner hverandres som gode naboer gjennom å hilse på hverandre (jf. Goffman 1967; Asplund 1987). Når det blir tydelig at en nabo med en annen etnisk bakgrunn ikke hilser, kan det blant annet oppleves som en manglende anerkjennelse.

Når det gjelder det å småsnakke med andre beboere, kommer den etniske dimensjonen i større grad frem i materialet mitt. Flere av informantene sier at de i hovedsak slår av en prat med beboere med samme landbakgrunn. Dette gjelder først og fremst minoritetsinformantene. Dette kan kanskje forstås gjennom at de stort sett kommuniserer på morsmålet sitt når de snakker sammen. Selv om informantene med minoritetsbakgrunn gjør seg godt forstått på norsk, er det kanskje lettere for dem å snakke med naboer de deler morsmål med. I tillegg kan de gjennom å snakke sammen bidra til å bekrefte hverandres identitet og samarbeide om å bevare en felles kultur (jf. Kuusela 1991). Utover dette har informantene de

fleste av sine nære naborelasjoner til beboere med samme landbakgrunn, og da er det kanskje naturlig også å snakke med dem de har slike relasjoner til når de treffes i borettslaget.

Få av informantene har altså nære interetniske relasjoner til sine naboer. De har heller ikke et uttalt ønske om å etablere slike relasjoner til beboere med en annen etnisk bakgrunn. Dette kommer nok først og fremst av at de ikke har behov for (flere) nære relasjoner til naboer generelt, ikke at de ønsker å avstå fra nære interetniske relasjoner som sådan. Faisa forteller om én nær interetnisk relasjon til en nabo. Det ville vært interessant å vite mer om denne relasjonen; hvordan den ble etablert, hva den betyr for henne og hvor ofte hun besøker denne naboen. Den ble nevnt mer eller mindre i en bisetning under intervjuet, uten at jeg der og da oppfordret henne til å gå mer inn på den. To setninger senere var vi over på Faisas fortelling om at enkelte naboer ikke hilser på henne. Jeg lot meg fange såpass av dette at jeg glemte å komme tilbake til den interetniske relasjonen hennes senere i intervjuet.

Informantene med minoritetsbakgrunn har bodd i Norge mellom 15 og 30 år, noe som må sies å være relativt lenge. Videre har alle informantene bodd andre steder i Oslo før de flyttet til Østbakken. Botid i Oslo kan i denne sammenhengen være en forklaring på at informantene mine har såpass få nære interetniske relasjoner. Alle har hatt tid til å etablere nære relasjoner – både interetniske og intraetniske – til andre personer i Oslo gjennom flere år. Når man allerede har nære relasjoner til personer som bor i samme by, er behovet for å etablere nye relasjoner i bomiljøet sannsynligvis ikke like stort som når man er nyinnflyttet i byen. Flere av informantene nevner dette med at de allerede har ”nok” nære relasjoner til mennesker utenfor borettslaget. I kontrast til dette har Faisa bodd i Oslo i hele sitt voksne liv, men etter tre år i Østbakken har hun likevel store deler av sin daglige sosiale omgang her. Dette har kanskje mest å gjøre med at hun tilbringer det meste av tiden sin i borettslaget. I tillegg er hun vant til å ha nære relasjoner til naboer fra tiden hun bodde hjemlandet.

Faisas uttalelse ”Vi har god kontakt her egentlig, vi driver og hilser på hverandre” er på mange måter talende både i forhold til nabokontakten generelt og kanskje særlig den interetniske nabokontakten i materialet mitt. Det er i hovedsak nabokontakt av denne typen informantene har med andre beboere på tvers av

etnisitet. De etterlyser i liten grad interetnisk nabokontakt utover dette. Slik sett er det hovedsaklig i de tilsynelatende banale, men likevel betydningsfulle omgangsfornene at jeg hovedsakelig finner interetnisk nabokontakt i mitt materiale.

Avslutning og utsyn

Denne oppgaven har vært en studie av naboskap i et etnisk sammensatt bomiljø. Jeg har ønsket å se på nabokontakt og naborelasjoner i et fleretnisk borettslag fordi dette er et godt eksempel på en arena hvor den etniske majoriteten og minoritetene møtes uten at samhandlingen i særlig grad reguleres av formelle rammer. Det blir i hovedsak opp til den enkelte beboer å bestemme innholdet i sitt naboskap. Dette er interessant blant annet fordi det kan si oss noe om grunnlaget for integrering av de etniske minoritetene på denne arenaen. Hovedproblemstillingen min har vært *hvordan beboere i et fleretnisk bomiljø forholder seg til hverandre*. For å gå nærmere inn i dette, formulerte jeg tre underspørsmål. Her skal jeg kort gjengi de svarene jeg har kommet frem til gjennom arbeidet med denne studien. Avslutningsvis vil jeg foreslå noen interessante tema knyttet til dette som det vil være interessant å forske videre på.

Overfladisk nabokontakt

Flere studier av naboskap i fleretniske bomiljø konkluderer med at nabokontakten i stor grad er av en overfladisk og uforpliktende art. Jeg ville derfor se på hvordan informantene mine forholder seg til denne formen for kontakt med sine naboer, og dessuten finne ut hvilken betydning den har i naboskapet deres.

Det viste seg tidlig at det jeg kaller hverdagens tilfeldige nabomøter – det å hilse på og småprate med andre beboere – er en sentral del av naboskapet til informantene mine. Dette handler i stor grad om nokså kortvarige begivenheter. De er likevel betydningsfulle for den enkeltes trivsel og følelse av tilhørighet i bomiljøet. Først og fremst fordi beboerne på denne måten kommuniserer aktelse (jf. Goffman 1867) overfor hverandre. Beboerne signaliserer gjennom hilsing og småprat at de har en god tone og et godt naboskap seg imellom. Dessuten inkluderer man hverandre i nabofellesskapet gjennom disse hverdagens tilfeldige nabomøter. Denne formen for nabokontakt skaper svake bånd (jf. Granovetter 1973) mellom informantene og naboene deres. Gjennom sine svake bånd har de

tilgang til ulike ressurser. Én slik ressurs er å kunne be naboer om små eller store tjenester. Det viser seg at informantene i liten grad utnytter denne ressursen. Dette er i hvert fall bildet hvis man fokuserer på kvantiteten av nabohjelp i materialet mitt. Men flere av informantene er positive til både å gi og å motta hjelp. Det synes som om det at man har *tilgang* til hjelp fra naboer er viktigere enn *omfanget* av slik hjelp.

Gjennom dugnaden har informantene tilgang til en arena som åpner for mer kontakt enn de vanligvis har med naboene sine. Her hilser man på alle som deltar og snakker med dem man jobber med. Informantene trekker frem dette som en hyggelig anledning til å ha sosial omgang med naboer utover hva de har ellers i året. Omgangsformen under dugnaden er likevel stort sett den samme som ved hverdagens tilfeldige nabomøter, men ved denne anledningen øker den i omfang.

Nære naborelasjoner

Det er ikke slik at naboer bare har overfladisk og uforpliktende kontakt med hverandre. Noen utvikler også nære relasjoner til andre beboere. Mitt andre hovedspørsmål var derfor hvordan informantene forholder seg til naboer de har nære relasjoner med, og hvorfor de etablerer slike relasjoner til andre beboere. I den sammenhengen har det også vært interessant å se på hvorfor noen velger å *ikke* ha nære relasjoner til sine naboer.

Det er tydelig at behovet for og ønsket om nære naborelasjoner varierer hos informantene mine. Dette henger sammen med flere ting. Blant annet påpeker flere av dem at de allerede har "nok" nære relasjoner til personer utenfor borettslaget. De har av den grunn ikke tid til eller behov for å etablere nære relasjoner til naboer. Informantene forholder seg til en omverden som blant annet påvirker hvor mye tid de tilbringer i borettslaget. Dessuten representerer denne omverdenen et utall arenaer hvor beboerne kan få dekket sitt behov for sosial omgang med andre mennesker. Dette understreker viktigheten av at et bomiljø bør studeres i kontekst (jf. Schiefloe 1985, Mehlbye 1988; Sæther 1999). Videre poengterer flere av informantene at de ønsker å beskytte privatlivet sitt fra naboene. Privatlivet innebærer i denne sammenhengen i stor grad det livet de lever inne i boligene sine. Det skal gjerne ganske mye til før en nabo inviteres inn i denne sfæren. Dette kan vi blant annet forstå i sammenheng med Goffmans

(1992) begrepspar *backstage* / *frontstage*. Boligen representerer en arena bak kulissene, hvor adferden gjerne styres av andre normsett enn den gjør i borettslagets fellesområder. I hjemmet, hvor publikummet for det meste utgjør informantenes familie, kan de slappe av og ”være seg selv”, uten å tenke på at det de gjør kan bli observert og vurdert av naboene.

Likevel har selvfølgelig flere av informantene nære relasjoner til andre beboere. Slike relasjoner er ikke nødvendigvis et spørsmål om enten/eller. Tvert imot har flere av informantene ulike *grader* av nærhet og distanse i sine relasjoner til naboer. Hver enkelt relasjon er unik og har sine egne regler. De kan blant annet være kontekstavhengige. Én informant har både hyppig og nær kontakt med to naboer, men hovedsaklig mens de passer barna sine på uteområdene sammen. En annen informant feirer store livsoverganger og religiøse høytider hjemme hos andre beboere i Østbakken, men uten å ha særlig nær kontakt med dem ellers.

Etablering av relasjoner med ulik grad av nærhet kan til en viss grad handle om tilgang til naturlige møtesteder (jf. Haugen 1978b). Siden boligen for mange er en intim sfære, behøver man en arena hvor man kan komme i kontakt med naboer uten dermed å risikere å invadere privatlivet deres. Uteområdene i Østbakken kan være et godt eksempel på et naturlig møtested. Bruken av disse er imidlertid nokså livsfasebestemt. Beboere med barn kan møtes her og bli kjent mens ungene deres leker sammen. For beboere uten små barn er ikke dette en like naturlig arena for å bli litt kjent med naboer.

Interetnisk nabokontakt

Med utgangspunkt i det jeg kom frem til i analysen fokuserte jeg i kapittel syv på hvordan informantene forholder seg til interetnisk nabokontakt og interetniske naborelasjoner.

Den interetniske nabokontakten går i stor grad ut på å hilse på når man møtes på borettslagets fellesområder. I tillegg til dette slår informantene også gjerne av en prat med beboere med en annen etnisk bakgrunn når de treffer dem, for eksempel ved postkassa eller på nærbutikken. Som jeg allerede har vært inne på, er disse hverdagens tilfeldige nabomøter betydningsfulle for den enkelte. De blir her særlig viktige siden de utgjør hoveddelen av den interetniske nabokontakten til informantene. Hvis et borettslag skal være en arena for integrasjon av de

etniske minoritetene gjennom interetnisk kontakt, er det viktig å ikke overse denne betydningen. Man kan innvende at det ideelle for integreringen vil være at beboere har mye kontakt og nære relasjoner på tvers av etnisitet. Det virker imidlertid ikke som om informantene føler behov for interetnisk nabokontakt utover hverdagens tilfeldige nabomøter. De aller fleste nære relasjonene informantene har med sine naboer er til personer med samme etnisk bakgrunn som dem selv. Det vil nok være vanskelig å endre på denne innstillingen. Likevel kan man legge forholdene bedre til rette for interetnisk nabokontakt gjennom å tilby gode arenaer hvor naboene kan møtes, prate litt og ha det hyggelig uten at de dermed føler at de risikerer å invadere andre menneskers privatliv eller at andre beboere kan forvente mer kontakt av dem. Én arena som for mine informantere tilfelle ser ut til å fungere godt som ramme rundt den interetniske nabokontakten, er dugnaden.

Utsyn

Med bakgrunn i hva jeg har kommet frem til gjennom denne studien, vil jeg avslutte med å trekke frem noen interessante tema og vinklinger jeg mener det vil være interessant og nyttig å forske videre på..

Jeg har intervjuet fire beboere med etnisk minoritetsbakgrunn som alle snakket godt nok norsk til å kunne føre en samtale uten særlige problemer. Da jeg gikk rundt i Østbakken for å rekruttere informanter, kom jeg flere ganger i kontakt med beboere som ikke kunne kommunisere med meg verken på norsk eller engelsk. Det må være interessant å høre også hvordan beboere i et borettslag som ikke kan kommunisere med de fleste naboene sine, opplever sitt naboskap. Er språkbarrieren et stort problem for dem i denne sammenhengen, eller holder det lenge for dem å bare smile eller kanskje si hei til naboene sine? Hvilke relasjoner får de til naboer som snakker samme språk som dem selv? Hva gjør de når de av en eller annen grunn har behov for å snakke med noen av naboene sine, og hvilke relasjoner ønsker de ideelt sett å ha til andre beboere?

Videre vil det være interessant å gjøre en studie knyttet til det samme temaet som i denne oppgaven, men hvor man går mer i bredden enn i dybden. Gjennom en kvantitativ surveyundersøkelse av nabokontakt i et fleretnisk bomiljø vil man kunne få et klarere bilde av akkurat hvem de ulike beboerne har hvilken kontakt

med. Slik vil man kunne kartlegge ulike holdninger og praksiser knyttet både til kontakt med andre beboere generelt og i tillegg interetnisk nabokontakt.

I tillegg ville det vært spennende å gjøre et feltarbeid knyttet til temaet nabokontakt i et fleretnisk bomiljø, hvor man går inn i et borettslag og observerer og kanskje samhandler med beboerne over tid og slik får et bilde av hvordan naboskapet deres arter seg. Aktuelle forskningsspørsmål for en slik studie kan være hvordan beboerne bruker uteområdene, hvordan samhandlingen beboerne imellom foregår i ulike deler av bomiljøet og hvordan de i praksis viser at de avskjermer seg fra eller åpner for ulike typer kontakt med andre beboere.

Litteratur

- Album, Dag (1994), "Innholdsløs, meningsfull prat". *Sosiologisk tidsskrift*. Årgang 2, nr. 2: side 98-108.
- Album, Dag (1996), *Nære Fremmede. Pasientkulturen i sykehus*. Oslo: TANO
- Asplund, Johan (1987), *Om hälsningsceremonier, mikromakt och asocial pratsamhet*. Göteborg: Korpen
- Bjarnø, Vibeke (1996), "Vikingene er redde...": *en studie av innvandrerkvinner, hverdagsliv, nærmiljø og sosial integrering*. Hovedoppgave i sosiologi, Universitetet i Oslo
- Caplow, Theodore & Robert Forman (1950), "Neighborhood Interaction in a Homogenous Community". *American Sociological Review*. Vol. 15, nr. 3: side 357-366.
- Christie, Nils (1982), *Hvor tett et samfunn?* 2. rev. utgave. Oslo: Universitetsforlaget
- Dalen, Monica (2004), *Intervju som forskningsmetode: en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget
- Delaney, Carol Lowery (1991), *The Seed and the Soil: Gender and Cosmology in Turkish Village Society*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press
- Fangen, Katrine (2004), *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget
- Fog, Jette (2004), *Med samtalen som utgangspunkt: det kvalitative forskningsinterview*. København: Akademisk Forlag
- Fyrand, Live (1994), *Sosialt nettverk. Teori og praksis*. Oslo: TANO
- Ganapathy, Jaishankar og Susanne Søholt (2000), *Store møter – små steder. Møter og møtesteders betydning i flerkulturelle bomiljø*. Prosjektrapport 268. Oslo: Norges byggforskingsinstitutt
- Goffman, Erving (1967), *Interaction Ritual. Essays on Face-to-Face Behavior*. New York: Anchor Books
- Goffman, Erving (1992), *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik*. Oslo: Pax Forlag
- Granovetter, Mark (1973), "The Strength of Weak Ties". I *The American Journal of Sociology*. Vol. 78, nr. 6: side 1360-1380.
- Gulbjørnrud, Sissel (1995), "Jeg er ikke rasist, men jeg blir det snart" – *en empirisk undersøkelse av kontakt og konflikt i et flerkulturelt bomiljø*. Hovedoppgave i sosiologi, Universitetet i Oslo.
- Gullestad, Marianne (1984), *Kitchen-table society*. Oslo: Universitetsforlaget
- Gullestad, Marianne (1985), *Livsstil og likhet. Om nærmiljø i byer*. Oslo: Byforskningsprogrammet, Universitetsforlaget

- Gullestad, Marianne (1989), *Kultur og hverdagsliv. På sporet av det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget
- Gullestad, Marianne (1992a), "Hvorfor er det så viktig å 'passe sammen'? En teori om norske felleskulturelle forutsetninger for forståelse, kontakt og samarbeid". I Live Fyran (red.) *Perspektiver på sosialt nettverk*. (Side 114-129). Oslo: Universitetsforlaget
- Gullestad, Marianne (1992b), *The art of social relations*. Oslo: Universitetsforlaget
- Haugen, Inger (1978a), "Om forvaltning av utilgjengelighet. Et perspektiv på studiet av bomiljø og samværsform". *Tidsskrift for samfunnsforskning*. Bind 19: side 405-414.
- Haugen, Inger (1978b), "Drabantmiljø: Nettverk, koder og fysisk struktur". I Thuen, Trond og Cato Wadel (red.) *Lokale samfunn og offentlig planlegging*. (Side 141-160). Oslo: Universitetsforlaget
- Haugen, Marit S. og Mariann Villa (2005), "Naboskap i bygda". *Sosiologisk tidsskrift*, nr. 3: side 213-231.
- Hofferth, Sandra L. & John Iceland (1998), "Social capital in rural and urban communities". *Rural Sociology*. Vol. 63, nr 4: side 574-598.
- Islam.no (2006), *Hva sier Islam om niqab?* [Hentet 4.november 2006] Tilgjengelig fra: <http://www.islam.no/newsite/content/default.asp?Action=Article&nTopPage=4&nPage=&nATID=429>
- Jenssen, Anders Todal (2001), "Conflicting Theories and Mixed Experiences. Intergroup Contact Between Immigrants and Norwegians". *Norsk tidsskrift for migrasjonsforskning*. Vol. 2, nr.1: side 5-28.
- Kavli, Hanne Cecilie (2001), *En dråpe, men i hvilket hav? Kontantstøttens konsekvenser for barnehagebruk blant etniske minoriteter*. Fafo-rapport 349. Oslo: Fafo
- Kuusela, Kirsti (1991), *Att bo i invandartäta områden. Etnisk bostedssegregation i Göteborg*. Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm.
- Kvale, Steinar (1997), *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad notam Gyldendal
- Langsether, Åsmund (1986), *Bydeler som lokalsamfunn. Del I: En litteratur- og begrepsstudie*. Oslo: Institutt for anvendt sosialvitenskapelig forskning (INAS)
- Lee, Barrett A, Karen E. Campbell & Oscar Miller (1991), "Racial Differences in Urban Neighboring". *Sociological Forum*. Vol 6, nr. 3: side 525-550.
- McMichael, Celia & Lenore Manderson (2004), "Somali Women and Well-Being: Social Networks and Social Capital among Immigrant Women in Australia". *Human Organization*. Vol. 63, nr.1: side 88-99.
- Mehlbye, Jill (1988), *Boligkultur – en undersøkelse af to boligområder*. København: AKF forlag
- Nauni, Anila (2006), "Den rotløse fremmedheten". I Alghasi, Sharam; Katrine Fangen og Ivar Frønes (red.) *Mellom to kulturer*. (Side 187-198). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- NESH (2006), *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora*. [Hentet 28. april 2006] Tilgjengelig fra: <http://www.etikkom.no/retningslinjer/NESHretningslinjer/NESHretningslinjer/06>

- Nordahl, Berit (1996a), *Sosial integrasjon og deltakelse i ulike norske bomiljøer. Teoretiske tilnæringer og metodiske utfordringer*. Byggforsknotat 15. Oslo: Norges byggforskningsinstitutt
- Nordahl, Berit (1996b), *Sosiale relasjoner mellom beboere – formell og uformell samhandling i forstad og indre by*. Prosjektrapport 199. Oslo: Norges byggforskningsinstitutt
- Nordahl, Berit (1996c), *Nabokontakt og deltakelse i et forstadsområde. Rapport fra et blandet boligområde i ytre Oslo*. Byggforsknotat 19. Oslo: Norges byggforskningsinstitutt
- Nordahl, Berit (1999), *Tall fra Sammenliknende Bomiljøstudier. 1. Ønske om nabokontakt – vilje til å delta. 2. Nabokontakt og ulike grupper beboere. 3. Stabilitet i urbane boligområder*. Byggforsknotat 39. Oslo: Norges byggforskningsinstitutt
- Oslo Kommune (2005), *Statistisk årbok for 2005*. [Hentet 15.oktober 2006] Tilgjengelig fra: http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/oslostatistikken/publikasjoner/statistisk_arbok/#sa2004
- Pool, Ithiel de Sola & Manfred Kochen (1978-1979), "Contacts and influence". I *Social Networks*. Vol. 1, nr 1: side 5-51.
- Ragin, Charles C. (1994), *Constructing social research: the unity and diversity of method*. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press
- Repstad, Pål (1998), *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget
- Ryen, Anne (2002), *Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget
- Sandlie, Wenche (2006), *Naborelasjoner i et fleretnisk borettslag. Nærhet og distanse*. Hovedoppgave i sosiologi, Universitetet i Oslo
- Schiefloe, Per Morten (1985), *Nærmiljø i bysamfunn*. Oslo: Byforskningsprogrammet, Universitetsforlaget
- Schiefloe, Per Morten (1992a), "Sosiale nettverk". I Live Fyran (red.) *Perspektiver på sosialt nettverk*. Oslo: Universitetsforlaget
- Schiefloe, Per Morten (1992b) "Byliv og nærmiljø". I Live Fyran (red.) *Perspektiver på sosialt nettverk*. Oslo: Universitetsforlaget
- Simmel, Georg (1950), *The Sociology of Georg Simmel*. Wolff, Kurt H. (red.) New York: Free Press
- Simmel, Georg (1990), "Storbyene og åndslivet". I Dag Østerberg (red.): *Handling og samfunn. Sosiologisk teori i utvalg*. (Side 87-102). Oslo: Pax Forlag
- SSB (2005), *Ikke-vestlige innvandrere bor trangt*. [Hentet 21. november 2005] Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/vis/emner/02/01/fobinnvbolig/art-2002-11-12-01.html>
- SSB (2006), *Innvandring og innvandrere*. [Hentet 20. september 2006] Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/emner/00/00/10/innvandring/>
- Søholt, Susanne (1994), *Innvandrerens deltakelse i bomiljø*. Prosjektrapport 168. Oslo: Norges byggforskningsinstitutt

- Sæther, Oddrun (1999), "Bomiljø – formelle og uformelle prosesser". I Ytrehus, Siri (red.) *Perspektiver på boligforskning*. Prosjektrapport 251. (Side 7-18). Oslo: Norges byggforskningsinstitutt
- Thagaard, Tove (1998), *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Thommesen, Bjørn og Jon Wetlesen (1996), *Etisk tenkning: en historisk og systematisk innføring*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Tönnies, Ferdinand (1990), "Gemeinschaft og Gesellschaft". I Dag Østerberg (red.): *Handling og samfunn. Sosiologisk teori i utvalg*. (Side 71-86). Oslo: Pax Forlag
- Unstad, Marit (2001), *Bomiljø og inkludering. En casestudie av tre borettslag og et boligområde*. Prosjektrapport 307. Oslo: Norges byggforskningsinstitutt
- Widerberg, Karin (2001), *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt: en alternativ lærebok*. Oslo: Universitetsforlaget
- Wirth, Louis & Albert J. Reiss (1964), *On cities and social life: selected papers*. Chicago: The University of Chicago Press
- Østerberg, Dag (1997), *Sosiologiens nøkkeltbegreper*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Østerberg, Dag (1990), *Handling og samfunn. Sosiologisk teori i utvalg*. Oslo: Pax Forlag

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i oppgaven er 39523

Intervjuguide

Innledning

Hvor lenge har du bodd i Østbakken borettslag?

Bor du her sammen med noen? Kan du si litt om familien din? (de du bor her sammen med: antall barn, alder på disse, andre familiemedlemmer mm.)

Ca. hvor mye tid tilbringer du hjemme?

Kontakt med andre beboere

Har du snakket med noen av de andre som bor her?

Hvor møter du dem? (i gangen, hjemme hos hverandre, utendørs, på butikken, i nærområdet?)

Hva gjør du når du ser dem?

- er det vanlig å hilse når man møtes?

Er det noen naboer du har mer eller bedre kontakt med enn andre?

- så fall hvem og hvorfor?

Hender det at du inviterer naboer hjem til deg?

- hender det at du selv blir invitert?

Gjør du andre ting sammen med naboene dine?

Hvor mye kontakt vil du *helst* ha med naboene, og hvilken *type* kontakt?

- hvorfor?

Skulle du ønske du hadde mer/mindre kontakt med naboene dine?

Synes du det er lagt godt nok opp til at beboerne skal være sammen med hverandre her?

(gjennom f.eks. benker og lekeapparater på uteområder)

Har dere noen form for sammenkomster for beboerne i borettslaget?

- deltar du selv? Hvorfor/hvorfor ikke?

- synes du slike sammenkomster er hyggelige?

- hvordan var det sist?

Hvilket forhold har barna som bor her til hverandre?

- bruker de å leke sammen?

(Hvis informanten har barn:

Har barna dine lekekamerater i nærmiljøet? Hvis ikke, er det noe du savner?

Er det noen av barna her du ikke vil at dine barn skal leke med? I så fall hvorfor?)

Hvor mye vet du om de andre som bor her?

- hva de heter, hva de arbeider med, hvem som kjenner hvem mm.

Trivsel

Hvordan synes du det er å bo her i Østbakken?

- hvordan trives du?

- kan du nevne noen positive og negative sider ved miljøet?

Hva ser du selv på som et godt bomiljø?

- hva ser du på som en god/dårlig nabo?

- hvilket forhold bør beboerne ha til hverandre?

- bør det være noen fellesaktiviteter, hvordan uteområder være mm.

Er det noen av naboene her som har irritert deg på en eller annen måte?

- hvorfor det?

- har du sagt fra til dem om det?(evt. hvorfor ikke)

- hva skjedde? Hvordan endte det?

Når nye beboere flytter inn

Når det flytter inn nye mennesker her, er det vanlig at man gjør noe spesielt da?

- i så fall: hvilke ting

- er det vanlig at naboer banker på døren og sier hei?

- bruker styret å gjøre noe?

- er det vanlig at de nyinnflyttede går rundt og hilser på naboene?

Hva synes du er den beste måten å ta imot nye beboere på?

Hva husker du fra den tiden du selv flyttet inn, da du traff naboene dine for første gang?

- ulike inntrykk, kontakt?

Bomiljøet som arena for intergrasjon/inkludering

Hva tror du kan gjøres for å inkludere mennesker fra andre land i bomiljøet?

- hva tror du *kan* gjøres

- hva synes du *bør* gjøres

- hvor mye ansvar synes du at den enkelte beboer har for at folk skal føle seg velkommen?

Synes du bomiljøet er et *viktig* sted for inkludering av innvandrere?

(i forhold til f.eks. skole, arbeid)

- hvorfor/hvorfor ikke?

Hva tror du kan *ødelegge for*/hemme kontakten/inkluderingen i et bomiljø?
(hvorfor)

Hva tror du må til for at kontakten/inkluderingen i bomiljøet skal bli *vellykket*?
(hvorfor)

Man kan si at alle som bor sammen på denne måten har rett til å være forskjellig fra de andre, men samtidig kan man kreve at beboerne skal være like på noen områder. Har du noen tanker om dette?

- hvor bør denne grensen gå når man bor sammen i et borettslag?
- på hvilke områder?
- hva bør man kunne "kreve" av en integrert nabo?

Integrering i Østbakken

I hvilken grad synes du det er god kontakt mellom beboere med ulik landbakgrunn her i Østbakken?

- har du noen idéer om hvorfor det er slik?
- skulle du ønske det var mer/mindre?

Er det mange her du kunne du tenke deg å være venner med?

- hvem/kan du gi noen eksempler?
- hvorfor?

Hva kan man gjøre for å få kontakt med de andre, evt vise at man ikke er interessert i kontakt?

Føler du deg velkommen her?

- tror du de andre beboere føler seg velkommen?

(Hvis informanten ikke har fortalt så mange konkrete historier i løpet av intervjuet:

- kan du fortelle om noe særlig positivt eller negativt som du selv har opplevd her i borettslaget?
- evt. noe du har hørt om fra andre?)

Avrundning

Hvordan / hvor mye bruker du nærområdene her?

Hvordan kan en vanlig dag se ut for deg?

- hva gjør du vanligvis, hvor er du?

Avslutning

Er det mer du vil si om det vi har snakket om?

Er det noe jeg ikke har tenkt på som du mener er viktig i denne sammenhengen?

Er det noe av det vi har snakket om som du synes er spesiell viktig?

Informasjonsskriv

Jeg er masterstudent i sosiologi ved Universitetet i Oslo og holder på med den avsluttende masteroppgaven. Utgangspunktet for denne oppgaven skal være en studie av et flerkulturelt bomiljø i Oslo. For å kunne belyse ulike tema knyttet til dette, ønsker jeg å intervju beboere i [navn] borettslag,

Spørsmålene vil berøre tema som trivsel i bomiljøet og kontakt med andre beboere i borettslaget. Intervjuet vil ha form som en vanlig samtale, og vil ta omtrent en time. Jeg vil bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakker sammen.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli slettet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og det vil ikke være mulig å finne ut hvem jeg har intervjuet ved å lese oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen utgangen av juni 2006.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S. Det innebærer at jeg har fått godkjent prosjektet etter gjeldende regler for oppbevaring og innsamling av data, anonymisering mm. I tillegg har styret i [navn] borettslag godkjent prosjektet. Prosjektet mottar støtte fra Osloforskning, som er et forskningsfremmende samarbeid mellom Universitetet og Oslo kommune.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på tlf.nr. [telefonnummer], eller sende en e-post til [adresse]. Du kan også kontakte min veileder Katrine Fangen ved Institutt for Sosiologi, Universitetet i Oslo på tlf.nr. [telefonnummer].

Vennlig hilsen

Marit Bjørnsnøs